

MİMAR SİNAN

ISSN 1301-2762

4. En Muh.: Büyük Üstad Mesajı Tunç TİMURKAN
6. Message of the M.W. Grand MasterTunç TİMURKAN
7. Bir Önceki Üstadı Muhterem:
Tarihsel ve Sembolik Yorum..... Tamer AYAN
19. Tampliyeler'den Nur'u Ziya 25'e..... Kerem DOKSAT
33. İnsan Hakları.....Ahmet ERMAN
46. Felsefe Dünyasında Evrenin Ulu Mimarı.....Haluk FEYZİOĞLU
55. Masonik Eğitim..... A. Doğan YALIM
60. Masonlukta Allah ve Din Raşid TEMEL
65. Masonlukta DisiplinCihat BEŞE
72. Masonik DüzeySinan GÜR MEN
75. Masonik Düşünce Üzerine.....Yavuz GÜNTEKİN
90. Hoşgörü..... Özkan ARAS
95. Masonlukta Haricî Teklifi.....Murat DUYGAN
101. Localardan Haberler Mimar SİNAN
104. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.

Şâni Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŐİNASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S İ M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 1997

MİMAR SİNAN

**Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
tarihî, çağdaş ve gerçekçi açıdan
araştırma ve yayın organıdır.**

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : Cavit YENİCİOĞLU

Yazı İşlerini fiilen idare eden : Reşad UMUR

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 105 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 0 212 249 2451 EYLÜL 1997

4. En Muh.: Büyük Üstad Mesajı Tunç TİMURKAN
6. Message of the M.W. Grand Master Tunç TİMURKAN
7. Bir Önceki Üstadı Muhterem:
Tarihsel ve Sembolik Yorum..... Tamer AYAN
19. Tampliyeler'den Nur'u Ziya 25'e..... Kerem DOKSAT
33. İnsan Hakları..... Ahmet ERMAN
46. Felsefe Dünyasında Evrenin Ulu Mimarı..... Haluk FEYZİOĞLU
55. Masonik Eğitim..... A. Dağan YALIM
60. Masonlukta Allah ve Din Raşid TEMEL
65. Masonlukta Disiplin Cihat BEŞE
72. Masonik Düzey Sinan GÜR MEN
75. Masonik Düşünce Üzerine..... Yavuz GÜNTEKİN
90. Hoşgörü..... Özkan ARAS
95. Masonlukta Hariç Teklifi..... Murat DUYGAN
101. Localardan Haberler Mimar SİNAN
104. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

EN MUH.-. BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

Aziz Kardeşlerim,

Uzun bir tatilden sonra tekrar beraber olacağımız önümüzdeki günleri, hepimiz büyük bir sabırsızlıkla bekledik. Mesleğimizin en güzel yanlarından biri de, muhakkak ki, kardeşlerimizle beraber olduğumuz anlarda, bütün yorgunluğumuzu, dertlerimizi unutmamız ve mutlu olmamızdır. Zaten masonlar kendi menfaatleri için toplanan insanlar değildirler, bilâkis beraberlikleri başka insanların mutluluğunu sağlamak veya ızdıraplarının dindirilmesi içindir. Bundan ötürü de, bizler mason olduğumuz için iftihar ederiz.

İşte kardeşlerim, kısa bir aradan sonra bugünlerde gene 11.000 mason bir araya gelecek, çalışmalarına devam edecekler ve bu böyle süregidecek. Ama, artık yavaş yavaş 2000'li senelere yaklaşırken Türk Masonluğunun plânlı bir şekilde gelişmesini sağlayabilmemiz için gerekli plânlamayı yapmamız ve daha da mühimi kendimizi bu istikbâle hazırlamamız lâzımdır.

Bugüne kadar, kısa vâdeli problemlerimizi halletmek ve ihtiyaçlarımızı karşılamak yeterli iken, artık sağlam bir bünyeye sahip, yurtdışına kendini tanıtmış, kendi ülkesinde tutarlı, büyümek ve güçlenmek için her türlü imkâna sahip bir mason topluluğuna mensup olmanın mutluluğunu yaşamaktayız. Bu mutluluk aynı zamanda bizlere sorumluluklar da yüklemektedir. Bundan sonra kendimize, alttaki prensipleri yol gösterici olarak seçmemiz herhalde çok faydalı olacaktır:

- Kendi içine kapalı ve ufak bir topluluk olmak yerine, plânlı, dikkatli ve süratli bir şekilde çoğalmak,
- Büyük şehirlerde çoğalma yerine, yurdun bütün köşelerine de yayılarak herkese faydalı olmak,
- Kendi aramıza alacağımız hâricileri tercihen mason çocukları veya mason yakınları arasından seçerek, homojen bir topluluk kurmak ve böylelikle süresini de kısaltmak,
- Kendi içimizde ise birbirimizi her konuda destekleyerek, enerjimizi gerçekleştirmek istediğimiz Masonluk idealleri için kullanmak.

Kardeşlerim, biliyorum bunları yapmak kolay değil ama, masonlar zaten zor günlerin ve zor görevlerin insanlarıdır. Evrenin Ulu Mimarının, hepimize 2000'li senelere en iyi şekilde hazırlanabilmemiz için gerekli kuvveti ve bu kuvveti güzel bir şekilde kullanabilmemiz için de akıl ve hikmeti bahşetmesini dilerim.

Tunç TİMURKAN
Büyük Üstad

MESSAGE OF THE M.W. GRAND MASTER

Dear Brethren,

We all anxiously waited for the few days ahead of us when we shall again get together after a long recess. One of the best aspects of our Craft is, undoubtedly, to forget our tiredness and worries during the times when we are together and be happy. Masons are not the people getting together for their personal interests; on the contrary, it is to provide happiness to others and lessen their sufferings. Because of this, we are proud to be masons.

So, my brethren, after this interval, 11.000 masons will again come together during these days, continue their work and this will carry on, in this manner. However, while we are approaching 2000 s, we need to make plans to enable the Turkish Freemasonry to develop in a planned system and, more important, to prepare ourselves for this future.

While it used to be sufficient to solve our short termed problems and thus to meet our needs up to now, today we are happy to belong to a masonic group of a solid structure, well known abroad, congruous at home and having all possibilities to grow further and be stronger.

This happiness bestowes upon us great responsibilities as well. From now on, to choose the following principles as our guides, will undoubtedly be very usefull:

- Instead of being a small intravert community, to grow quickly, care fully and with planned system,*
- Instead of groving in the big cities to spread out to all corners of the contry and be beneficial to everbody,*
- To choose the new candidates preferably among the sons of the masons or their close relatives, thus to form a homogenous community and shorten the time of their education and instruction.*
- Among ourselves; to support each other in all respects and to use our energy for the masonic ideals which we want to realise.*

Brethren, I know it is not easy to achieve all these, but masons are the people of the difficult days and of the difficult tasks. I pray that the Great Architect of the Universe grants us the necessary strength to enable us to be ready for years of 2000 s and grants us wisdom to be able to use this strength in the best manner.

Tunç TİMURKAN
Grand Master

BİR ÖNCEKİ ÜSTADI MUHTEREM

Tarihsel ve Sembolik Yorum

Tamer AYAN

Sunuş

Bir Ön.: Üs.: Muh. ve Ön.: Üs.: Muh.: kimlikleri, bazı obediyanlara benzer olarak, Türkiye Büyük Locası uygulamasında önemlidir. Türk masonları, bilgi ve deneyimleriyle loca çalışmalarına büyük katkıları bulunan eski Üstadı Muhteremlere (Past Masters) mühim görevleri için şükran borçludur. Bu incelemenin hedefi, Masonluğun ezoterik bilgilerini veren Bir Ön.: Üs.: Muh.:in ritüelik repliklerinin masonik yorumunu ve öğretilerin ritüelik anlam yönünden analizini yapmaktır. Ama önce Bir Ön.: Üs.: Muh.: makam ve görevinin tarihsel gelişimini incelemek gerekir.

Bir Ön.: Üs.: Muh.: Görevinin Tarihsel Gelişimi

Bir Ön.: Üs.: Muh.: , Ön.: , Üs.: Muh.: görevi kapsamında, Operatif Masonluktan Spekülatif Masonluğa geçiş sürecinde, **Kabuledilmiş Mason** statüsü ile localara üye alınmasıyla birlikte zorunlu olarak ortaya çıkmış makamdır. Anglosakson Masonluğundaki adıyla **Past Master ve Immediate Past Master** denilince aslında akla iki farklı makam ve ünvan gelir.

Bunlardan ilki, aynı bizdeki uygulama gibi, bir locada isad edilmiş olarak yasal dönem sürecinde başkanlık, yani Üs.: Muh.: lik yapmış olan

görevlidir. Diğer anlamı, başta Royal Arch Masonluğu olmak üzere Kapütüler ve York Rit'lerinde belirli bir derecenin veya aşamanın adıdır. Bazı uygulamalarda, bu dereceye yükselbilmek için mutlaka Üs.: Muh.: lik yapmış olmak şartı aranırken; sonradan bu gelenek değiştirilmiş fiktif **Past Master** ön derecesi ile üstad masonlara da verilmeye başlamıştır. İkisinde de aynı sıfatın olması tabii ki karışıklıklara neden olmuştur. Karışıklık, ABD'nde, Ön.: Üs.: Muh.: lere **Hakiki Önceki Üstadı Muhterem** (Actual Past Master); ama, meselâ Royal Arch gibi, bir üst dereceye yükseltilebilmek için, Üs.: Muh.: lik yapmadan bu dereceyi alanlara **Onursal Önceki Üstadı Muhterem** (Virtual Past Master) denilerek giderilmeye çalışılmaktaysa da, doğal olarak bu çelişki tamamen önlenememiştir.

Tekrar tarihsel gelişime dönersek, kabul edilmiş mason statüsüyle meslekten olmayanların localara alınmasıyla süregelen operatif gelenek altüst olur. Operatiflerin özelliği olan, Çırak ve Kalfadan oluşan iki dereceli sistem ve bir hayat boyu Loca Üstadı yönetimi değişir. İlk dönemlerde, kabul edilmişleri onurlandırmak amacıyla Üstad ünvanı verilir, duygusal veya gerekli nedenlerle Loca Üstadı yapılır; onlar sürekli olarak yerlerinde kalmaz ve jest olarak makamlarını başkalarına devredip Past Master olurlar; böylece, zamanla localarda Ön.: Üs.: Muh.: birikimi başlar. Yığılmanın giderilmesi için önce Ön.: Üs.: Muh.: lere mahsus Üstad Locası (Masters Lodge) oluşturulur, sonra **Üstad Localarının** sayısı arttırılır; nihayet kolaylık olmak üzere hattâ pratik olması için her loca için de ayrı Ön.: Üs.: Muh.: derecesi ve sınıfı tesis edilir. Zaten Royal Arch'ın bir sebebi Üstad Localarıdır.

Günümüzde Ön.: Üs.: Muh.: ler, masonik öğreti ve bilgi olarak, ilk üç sembolik derecenin üzerinde ayrı bir derece ve sınıftır. İrlanda Büyük Locası Anayasasında Üs.: Muh.: lik zaten Üs.: Muh.: derecesinin üzerinde ayrı bir derece olarak kabul edilmiştir. Bizim obediyanımızda da, Üs.: Muh.: isad törenlerinde özel olarak **Üs.: Muh.: ler Locası veya Meclisi** tesis edilmesi bu farklılığın sonucudur. Bu gelişime bağlı olarak, erken evredeki konvanlara, Üs.: Muh.: ler ve Nâzırlar katılırken; bu sınıfın tesisinden sonra temsilî sisteme dönülür ve Üs.: Muh.: lerle birlikte Bir Ön.: Üs.: Muh.: ve delege seçilen Ön.: Muh.: ler katılmaya başlar. Tüzüksel olarak, her ne kadar, yedi yıllık Üstadların delege seçilmesi mümkünse de, Büyük Kurul Görevlisi olarak seçilebilmek için Üs.: Muh.: lik yapmış olmak şartı arandığından, loca delegelerinin genellikle Ön.: Üs.: Muh.: ler arasından seçilmesi pratik bir yöntem sayılır.

Obediyanlar Bir Ön.: ve Ön.: Üs.: Muh.: makamını ve buna ilişkin görev ve yetkileri kendi alışkanlıklarına göre yürütmektedir. Çünkü,

yerleşmiş ve bağlayıcı genel kural veya landmark yoktur. Örnek olarak, Fransız ve Skoç Masonluğunda, Bir Ön.: Üs.: Muh.: ve Ön.: Üs.: Muh.: lerin yasal, yönetsel ve öğretisel görevleri ve yetkileri bulunmaz. Loca görevlisi de sayılmazlar. Doğu'da oturtularak geçmişte yapmış oldukları görev için onurlandırılır; Toplantıda, Üs.: Muh.: in isteği hâlinde, yardımcı ve destek olarak danışmanlığını yaparlar.

Anglosakson Masonluğunda ve Amerikan Masonluğunun bazı obedi-yanslarında ise, Bir Ön.: Üs.: Muh.: e, loca yönetiminde ve çalışmalarında değişik boyutlarda ve farklı aşamalarda görevler ve yetkiler verilmiştir. Bu görevlerin en çok ve belirgin olduğu örnek, Modern Skoç Ritüelidir. Bir Ön.: Üs.: Muh.: e İngiltere'nin yarı resmî loca tarzı Emulation çalışma yönteminde çok kısıtlı görev verildiğinden, Skoç uygulamasına oranla oldukça gölgede kalır.

Bu arada, Skoç tarzı loca uygulamasında, ritüel sözlerini hatırlatmaya resmen mezun ve yetkili görevlinin sadece Bir Ön.: Üs.: Muh.: olduğu; hiçbir kardeşin töreni yürüten görevli kardeşlere fısıldayarak uyarı veya hatırlatmada bulunamayacağı, sadece Bir Ön.: Üs.: Muh.: in loca çalışma halindeyken bu sıfat ve yetkiyle kendi ritüel kitabını açık bulundurmaya mezun olduğu; çalışma sırasında başka bir ritüel kitabının açık bulundurulmasına izin olmadığı, **Masonik Etiket** olarak belirtilmelidir. Bu yöntemin ne kadar doğru olduğu, bazı güncel örnekler dikkate alındığında aynen doğrulanacağı gibi; locadaki en küçük ses ve hareket parazitlerinin bile, kurulmak istenen masonik ahenk ve ambiyansı zayıflatmaya hattâ bozmaya yeterli olabileceği önemle belirtilmelidir.

İngiliz Masonluğunun **Emulation Ritüeli** ve uygulamasını esas alan loca çalışmaları ve uygulamalarında Bir Ön.: Üs.: Muh.: in yeri olmakla beraber, görev ve konuşmaları çok kısıtlıdır. Üs.: Muh.: in locadaki yerinin tanımlanması repliği I. Nâ.: tarafından yapılır. Locanın "*Dileriz ki...*" ile başlayan açılış duasını bizzat Üs.: Muh.: yapar; Bir Ön.: Üs.: Muh.: sadece "*Dileriz öyle olsun.*" der. Fakat, Kutsal Kitabın açılışı Gönye-Pergelin yerleştirilmesi töreni bizdeki uygulamanın aksine Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından yapılır. L.: nın kapanışı sırasında da, yine bizzat Üs.: Muh.: in bulunduğu dileği, Bir Ön.: Üs.: Muh.: "*Dileriz öyle olsun...*" diyerek noktalar. Gönye-Pergelin toplanarak Kutsal Kitabın kapatılması işleri Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından yapılır. Bunu takiben, bizim obediyanımızda Üs.: Muh.: tarafından ifade edilen "*şimdi artık sırlarımızı en emin yer olan kalbimizde saklamaktan başka yapacak birşey kalmıyor*" mealindeki replik, Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından yapılır ve "Sadakat, Sadakat, Sadakat'le birlik olalım." şeklinde noktalanır. Bu sırada bütün Kardeşler sağ elle-

riyle kalplerine üç defa vururlar. Locanın çalışmasının Üs.: Muh.: in emri ile I. Nâ.: tarafından tâtil edilmesinden sonra Üs.: Muh.: in bir daha söz söylememesi anlamlı bir gelenektir.

Türk Masonluğunda Bir Ön.: Üs.: Muh.: Uygulaması

Türk Masonluğunda, Skoç Riti ilk üç derece ritüellerinin kullanıldığı 1965 yılına kadar olan uzun dönemde, Bir Ön.: Üs.: Muh.: in loca görevlileri arasında yeri ve çalışmada fonksiyonu yoktur. Dönem ritüellerinde ve Nizamnamede adı geçmez. Diğer Ön.: Üs.: Muh.: lerle birlikte Doğuda oturur ve Üs.: Muh.: in isteği hâlinde destek olup danışmanlığını yapar. Türk Masonluğunda Ön.: Üs.: Muh.: in görevi ve yeri, 1965 yılındaki konsekrasyon töreninden sonra, üç derece ritüellerinin Anglosakson ritüellerine benzetme çalışmaları sırasında, değiştirilerek belirlenmiştir. Bu süreçte, Bir Ön.: Üs.: Muh.: e gereken değer verilir. Merhum İbrahim Hoyi K.: tarafından Modern Scottish Ritual'dan 1967 yılında kelime kelime çevrilen Birinci Derece Çalışma Ritüelinde, Bir Ön.: Üs.: Muh.: ilk defa bugünküne çok benzer görevleri ve konuşmaları ile yer alır. 1967 yılı ritüeli bugünkü 1995 Ç.: D.: Ritüeli ile karşılaştırılırsa, Bir Ön.: Üs.: Muh.: in, Üs.: Muh.: le olan dialogunun, loca açılış ve kapanışlarındaki dileklerinin, Modern Skoç Ritüelindekilerle tamamen aynı olduğu görülür. Sadece, şimdi, Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından aktarılan Derece Tablosu öğretisi o zaman doğrudan doğruya Üs.: Muh.: tarafından verilmiştir. Günümüz uygulaması ile dil ve içerik yönünden karşılaştırma yapabilmek için, 1967 tarihli ritüelimizde ilk olarak yer alan Bir Ön.: Üs.: Muh.: replikleri aşağıya aktarılmıştır.

- * *Güneş, nasıl parlak ve şaşımalı bir güne başlamak ve neş'e katmak için Doğ.: 'dan doğarsa, Üs.: Muh.: de Lo.: sını açmak ve Kardeşlere Hür Masonluğu öğretmek, onları bu yolda çalıştırmak için öylece Doğ.: 'da yer almıştır, Üs.: Muh.: (Üs.: Muh.: 'e selâm ve mukabele)*
- * *Dileriz ki, çalışmalarımız usul ve nizâm dairesinde başlasın, ahenkle yönetilsin ve sulh'ü sükûn içinde sona ersin. (Amin veya Biz de dileriz)*
- * *Dileriz ki, K.: U.: M.: 'ı bizlere yeryüzündeki bütün gerçek ve imanlı KK.: e kerem ve inayet ihsan eylesin. Kardeşlik sevgisi Doğudan Batıya, Kuzeyden Güneye yayılsın. Her türlü ahlâkî ve sosyal meziyet, fazilet ve doğruluk hasletleri bizleri birbirimize kenetlesin. (Amin veya Biz de dileriz)*

Günümüz ritüelinde Bir Ön.: Üs.: Muh.: replikleri, Modern Skoç Ritüeli'nden tercüme edilenin biraz daha sâdeleştirilmiş ve hattâ yumuşatılmıştır. İlk replikte, güneşle ilgili abartılı yakıştırmalar haklı olarak kaldırılmıştır. İkinci replikte, "usul ve nizâm" yerine "düzen" kavramı; "sulh ve sükûn" yerine "gönül rahatlığı" kavramı ikâme edilmiştir. Ancak, "düzen" kavramı, "usul"ü içermemekte, "nizam"ı ise sadece düzen anlamında kapsamakta ama "yasa" olarak açıklamamaktadır. Kullanılabilen "gönül rahatlığı", aslında ifade edilmek istenilen barış, huzur ve sükûnet anlamlarının uzağında kalmaktaysa da; kendine özgü daha değişik ama güzel bir mânâ taşımaktadır. Üçüncü repliğin ilk cümlesinin revizyonu ve sadeleştirilmesi yerindedir. Ama ikinci cümledeki yön tanımlamasının ve son cümledeki ahlâk ve erdem betimlemesinin kaldırılması repliğin masonik anlamını zayıflatmıştır.

Türkiye Büyük Locasında Bir Ön.: Üs.: Muh.: in Görev ve Yetkileri

Bir Ön.: Üs.: Muh.: e, **Türkiye Büyük Locası** obediyanında Üs.: Muh.: den sonra gelen ikinci Loca Görevlisi ve envar üyesi olarak büyük değer ve önem verilmektedir. Bunun yanında; "*Üs.: Muh.: in bulunmadığı toplantılara başkanlık etmek; Oturumların açılış ve kapanışlarında Büyük Loca Tüzüğü, Localar Genel Tüzüğü ve Ritüellere uygunluğu sağlamak için Üs.: Muh.: e yardım etmek; Masonluğun ezoterik bilgilerini muhafaza etmek ve gereğinde açıklamak; Tekris, Kalfalığa Geçiş ve Üstadlığa Yükseliş Törenlerinde derecenin tablosunu anlatmak*" gibi önemli, yönetsel, yasal ve öğretimsel görevler yüklenmektedir. Bir Ön.: Üs.: Muh.: lerin önemli hakları ve yetkileri vardır. Bunlar: "*Loca içinde Doğu'da oturmak; doğrudan Üs.: Muh.: den söz almak; Nâzırlardan da önce söz alma hakkı olmak; Bir Ön.: Üs.: Muh.: için Üs.: Muh.: le birlikte skrüten kutusuna bakmak; Bir Ön.: Üs.: Muh.: için doğrudan Ön.: Üs.: Muh.: lerden seçilmiş Loca Delegesi olarak Genel Kurula katılma hakkı olmak; Büyük Görevli ve Büyük Üstad seçiminde, seçme ve seçilme hakkı olmak*" şeklinde özetlenir. Bazıları tartışılabilir; ama, incelemenin hedefi dışında kalır.

Sıralanan görev, yetki ve sorumluluk tariflerinden anlaşılacağı gibi, Bir Ön.: Üs.: Muh.: veya yokluğu hâlinde bu makama vekâlet eden Ön.: Üs.: Muh.:, Üs.: Muh.: den sonra locada, yönetim yetkisi bulunan tek görevlidir. Özellikle, Tüzük ve Ritüeller konusunda Üs.: Muh.: e yardımcı olmasının ve Nâzırlardan önce söz alma hakkının yanında, Üs.: Muh.: le birlikte skrüten kutusuna bakmak gibi güveneye dayanan özel bir ayrıcalık da getirilmiştir. Ancak, Üs.: Muh.: e hi-

tabında, Nâzırların oturarak konuşmasına rağmen, ayağa kalkmak zorunda olması ilginçtir.

Bu açıklamalardan sonra **Türkiye Büyük Locası**'nın ritüelik uygulanmasına göre Bir Ön.: Üs.: Muh.: öğretisinin analizine ve yorumuna geçilebilir.

Bir Ön.: Üs.: Muh.: Repliklerinin ve Görevlerinin Analizi

Bir Ön.: Üs.: Muh.: in üç repliği ve Çalışma Tablosu öğretisi yorumlanacaktır.

Birinci Replik :

Bir Ön.: Üs.: Muh.: in ilk repliği, Üs.: Muh.: in "*Bir Ön.: Üs.: Muh.: Üs.: Muh.: in Mâbetteki yeri neresidir?*" sorusuna "*Güneş ilk ışıklarını Do.:dan yaydığı gibi, Üs.: Muh.: de toplantıyı açmak, K.:lere Hür Masonluğu öğretmek ve onları bu yolda çalıştırmak için Do.:da yer alır Üs.: Muh.:*" şeklindeki cevabıdır. Bu söylemle, Üs.: Muh.: in hem sembolik olarak locadaki yerini, hem görevini kardeşlere uyarılı olarak hatırlatır. Bu anlamlı cevabî öğretiyi yorumlamaya çalışalım.

Repliğin ilk bölümüyle locada Üs.: Muh.: in yerinin Doğu'da olduğu belirlenirken, Güneş'ten yararlanılır. böylece, Üs.: Muh.: in Güneş ve Ay ile birlikte Masonluğun **Üç Küçük Nuru**'ndan biri olduğu simgeleir. Locanın maddî ve manevî anlamda tekris vasıtası **Nuruziya**, yani **Işık** olduğundan, Üs.: Muh.: de aynı Güneş ve Ay gibi ışıklı gök cisimleriyle kıyaslanır. Nitekim, eski masonik tanımlamalardaki, "*Güneş günü, Ay geceyi aydınlattığı gibi Üs.: Muh.: de locasını masonik bilgilerle nurlandırır*" ifadesi, Üs.: Muh.: in gerek Doğudaki konumunun gerekse geceden sonra sabahı ilk ışıklarını yayarak başlatan Güneşle eşdeğer tutulduğunun göstergesidir. Hâlbuki, bazı obediyanların uygulamalarında Üs.: Muh.: in simgesi en büyük gezegen ve politeizmin en büyük tanrısı Jupiter olduğu hâlde, bazılarında Güneş simgesi Ha.: 'i temsil eder.

İlk repliğin bunu takip eden pasajı, Üs.: Muh.: in birbirini izleyen üç önemli görevini açıklar; locasını açmak, kardeşlere Masonluğu öğretmek ve onları Masonluk yolunda çalıştırmak. Operatif dönemde mâbed inşa etmek üzere Loca Üstadının emri altında meslekî zenaat örgütü olarak çalışan masonlar; spekülâtif dönemde çalışma hedefini maddî mâbedten, manevî mâbede çevirerek adını **Ülkü Mâbedi** veya **İnsanlık Mâbedi** olarak değiştirmişlerdir. Ama amaç, maddî de olsa, hattâ daha değerli olarak manevî de olsa, bir ürün elde etmeye olduğuna göre, masonik yöntemin tanımında ve uygulamasında ve hattâ ter-

min sırasında değişiklik yoktur. Oyleyse, locanın tek yetkili yöneticisi Üs.: Muh.: e bu termini gerçekleştirmek için üç görev yüklenmiştir; birincisi, locayı usulüne göre açarak çalışmayı başlatmak; ikincisi, kardeşlerine Masonluğu öğretmek ve nihayet üçüncüsü de onları Masonluk yolunda, yâni Ülkü Mâbedi'nin yapımı için çalıştırmak...

Bu üç görev, Üs.: Muh.: e üç ayrı ve önemli görev ve sorumluluk yüklemektedir. İlk görev "*locasını açmak*" söyleminde, locanın açılabilmesi için gerekli şartların mevcut olması konusunda Üs.: Muh.: e başkanlık yanında intizam ve inzibatın temini gibi önemli bir sorumluluk yüklenir. İkinci görev "*kardeşlere Masonluğu öğretmek*" söyleminde, Üs.: Muh.: e eğitimcilik ve öğretmenlik görevi yüklenerek Masonluğu kardeşlere öğretecek tek yetkilinin Üs.: Muh.: olduğu vurgulanır. Öyleyse, Masonluğu öğrenmek isteyen veya bir konuda bilgilenmek isteyen her kardeşin müracaat etmesi gereken tek mercî ve makam Üs.: Muh.: dir Üçüncü görev "*kardeşleri Masonluk yolunda çalıştırmak*" söyleminde, Üs.: Muh.: in Ülkü Mâbedi için masonların çalışma faaliyetlerinde, **tek** hâkim otorite olarak, yöneticilik, âmirlik, patronluk, işverenlik sıfatları açık seçik belirtilir. Öyleyse, gerek locada gerekse loca dışındaki masonik hayatta ve uygulamada hem nizam ve intizam, hem bilgi ve öğrenme, hem çalışma konusu ve sorunlarında masonların gözünün ve kulağının açık olması ve bakması gereken tek makam ve lider, aynı Doğudaki Güneş gibi Masonluğu aydınlatan Üs.: Muh.: olmak zorundadır. İşte, birinci repliğin esası bu gerçeğin, yani itaat gustosunun, hatırlatılmasıdır.

Ayrıca, Üs.: Muh.: le ilgili bu görev tarifinin daha önce aynı makamı doldurmuş ve aynı görevi yapmış olduğu için, kapsam, yetki ve sorumluluk açısından en iyi bilmesi gereken kişiye, yani Bir Ön.: Üs.: Muh.: e, yaptırılması; uyarının etkisi, inandırıcılığı açısından son derece anlamlıdır. Bir Ön.: Üs.: Muh.: bu repliği ile, Üs.: Muh.: in loca yönetiminde ve loca çalışmalarında olduğu kadar masonik eğitimdeki önem ve değerini çalışma başlarken Loca Kardeşlerine hatırlatmaktadır. Bu söylem, "*lâyıklar içinden en lâyük olanın yönetime getirilmesi ve bu baş yöneticinin emirlerine itaat edilmesi*" şeklinde tarif edilen prezidansiyel meritokrasi adlı masonik rejiminin yine masonik dille açıklamasıdır. Bundan dolayı, Bir Ön.: Üs.: Muh.: in ilk repliği her tekrarlanışta üzerinde yeniden düşünölmelidir. Çünkü, Masonluğun administratif prezidansiyel jargonu bu ifadeden geçer...

İkinci Replik :

Bir Ön.: Üs.: Muh.: in ikinci repliği, Üs.: Muh.: in Yemin Kürsüsü üzerinde loca çalışmalarını başlatmak üzere Kutsal Kitapları açması ve Gönve-Pergeli yöntemince yerleştirmesini takiben kürsü üzerinde-

ki ışığın açılması sırasında yaptığı "Dileriz ki, çalışmalarımız; düzenle başlasın, ahenkle yürüsün ve gönül rahatlığı içinde sona ersin." şeklindeki dileğidir. Çalışmanın düzenle başlaması, ahenkle yürümesi ve gönül rahatlığı içinde sona ermesi gibi üç önemli ve anlamlı temenni içeren bu dileğin yorumunu yapmaya çalışalım.

Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından bu dileğin daha doğrusu niyâzın yapıldığı yer ve vakit son derece önemlidir. Çünkü, bu replik Üs.: Muh.: tarafından yerine getirilmekte olan masonik inanç pratiği yönünden çok önemli sembolik bir görev süreci ile senkronizedir. Bu da, **Hakikat Nuru**'nu yayan **Masonluğun Sembolik Üç Büyük Nuru**'ndan Kutsal Kitapların bizzat Üs.: Muh.: tarafından açılması ve Gönüye-Pergel gibi Masonlukla özdeşleşmiş sembol avadanlıkların yerleştirilmesi sırasında, yine bu görevi daha önce yapmış olduğu için en iyi şekilde idrak ve tefekkür edebilecek bir kardeş olan, Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından yerine getirilmektedir. Çünkü, ancak, Hakikat nuru altında kardeşlerin feyz alacağı masonik çalışmaların Üç Büyük Nur'un açılmasıyla başlayabileceğini bilen, bu konuda kardeşleri uyaran ve kardeşler adına niyâzda bulunmaya lâıyk karizmatik görevli Bir Ön.: Üs.: Muh.: olabilir. Nitekim Üs.: Muh.: de, ancak bu niyâzdan sonra "hakikat nuru'nun locayı aydınlatmaya başladığı için feyz alınmaya koşulması" konusunda kardeşlerini uarmakta ve bunu takiben de "masonluk yolunda çalışmak üzere" locasını resmen açmaktadır. Ancak, hepsinden önce, I. Nâ.: 'ın hatırlattığı "**...çalışmaları Tanrı'nın en büyük armağanı olan aklın yardımıyla gözden geçirme**" uyarısı; Akıl-İman consensüs'ü açısından Masonlukta Düzenlilik ilkesinin nüvesidir.

Bir Ön.: Üs.: Muh... in ikinci repliğindeki, "çalışmaların düzenle başlaması", "ahenkle yürümesi" ve "gönül rahatlığı içinde sona ermesi" ilekleri, hem sebep sonuç ilişkisi bakımından hem belirli masonik süreçleri açıklayıcı olması yönünden önemlidir. Çalışmaların düzenle başlamasından kastedilen, locanın hem Büyük Loca'dan alınan Berat'la düzenli olarak usulüne uygun açıldıktan sonra çalışmaların başlaması dileğini, hem de gerek mason bazında gerekse loca bazında yani bireysel ve kurumsal yönden düzenliliğin var olması dileğini bir ön şart olarak ortaya koymaktadır. Çalışmaların düzenle başlatılması, locanın yasal ve geleneksel kurallara ve masonik otorite tarafından ritüel olarak vaz edilen "**tamlık, kusursuzluk, düzenlilik**" esaslarına uygun olarak açılması demektir. Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından açıkça söylendiğine göre demek ki "**düzenlilik**" kaçınılmaz bir masonik önşarttır. Masonun bireysel düzeni, yâni intizamı, kendi hür irâdesi ile düzenli bir locada usulüne göre tekris edildiğini ve muntazam bir locada masonik çalışmalarını yine taahhütlerine uygun şekil-

de sürdürdüğünü gösterir. Locanın düzenli olmasının göstergesi Büyüyük Locadan aldığı berattır. Bu belge, locanın usulüne göre kurulmuş olduğunun ve yine muntazam bir Büyüyük Locaya bağlı olarak muntazam şekilde çalışmakta olduğunun kanıtıdır. Yani, çift düzenliliklidir.

Niyâzın ikinci bölümü "*çalışmaların ahenkle yürümesi*" dileğidir. Bu dileğin sembolizması çok zengindir. Öncelikle Masonluk, sentezcilikten ziyade uzlaştırma; yâni ahenkle dengeleme sistemidir. Siyah-be-yaz yer döşemesinde olduğu gibi zıtların Evrensel Düalite Yasası'na uygun olarak ahenkle dengelenmesi ve masonik yararlar için kullanılması Masonluğun yüceliğidir. İkinci ve pratik anlamı, locada belirli bir ülkü için yapılacak masonik çalışmaların ancak kardeşler arasında ahenk olduğu takdirde mümkün olabileceği uyarısıdır. Nitekim bu sembolizma bir anlamda, Gönve'nin üç köşesine oturtulan, **Akluhikmet-Kuvvet-Güzellik** sütunlarının mâbedin stabilitesinin sağlanabilmesi için, dördüncü köşede görünmeyen **Ahenk** sütunuyla desteklenmesiyle açıklanır. Bazen ahenk yerine görünmeyen sütunun **in-san** olduğu yakıştırılırsa da, insan fî ahseni takvîm yaradılışı itibarıyla bizatihî ahenk olduğu için değışen bir şey yoktur. Masonluğun başarası kardeşler arasındaki uyum ve ahenge bağlıdır. Bu niyâzın içinde imâ yolu ile de olsa locadaki ahengin sorumlusunun bizzat Üs.: Muh.: olduğu Bir Ön.: Üs.: Muh.: in ağzından ifade edilmektedir. Nitekim, bizzat Üs.: Muh.: tarafından açıklanan önlük öğretilindeki uyarıda da kardeşler arasındaki ahengin önemi vurgulanmaktadır.

İkinci replik "*çalışmalarımız gönül rahatlığı içinde sona ersin*" dileği ile sona erer. Bu ifade son derece açık ve yalıdır. Ülkü Mâbedi için çalışmakta olan kardeşler kendi hür iradeleriyle ve maddî manevî imkânlarıyla ellerinden gelen bütün gayreti en iyi şekilde gösterdiklerine inandıkları ve bunun vicdanî iç huzurunu duydukları takdirde, toplantının acaba ben görevimi bihakkın yapabildim mi şeklinde bir endişe ile değil, iç huzurunun verdiği gönül rahatlığı içinde sona ereceği kuşkusuzdur. Ancak bundan sonra, görevini yapmış insanların huzuru ve rahatlığı ile Kardeş Sofrasında neşelenmeye ve evindeki yastığa rahatça başını koymaya hakkı olabilir.

Derece Tablosu Öğretisi:

Bir Ön.: Üs.: Muh.: in tüzüksel olarak yüklendiği ana görevlerin biri de derecenin Çalışma Tablosunun anlatılması ödevidir. Bir Ön.: Üs.: Muh.: bu görevini yerine getirirken, aynı zamanda yine tüzüksel olarak üstlendiği "Masonluğun ezoterik bilgilerini muhafaza etmek ve gerektiğinde açıklamak" görevini yerine getirir. Dünya Masonluğunda locaların masonik çalışmalarına ilişkin temel eğilim vardır. Bunlardan birincisi ve özellikle İngiliz Masonluğu tarafından benimsenen sistem masonik eğitimin sadece loca içindeki ritüelikle çalışmalarıyla sı-

nırlı kalmasıdır. Bunun dışındaki konferans ve diğer fikrî çalışmalar Araştırma ve/veya Eğitim Locaları tarafından yürütülür. Bu nedenle, loca içi ritüelik çalışmalarda masonik eğitime özel bir ağırlık verilir. Bu da özellikle Çalışma Tablosu lektürlerinde yoğunlaştırılır. Açıklama kapsamına derecenin tüm özellikleri ve temel öğretisi komprime olarak uzunca birkonuşmayla aktarılır. Diğer öğretim sistemi, örneği Fransız Masonluğu olmak üzere, loca içi masonik fikrî çalışmalara ve konferanslara ritüelik öğretiler kadar, belki de daha çok, ağırlık ve değer veren yöntemdir. **Türkiye Büyük Locası**, iki alternatif arasında kendine özgü, hem ritüelik hem fikrî çalışmalara yer veren ideal sistemi benimsemiştir. Ritüelik öğretinin önemli bir bölümü Çalışma tablosu aracılığı ile Bir Ön.: Üs.: Muh.: tarafından yapılır. Ancak, bu açıklamanın sadece ritüel gereği olarak değil de, Masonluğun önemli bir öğreti aşamasını oluşturmasının verdiği bilinçle detaylı olarak açıklanması yararlıdır. Çünkü, derece çalışma tabloları ilgili sembolizmlerin özü niteliğinde çok önemli öğretilerdir. Bu itibarla, Bir Ön.: Üs.: Muh.: in açıklaması, Çalışma Tablosu'nda sergilenen sembolizmanın derece öğretisinin anahatları olduğunun idrâkı ile izlenmeli ve öğrenilmelidir.

Üçüncü Replik:

Bir Ön.: Üs.: Muh.: in, loca çalışması kapanıp da Kardeşler Tesviye'de buluştuktan sonra, Üs.: Muh.: in yaptığı uyarılı vedâ konuşmasından sonraki repliği "*Dileriz ki, Ev.: Ul.: Mi.: bizlere ve yeryüzündeki bütün insanlara yardım etsin, K.: lik sevgisi heryana yayılsın.*" şeklindeki niyâzdır. Bu niyâzda biri "*Ev.: Ul.: Mi.: nın bizlere ve yeryüzündeki bütün insanlara yardım etsin*" şeklinde bir ön bölüm ve diğeri de "*Kardeşlik Sevgisi her yana yayılsın*" şeklinde ikinci ve son bölüm yer alır. Bu temenniler özetle şöyle yorumlanabilir. İlk niyâz, Masonluğun hedefinin tüm insanlık olduğunu açık seçik vurgulaması yönünden çok anlamlıdır. Allah'ın yardımı sadece masonlar için değil bütün insanlar için istenmektedir. Bu da Masonluğun kapsamlı bir altruizm yani diğergâmlık özelliğinin, kanıtıdır. Çünkü, mason olsun olmasın tüm insanlar eş ve eşittir; kökenleri aynıdır. Bunun için de masonların inşasını tasarladıkları Ülkü Mâbedi sadece masonlar için değil, bütün insanlara ve insanlığa yöneliktir. Bu bölümde geçen "*Yardım*" kelimesi masonik açıdan özel bir anlam ifade eder. Masonluğun Asal İlke-leri, Kardeş Sevgisi-Yardım-Hakikat'tir. Yardım erdemi, maddî manevî sıkıntıları kaldırmak, göz yaşı silmek, keder bölüşmek anlamında Şefkat gibi ilâhî ve evrenseldir. Bu itibarla, masonik olarak da, yardımın makamı ve kaynağı belirlidir. Nitekim, Bir Ön.: Üs.: Muh.: in niyâzında da yardım niyâzı doğru makama yâni Ev.: Ul.: Mi.: na yapılmaktadır. Dileğin ikinci bölümü yâni "*Kardeşlik Sevgisi her yana*

yayılsın" temennisi özel ve genel olarak ayrı ayrı yorumlanabilir. Özel yorumunda, Kardeşlik Sevgisi'nin masonik terminolojideki özel anlamından yararlanılarak, Masonluğun Yeryüzünün her tarafına daha iyi ve daha yoğun olarak yayılması dileği dile getirilmektedir. Masonluğu tanıtmak ve daha geniş tabana yaymak gayretlerine göre samimî bir temennidir. İkinci yorumu geneldir; masonik ilkelere göre bütün insanlar kardeştir; zaten, bu anlayış dolayısıyla Ülkü Mâbedi insanlık için yapılmaya çalışılmaktadır. Sevgi insanları dost ve kardeş olarak birbirine bağlayacak, savaşları sona erdirecek barış içinde mutlu ve huzurlu bir hayatı temin edebilecek tek ve en etkili harçtır. Bunun bilincinde olan kardeşlerin adına Bir Ön.: Üs.: Muh.: in Masonluğun hümaniterliğini (insaniyetlik) gösteren bu önemli dilekte bulunması çok anlamlıdır.

Bir Ön.: Üs.: Muh.: başlıklı incelemeyi, bana emeği geçen tüm Muhterem Üstadlarıma, Kardeşçe saygılar sunarak noktalıyorum.

* * *

KAYNAKLAR

- AFTER THE FIRST DEGREE, QCCC, London, 1990.*
BİRİNCİ DERECE ÇALIŞMA USULÜ, Türkiye Mason Derneği, 1950.
BİRİNCİ DERECE ÇALIŞMA REHBERİ, THKEMBL, 1959.
BİRİNCİ DERECE ÇALIŞMA RİTÜELİ, 1967.
Harry CARR, The Freemason at Work, Lewis, 1985.
E.H. CARTWRIGHT, Masonic Ritual, Lewis, 1985.
Henry Wilson COIL, Coil's Masonic Encyclopedia, Macoy, 1961.
ÇIRAK DERESESİ RİTÜELİ, Türkiye Büyük Locası, 1995.
EMULATION RITUAL, Lewis.
ENGLISH RITUAL OF CRAFT FREEMASONRY, Lewis
Robert GOULD, A Concise History of Freemasonry, London, 1903.
IRISH WORKINGS OF CRAFT MASONRY, Lewis
Bernad JONES, Freemason's Guide and Compendium, London, 1988.
Tanju KORAY, Ritüellerimiz Üzerine, 1991
Albert MACKEY, An Encyclopedia of Freemasonry, Chicago, 1924.
MODERN RITUAL, Edinburgh, 1969.

MÜPTEDİ DERECESİNE MAHSUS TÂLİMAT, 1926.

REMZİ BİRİNCİ DERECE TÂLİMATNAMESİ, Türkiye Büyük Maşrıkı, 1932.

REVISED RITUAL, Lewis

RITUS OXONIENSIS, Lewis

SCOTTISH CRAFT RITUAL, Toye-Kenning.

STANDART CEREMONIES OF CRAFT MASONRY, Lewis

STANDART FREEMASONRY ILLUSTRATED, Chicago, 1983.

Raşit TEMEL, Masonik Anlatım, Ankara, 1982.

Albert WAITE, A New Encyclopedia of Freemasonry, London.

J.S.M. WARD, E.A.'s Handbook, Lewis, 1988.

TAMPLİYELER'den NUR-U ZİYA 25'e

Kerem DOKSAT

Masonluğun temellerini oluşturan sembolik ve allegorik eğitim tarzı, **hakikate**, yâni **ezoterik realiteye** varmaktaki nihaî hedefi, eski misterlerin kendilerine has mistisizminden ve derecelere aktarılan öğretim sisteminden esinlenmiştir. **Masonluğun çağları aşan, bütün insanlık kültür mirasını, kavgaya yer vermeksizin kucaklayan transandantal vasfı, imanla aklın harikulâde bir sentezini yakalayabilmiş olmasından kaynaklanır.** Hristiyanlık ve Yahudilik dinlerinin yanısıra, eski Mısır inançlarının, alşiminin, astrolojinin gerek tarihî, gerekse hâlen geçerli tesirlerini müşâhade etmek mümkündür

ama, bunların eskerîsi semboller veya allegoriler perdesi arkasında gizlenmiştir.

Haçlı seferleri döneminde yaşanan kaçınılmaz kültür alışverişi-nin tabii sonucu olarak ve **Rose Croix** teşkilâtının kurulmasında ve fikir yapısının temellerinde İslâm tasavvufunun etkilerini yakalamak mümkündür; bu teşkilâtın XV. asırda yaşadığı rivâyet edilen yarı efsanevî kurucusu **Christian Rosenkreuz'un** alşimiyle de uğraşan müritleri ilk locaların vazgeçilmez müdavimleriydiler. Bunlar arasında **Galileo Bruno, Francis Bacon, René Descartes, Robert Boyle, John Locke,**

Isaac Newton, Leibniz gibi Batı kültürünün mihenk taşları vardı.

Masonluk, balını yaparken, kadim Mısır, Mezopotamya, Sümer, Asur, Babil, Hitit, Lidya, Dionisos'dan tutun da, Samî, İbranî, Esseniyen, Kabalistik, Zerdüşti, Manî, Mazdeen, Budist, Brahmanist, Taoist, Konfüsianist, Helenist, Orfeist, Eski Roma kaynaklı, Avrupa'da Kelt ve Druidik inançların hepsinden polenlerini almıştır. Hermetik, Pisagorcucu, Benedikten, Aziz Yahya, Templiye, Hospitaliye ve benzeri şövalyelik tarikatleri, İllumine, Kolej, Comacine, Kompanyonaj, Guild, Şamanist, Melamî, Kalenderî, Bektaşî, Mevlevî, Ahî, Karmatî, İsmailî, Dürzî... inançlarına kadar bütün çiçeklerden usare toplamıştır.

"Neden varız, varlığın sebebi nedir" şeklindeki bir temel felsefi suale cevap bulmak isteyen insanlığın tarihi boyunca kabaca ikiye ayırabileceğimiz bir **âlem telâkkileri mücadelesi** süregelmiştir: Mistik, metafizik, dinî temelli öğretilerle materyalist ve mekanist okulların bitmek bilmez münazaraları, münakaşaları, kavgaları...

Öte âlem ve hesap günü inancının bulunduğu uhrevî dinlerle dünyevî ideolojiler arasındaki önemli fark, cenneti birincilerin öte tarafta, ikincilerin bu tarafta vaâd etmesidir. Meselâ **Mark-sist** olan veya olmayan **komünizm** sınıfların ve sınırların or-

tadan kalktığı, artık değer sömürsünün kalmadığı, eşitlik ve hakça paylaşımın geçerli olduğu bir dünya cenneti peşindedir. Bakuninci anarşizm de buna çok benzer ve başta devlet olmak üzere, her türlü otoriteye karşı çıkıp, yönetimsiz ve mutlu bir toplum ütopyası peşinde koşar.

Bütün bu mistik, dinî, felsefî ve ideolojik sistemlerin ana hedefi varoluşu izah edebilmek ve insanlığın mutluluğu için reçeteler yazabilmektir hiç kuşkusuz. Bu âdeta sonsuz sayıda çeşitliliğin sebebi de, insanoğlunun dâima sorgulayan, merak eden, her cevabın altından yeni suâller istihsâl eden tabiatından kaynaklanır...

İşte, masonluğun inisiyasyon esaslı, ezoterik vasıflı spekülâtif niteliğinin, fikrî, felsefî ve mistik tarafının şekillenmesinde, **Gazalî**'nin körlerinin sâdece ve sâdece kendi zavallı **gerçeklerini** yakalayabilmeleri ama bunları da **hakikatın** ta kendisi zannetmeleri misâlindeki hatâyâ düşmemesi, hiç bir dünya ve âlem telâkkisinin, ideolojinin veya dinin mutlak esiri olmaksızın, insanoğlunun küllî kültür mirasının kaymağını istihraç edip, en doğru şekilde kullanmaya çalışması yatmaktadır.

Ülkü mâbedi inşası ütopyasıyla **ideolojik**, Evrenin Ulu Mimarı inancıyla **dinî**, ezoterik ve allegorik ifadesiyle de **mistik** bir kurumdur masonluk; her kardeş de, kendi eğilimleri, formasyonu ve

nasıbince bu üç tuğladan birine kendini daha yakın hissedebilir yâhut onları bir sentez hâlinde kavrayabilir. Masonluk, bir ucu hümanizmde, öbür ucu teizmde biten muazzam bir spektrumu şumûllendiren ama, üyeleri arasında, imansızlığa ve insanı sevmemeye müsamaha göstermeyen, herkesin inancına ve eğilimlerine hürmet eden mümtaz vasfını bu müthiş birikimine borçludur; her bir kardeş bu spektrumun iki ucu arasında bir yerlerde ve birine daha yakın olabilir. Bu sebeptendir ki localarda her türlü ideolojiden, inançdan veya dinden **bahsedilebilir** ama bunlar **empoze edilemez, tartışılmaz**. Gerçek mason, zâten kendi yolunu bilen, nereden nasıl feyz alacağını hesaplayabilen, hem akıl hem de iman sahibi, hür tefekkürlü kişidir; aslâ mutaassıp, câhilce "kesin inançlı" değildir. Bu müesseseden alacakları tamamen ritüellerdeki ve çeşitli eserlerdeki allegorilerde, sembollerde ve üstadların tevazu dolu davranış ve mesajlarında gizlidir. Masonluk, bu bağlamda, self service usûlüyle çalışan bir lokanta gibidir; herkes kendi zevkince, nasıbince ve kaderince, kendisine sunulan leziz ve çok çeşitli yemeklerden bir kısmını tabağına koyar. Yiyemeyeceği kadar çok alan ziyan eder, bâzısına yedikleri ağır gelip dokunabilir, doymayan ise daha fazlasına tâlip olur. Masonluk aslâ bir din veya mezhep değil, bütün dinleri ve mezhepleri kucaklayan, inançlara hürmet eden ve Tanrı

anlayışını herkes kendince anlayabilsin diye "Evrenin Ulu Mimarı" diye remzeden bir **moralitedir**.

Tamer Ayan Üstadımız'a göre "masonluk, Avrupa'da rönesans sonrası aydınlanma çağı son ürünü niteliğinde ahlâki hayat tarzı aşılardan, erkeklere mahsus bir üst-yapı kültür modelidir. Kendine özgü kapalı, ama üyelerinin tanışma modları hâricinde gizliliği olmayan bir kurumdur. Amacı, seçtiği akıllı erkekleri daha da iyi ve ahlâklı olmaya yönlendirerek, **Ülkü Mâbedi** adını verdiği ütopya ile, mutlu insanlar ve huzurlu insanların kardeşlik duygularıyla bağlı olarak barış içerisinde yaşayabilecekleri bir dünya kurmaktır. Masonluk ideolojik olarak bireysel, hedef olarak toplumsal, bakış olarak evrensel-dir".

Nasıl gelindi bu "aydınlanma çağı son-ürünü moralite" son durağına? İşte, yaklaşık üç asırdır kurumlaşmış olan mesleğimizin şekillenmesinde rol alan tarihî süreçlerin en önemlilerinden birisini anlatarak, kısa bir seyahat yaptırmak istiyorum siz kardeşlerime; takdire mazhar olursa ne mutlu bana...

ESKİLERDEN GÜNÜMÜZE BİR KÖPRÜ

Bundan yaklaşık 33 asır önce Yahudiler'in Levi boyundan, türkedede bizim Musa diye andığımız, ibranicede Moşe dedikleri bir ulu kişi dünyaya geldi. Allah'ın ken-

disine vahyettiği, günümüzde Tevrat dediğimiz kitabın temellerini tebliğ etti. İnsanlara, meşhur On Emir'inde, "çalmayacaksın, öldürmeyeceksin, zina etmeyeceksin, komşu hakkı gözetmeyeceksin, yalan söylemeyeceksin" gibi öğütler veriyordu, tek ve ulu bir Tanrı'ya, yaratıcıya inanmalarını söylüyordu. Hitap ettiği kavmi asırlar boyunca vatansız dolaştı ve Tanrı tarafından kendilerine vaâd edildiği söylenen topraklarına kavuşabilmek için 20. asrı beklediler.

Bundan yaklaşık 20 asır önce Kudüs yakınlarında Joseph isminde Yahudi bir marangozun bakire karısı Meryem'in İsa isminde bir oğlu oldu. İngilizce Jesus kelimesi yunanca asıllı olup, ibrance Joshua (kurtarıcı) demekti. Christ ismi ise ibrance Messiah'ın (meshedici, yağlayıcı, sıvatici) karşılığıydı. Günümüzde İncil veya Ahd-i Cedid dediğimiz kitabında, o da insanlara iyiliği, doğruluğu, güzelliği, akl-ı hikmeti ve sevmeyi aşıladı; tek ve ulu bir yaratıcıya, Tanrı'ya inanmalarını öğütledi. Kendisine iman edenler bütün Avrupa'ya, Amerika'ya ve dünyanın muhtelif bölgelerine yayıldılar. Önemli bir kısmı da Anadolu'da yerleştiler. Takipçileri arasında iman, bilgi, sevgi, akıl ve hikmetle dolu nice ermiş kişiler geldi, onlara Saint dendi.

Bundan yaklaşık 14 asır önce, Arabistan'ın yakıcı güneşinin aydınlattığı topraklarda, Mekte'de, Muhammed adında bir ço-

cuk doğdu (MS. 571-632). Babasının adı Abdullah, annesinininki Âmine Hâtun'du. Daha doğmadan babası ölmüş, annesi de altı yaşında iken öte âleme göçmüştü. O kadar akıllı, tutarlı ve güvenilir ki, gencecik yaşayken dahi kendisinden "Muhammed-ül emîn" (güvenilir Muhammed) diye bahsedilir, bâzı hayatî konularda hakemliğine müracaat edilirdi. Hiç bir zaman putlara tapmadı ve kırk yaşındayken, Yücelerin Yücesi'nden ilk emrini aldı; "Oku!". O da, Kur'an-ı Kerim isimli kitabında, insanlara iyiliği, dürüstlüğü, yalan söylememeyi, komşu hakkı gözetmeyi, sevmeyi, aklın rehberliğinden çıkmamalarını tembihledi; Allah'tan başka hiç bir mâbud olmadığını anlattı. İbadetlerin temellerinden biri olan namazı, eğer câmi bulamazlarsa, kilisede veya havrada kılabileceklerini tebliğ etti onlara. Musa'ya, İsa'ya ve diğer Kur'anda adı geçen ve geçmeyen bütün peygamberlere iman etmeyi, kurduğu dinin temel ve sine qua non şartlarından biri olarak ilân etti. Müslümanlık Arap yarımadası'na münhasır bir din olarak kalmadı ve Asya'ya, Afrika'ya, Avrupa'ya, hattâ Amerika'ya kadar yayıldı.

Kur'an-ı Kerim'in zamanlar üstü ve müteşabih tarafını gören, âyet ve hadislerin zâhiri ile değil bâtınıyla ilgilenen, dini şekil ve amaç değil, derinlik ve araç olarak görüp öyle de yaşayan bir grup oluştu zamanla. Bunlara te-

vazularına ve sâdeliklerine, giysi olarak kullandıkları basit yüne istinaden sûfiler dendi. Tasavvufla iştigal eden, mutasavvıf tâbir edilen kişiler taassuptan uzak durdular; aklı, hikmeti, sevgiyi ve güzelliği şîâr edindiler. Bâzıları daha da ileri giderek, 10. asır civarında Bağdat'ta, çırak, kalfa, üstad gibi derecelerle çalışan, aralarına sâdece hür ve şerefli erkekleri kabûl eden, müsbet ilimle imanı buluşturan, kapısını her din ve inançtan iman sahibine açan İhvanüssafâ (Safâ Kardeşleri) gibi cemiyetler kurdular.

Bütün bunlar olup biterken, ilkim değışiklikleri, kıtlık ve açlık gibi sebeplerle, anavatanları olan Orta Asya'dan göç eden büyük bir kavmin muhtelif boyları akın akın Anadolu'ya gelmeye başlamışlardı: Türkler! Çinliler'le tarihî bir düşmanlıkları vardı ve 751 yılında Türkistan'a hâkim olmaya çalışan Çinliler'le Araplar arasında yapılan Talas Savaşı'nda Türkler, tabiatıyla, Arap Dünyası'nın o zamanki lideri Abbâsîlerin yanında yer aldılar ve Çinliler büyük bir bozguna uğrattıldı. Abbâsî halifesi Mutasım'ın annesinin Türk olması, gene başka bir Abbâsî halifesi Hârunu Reşit'in vezirlerinden birinin Türk olması, askerî ve ekonomik ilişkilerin güçlenmesi gibi vesilelerle artan kültür alışverişi, at sırtında göçebe yaşamaya alışmış bir kavmin yerleşik, yâni medenî düzene geçerken duyduğu kültürel ve itikadî ihtiyaçlar,

birkaç yüz sene içerisinde Türkler'in İslâm'ı seçmesiyle sonuçlandı.

Anadolu Türkleşme'ye, islâmlaşmaya başladı. Karahanlılar, Gazneliler derken, Türkler'in en büyük kollarından Oğuzlar'ın Selçuklu Devleti'ni kurmasıyla, özellikle de 1071 Malazgirt Harbi'nde Bizans'ın mutlak mağlûbiyeti sonucunda Doğu Anadolu'yu tamamen ellerine geçirdiler. Gene Oğuzlar'ın Bozok Kolu'nun Kayı Boyu'ndan olan Osmanoğulları 1200lü yıllarda Osmanlı Devleti'ni kurdular. 1453de Constantinopolis'in İstanbul'a istihâlesiyle fetih tamamlandı ve, Türkler, asırlarca İslâm'ın gerçek kılıcı oldular, Viyana kapılarına kadar gittiler.

İyi ahlâklılık, sevgi, dereceler hâlinde çalışma prensibiyle çalışan, üyelerinin titiz araştırma ve liyakat tesbiti sonrasında seçilip, peştemal kuşanarak mesleğe kabûl edildiği tekris törenleri olan, sırların meslekten olmayanlara verilmediği, toplantıların sonunda keyifle taam edildiği (birlikte yemek yendiği) Ahîler (kardeşler) gibi teşkilâtlar kurdular. Mevlâna, Hacı Bektaş-ı Velî gibi pek çok ermiş kişi sevgi, akıl ve hikmet yolunda gönüllere hitap ettiler.

ŞÖVALYELER

Pekâlâ da, Hristiyan dünyası boş mu durdu? Tabii ki hayır!

Malazgirt Harbi ve sonrasındaki kabaca iki asırlık dönem Hristiyan Batı'nın Anadolu da dâhil olmak üzere Kudüs'e kadar kutsal topraklarını kurtarmak, en azından oralara giden Hristiyan hacıları korumak, kaybettiği ekonomik gücü de geri kazanmak için örgütlendiği, Müslümanlar'ın üzerine dalga dalga gittiği bir tarih kesiti. Bu mücadelelerini, tarihte Haçlı Seferleri olarak bilinen hârpleri gerçekleştirirken de esas muhatap oldukları, göğüs göğüse dövüştükleri kavim Selçuklu Türkleri oldu. İşte, Ortaçağ Avrupası'nın en yoğun dinî baskısının hüküm sürdüğü bu dönemde, Hristiyanlığın menfaâtlerini korumak için hem dinî hem de askerî eğitimle özel olarak yetiştirilen, zırhları, iki tarafı keskin kılıçları ve at üzerindeki maharetleriyle tebaruz eden savaşıcı-râhipler ve bunları eğiten, kendi iç kuralları ve katı disiplinleri olan şövalyeler arasında tarikatlar ortaya çıktı.

Fransızca chevalier, ingilizce knight, almanca ritter diye adlandırılan şövalyeliğe lâtincede equus (atlı) da denir. İyi bir şövalyenin sahip olması gereken vasıflar arasında fazilet, hür, silâhlı ve atlı oluşu sayılırdı; nitekim, etimolojik olarak chevalier terimi lâtincedeki caballarius (silâhlanmış süvari) kelimesinden gelmektedir. Nâdiren özel bir eğitimden geçmemiş ama yiğitliği ve maharetleri sâyesinde tebaruz etmiş kişiler de şövalye yapılabiliyorlardı ama bu gibi adayla-

rın, askerî kalitelerinin yanısıra, bilgili ve görgülü olmalarına da büyük önem verilirdi. Prensip olarak, müstakbel şövalye adayının eğitim ve öğretimine tâ çocukluk döneminden itibaren başlanır, soylu bir ailenin yanında yetiştirilir, gençlik çağına gelince de, bir şövalyenin yanında silâhtarlığa terfi ederdi. Dövüşmeyi, at üstündeyken silâh kullanmayı öğrenip, ustasından cevap aldıktan sonra, din adamlarının da katıldığı ihtişamlı bir törenle şövalyeliğe terfi ederdi. Bu törende adaya mesleğin, mes'uliyet ve mükellefiyetleri anlatılır, yemin ettirilir, akabinde de özel zırhı, miğferi, apoleti, iki yüzü keskin kılıcı verilirdi. Bunlara sahip olan şövalyeler, o dönemlerin ağır silâhlarıydılar; o zamanlar, sıradan bir kılıca sâhip olmak dahi zenginlik göstergesiydi.

Bu şövalyelik tarikatlarına (Orders of Knighthood) üye olanlar birbirlerine kardeş derlerdi ve hârice kapalı bir şekilde, tamamen ezoterik vasıflı çalışırlardı. En önemlileri arasında Tampliyeler, Hospitaliyeler (Malta Şövalyeleri) ve Tötonik Şövalyeler (Cermen Şövalyeleri) sayılabilir. Bâzi mason ritlerinin ileri ve yüksek derecelerinin temel ilham kaynağını oluşturan Mabe-diyyun, yâni Order of Templars bunların en önemlisidir.

TAMPLİYELER

1118 senesinde dokuz şövalye Hugh de Payens liderliğinde ye-

min ederek Pauperes Commilitis Christi (İsa'nın Fakir Askerleri) adını aldılar. Kudüs Kralı Baldwin II bu şövalyelere kucak açtı ve eskiden Süleyman Mâbedi'nin bulunduğu tepede de silâhlarını saklamaları için bir yer verdi; bu mekânın özelliği sebebiyle Kutsal Mâbed Şövalyeleri anlamındaki "templar" kelimesi onlara yakıştırıldı. Avrupalılar onları, kendilerini barbar Müslümanlar'dan kurtaracak mucizevî güç olarak gördü. Papa Innocent II tarafından takdis edildiler. Başlarda, sâde ve sıkı bir askerî eğitimle çalışırken, yeni iştiraklarla sayıları müthiş arttı ve bütün Hristiyan âleminden de yaygın maddî destek gördüler. Gelir vergisinden muaf tutuldular, ibâdet yerleri papalığın kontrolü dışında bırakıldı. Şövalyeler, silâhtar askerler, rahipler ve papazlar, hizmetçi-yardımcılar olarak dört sınıfa ayrılmışlardı. Bu sonuncu grupta operatif masonlar da yerlerini almışlardı.

Bu arada müslümanlarla bol bol dövüştüler, iki tarafta da bol kan aktı ama, tarihteki bütün harplerin kaçınılmaz sonucu olarak, iki taraf da birbirlerini etkiledi; bir akkültürasyon yaşanmaya başlandı. İsa'nın Fakir Askerleri Doğu kültürüyle, mistisizmle ve İslâm'la, özellikle de, bütün Doğu'nun okkültist, ezoterik ve mistik mirâsını İslâm hamuruyla pişirmiş olan tasavvufu tanıştılar.

Kendilerine has usûllerle seçtikleri Büyük Üstadları hayat boyu

görevliydi ve Kudüs'te yerleşip, hep orada kalacaktı. Hesap tutmayıp, Kudüs de Selçuklular'ın eline geçince, selâmeti önce Akra'ya, sonunda da Kıbrıs'a yerleşmekte buldular. 12. Asır itibariyle, İskoçya'dan Kıbrıs'a kadar 15 ülkede eyalet örgütleri kurdular, buralarda kendi törenlerini ve çalışmalarını yaptıkları mâbedler inşa ettiler. Gittikçe daha ezoterik ve mistik bir vasıf kazandılar; papalığın temsil ettiği baskıcı, enkizisyonist Hristiyanlık anlayışından farklılaştılar. 13. Asır itibariyle, tamamen kendi tekris sistemleri ve törenlerini uygular, içlerine hiç bir haricîyi sokmaz oldular. İsa'nın Fakir Askerleri'nin yerini zengin, ticaretle uğraşan, gayri menkûllere ve çiftliklere sahip, Kıt'a Avrupası ile Doğu arasındaki bütün ticarî ve maddî ilişkileri yürüten kudretli bir organizasyon aldı; son derecede güvenilir (Müslümanlarca bile!) bir finans kurumu mâhiyeti kazandılar. Hacca giden Hristiyanlar bütün mallarını onların muhafazası altına güvenle bırakıyorlardı. Avrupa'nın herhangi bir bölgesindeki bir Tampliye Üstadı'nın verdiği teminat mektubu, tarikatın nüfuz sahası içerisindeki her yerde senet olarak kabûl görüyor ve hemen nakdî karşılığı ödeniyordu.

Niye böyle olmuştu? Neden İsa'nın Fakir Askerleri zengin bankerlere ve ezoterik mistiklere dönüşmüşlerdi? Cevap esasen son derecede basit, o derecede de

karmaşıktı: "raison d'être"lerini, yâni "sebebi-mevcudiyetlerini" kaybetmişlerdi. Artık, ufak tefek çatışmaların dışında, Hristiyanlık için kimselerle dövüşmüyorlardı, çünkü Haçlı Seferleri çoktan kaybedilmişti. İki asrı aşkın yabancılaşma ve başkalaşma sürecinin sonunda da, o zamanlar papalığının temsil ettiği Hristiyanlık'tan çok farklı manevî âlemlere dalmışlardı ve, artık çok da zengindiler. Yoksullara ve düşkünlere yardım eli uzattılar. Feodal Avrupa'da köle durumundaki halk için bir kurtuluş umudu, soylular ve Kilise için ise bir kâbus hâline geldiler.

Aralarına nâdiren "şeref üyeleri" kabûl ediyorlardı; bu pâyeye tâlip olup da kabûl edilmeyenler ise, bu gibi durumlarda hep olduğu gibi, tarikata düşman oluyor, dış biliyordu. Şunun bunun öfkesi o kadar önemli değildi de, bir kişinin gazâbı korkunç oldu!

13 Ekim 1307 Cuma günü. (Kimi tarihçilere göre, Hristiyan âleminde "uğursuz Cuma, ayın 13'ü" bâtil itikadının doğmasına sebep olan meş'ûm gün) tampliyeler'in o zamanki Büyük Üstadı Jacques de Molay 60 dolayında şövalyesiyle ve hediyelerle Fransa Kralı 4. Phillip'i (nâm-ı diğer Güzel Filip) ziyarete gider. İhtişamla karşılanırlar, yenilir, içilir, şölenler yapılır. Akşam olur, yorgun ve mutlu misafirler uykuya yatarlar..

O gece, Papa Clemethus V ile önceden gizlice anlaşan, kabûl edilmemişliğin de hıncıyla dolu olan Güzel Filip, Kilise'ye karşı çıkmak ve otoritesini zedelemek suçuyla, bütün Tampliyeler'i tutuklattırır. Müthiş işkencelere tâbi tutulurlar. Hırsızlıkla, homoseksüellikle, sahtekârlıkla, Bafomet adlı yalancı bir tanrıya taparak yeni bir din getirmeye çalışmakla suçlanırlar. Tarihçilere göre, bütün bu işkencelere rağmen, aleyhlerinde hemen hiç bir somut delil bulunmamıştır. Sâdece iki Tampliye şövalyesi homoseksüel ilişki itiraf etmişlerdir -ki, erkek erkeğe yaşanan bir cemiyette, o zamanlar mevcut olan veya hâlen de mevcudiyetini sürdüren diğer pek çok kurumla karşılaştırıldığında, bu oran son derecede düşüktür. Buna rağmen hemen hepsi öldürülür, halkın gözleri önünde yakılırlar, katledilirler. En son olarak da 1314de Jacques de Molay ve yardımcıları idam edilir. Aslında ne efsanevî hazinenin eserine rastlanabilir, ne de diğer isnatların ispatına. Bu hadise, çeşitli masonik kaynaklarda, Hiram'ın hain kalfalarca katliyle de özdeşleştirilmiştir.

Pek çok tarihçiye göre, Büyük Üstad Jacques de Molay, Filip'in dâvetine giderken olacakları ya biliyor, ya da şiddetle tahmin ediyordu ve gerek hazinenin korun-

ması gerekse diğer şövalyelerin kurtulup misyonu sürdürmeleri konusunda tedbirlerini almıştı. Gelişmeler bu düşüncenin doğru olabileceğini düşündürmektedir. Bu tarihi hadiseden sonra Tampliyeler değişik ülkelere göç ettiler, bir kısmı tarihin içerisinde eridi gitti, bir kısmı da, özellikle İskoçya'ya gidenler, tâ üç asır sonra kurulacak olan spekülâtif masonluğa damgalarını vurdu- lar. Nitekim, bâzı mason ritüellerinde Güzel Filip ve Papa Clementhus V'den "abominables" (iğrençler) diye bahsedilir.

Tampliye vâkasının Batı dünyası tarihine üç "hediyesi" olmuştur:

- **Doğu'dan gelen nurla tanışılmasının ilâhî bir sonucu olark Rönesans ve Reform sürecinin başlaması;**
- **Protestanlığın kurulması;**
- **Spekülâtif masonluğa giden yolun açılması.**

MASONLUĞUN DİĞER KAYNAKLARI

Kadîm Mısır, Mezopotamya, Yunan veya Roma'daki inşaatçı birliklerinin hepsinde ilâhî bir tekris sistemi vardı; insanlar yalnızca oturmak ve barınmak için değil, daha güzelini, daha ihtişamlısını yaparak kendilerini aşmak ve ilâhî güçleri memnun etmek için (bu güneş, kral veya Tanrı olabilir) saraylar, kutsal binalar yapmışlardır. **Mason** kelimesi

duvarcı, taş yontucu, inşaatçı anlamına gelir. Eski çağların bu pek makbûl ve muteber mesleğinin mensupları arasında sırların muhafaza edilmesi, yabancıların hâriçte tutulmasının sağlanması gibi amaçlarla, birtakım işaretler ve semboller kullanılır ve çeşitli konuların belli kuralları içerisinde konuşulup paylaşıldığı toplantılar yapılırdı. O zamanın masonları **operatif mason** olarak anılırlar. Zamanla, duvar işçiliğiyle alâkası olmayan ama topluluğa katılan kişilerin artması sonucunda, **spekülâtif masonluk** ortaya çıkmıştır.

Spekülâtif terimi lâtince **speculari** (müşahade etmek, gözlemek, casusluk etmek) kelimesinden türemiştir. Terimin masonlukta kullanılışı operatif masonluk dönemindeki kendileri esasen inşaatçılık işinde olmayan ve herhangi bir bedensel emek harcamayan ama yapılanları takip edip fikir beyan eden, tavsiyelerde bulunan, dolayısıyla bir nev'î danışmanlık görevi üstlenen "kabûl edilmiş masonlar" için kullanılmıştır. **Cooke Elyazması'nda** da görüldüğü gibi, bu dönemde (XVI. asır ve önceleri) henüz *spekülâtif* masonluk diye bir kavram ve terim mevcut değildir; spekülâtif terimi sâdece çalışmanın türü için kullanılan bir sifattan ibarettir. XVIII. asırda bir ara günümüzdeki operatif muâdili olarak do-

matik, spekülâtif muadili olarak da **geomatik** sıfatları kullanılmıştır. Açıkça operatif ve spekülâtif masonluk terimlerinin kullanılmasına ise XVIII. asrın ikinci yarısında başlanılmışsa da, ilk olarak kimin veya kimlerin kullandığı bilinmemektedir. *Çağdaş masonlukta ise spekülâtif teriminin anlamı dar sözlük kalıbının dışına taşıp, sembolik ve şumullü bir vasıf kazanarak, "an'anelere uygun, bilimsel, kültürel, sosyal ve felsefi bir çalışmayı" tasvir etmektedir.*

Roma İmparatorluğu'ndaki, M.Ö. 700 yıllarında **Kral Numa Pompilius** tarafından kurulduğu rivayet edilen ve operatif masonların ataları arasında sayılan, örgütlenme ve çalışma usûlleri açısından Masonluğa çok benzeyen **Collegia'da (Collegiumlar)** inşaatçılara geniş hürriyetler tanınmıştı. M.S. 500 civarında İsviçre'nin Como gölündeki bir adada başlattıkları faaliyetlerinden dolayı **Comacini Ustaları** denen inşaatçılar bu günkü masonluğu hazırlayan eskiler arasında sayılır. Masonlara ilk imtiyazlar York'da Anglosakson **Kral Athelstan** (895-940) tarafından 926 yılında verilmiştir. Masonluk tarihini anlatan manüskrillerde geometri, mimarlık ve masonluk özdeşleştirilmiştir ve bu belgelere Eski Mükellefiyetler, Eski Ödevler, Eski Anayasalar (Anderson'un tâbiriyle "Gotik Anayasalar") denir. 1390-1410 yıllarına ait bu belgelerin

sayısı 130 kadardır ve inşaatçıların çalışmalarını düzenleyen esaslar ihtiva ederler (**Regius ve Cook Elyazması** gibi).

Felsefi, fikrî çalışmaların yapılmaya başlanmasının zamanla diğer mesleklerden, din adamlarından ve benzer kesimlerden insanların Masonluğa ilgisini ve katılma arzusunu ortaya çıkardığı bilinmektedir. XVI. asrın sonlarına doğru Fransa'da protestanlara karşı artan baskılar yüzünden pek çok bilim ve din adamı İngiltere'ye göç etmiş ve bunların çoğu kıt'a Avrupası'ndaki meslek örgütlerine benzeyen **Guild'lere** katılmışlardır.

Meslekten olmayan kişilerin hakikî inşaatçıların arasına kabûl edilmeye başlanmaları boşuna tesadüfen olmamıştır. Operatif masonluk XVII.-XVIII. asırlar itibarıyla zayılamaya başlamıştır ve bunun da muhtelif politik ve ekonomik sebepleri vardı. Rönesans'ın etkisiyle sür'atle değişen bilim, teknik ve üslûp, geleceksel mimarî ve inşa yöntemlerine bağlı kalmakta ısrar eden masonlar arasında işsizlik ve eskisi kadar önem görmeme gibi problemlere sebep oldu. Bu yüzden de, gittikçe artarak, meslekten olmayan ama kendilerini destekleyecek yeni âzâlara ihtiyaç duymaya başladılar ve aralarına aldılar; bu sebeptendir ki onlara "**kabûl edilmiş mason**" ünvanını lâyıık gördüler, meslekten olanlara önceki devirlerde tanınmış olan ayrıcalıkları ifade eden "**hür masonluk**" terimini ise

kendileri için kullandılar. Günümüzde hâlâ yürürlükte olan **Hür ve Kabûl Edilmiş Masonlar** sıfatı bu köklerden kaynaklanmaktadır. Aralarında fikrî ve felsefî sohbetler yapmak üzere düzenli olarak toplanmak isteyen o zamanın münevverlerinin mason localarına bu teveccühlerinin de bir sebebi vardı; meslek teşkilâtları, localar dışında bir teşkilâtlanma yapmak ve toplantılar düzenlemek yasak olduğu için, çeşitli hak ve imtiyazlara da sahip olan duvar işçilerinin toplantıları bilhassa tercihe şâyân olmuştur.

XVII. asrın sonlarında Batı Avrupa'da operatif Masonluk iyice çöküntüye uğradı. Özellikle, zâten kendi iç politik çalışmalarından bunalmış durumdaki İngiltere'de bu çok daha belirginleşti. Devlet tarafından bütün mason localarının başına Büyük Üstad ünvanıyla atanmış olan **Sir Christopher Wren** politik baskılara dayanamayarak istifa etti ve Büyük Üstadlığı yürütebilecek nitelikteki masonların hiçbirinin bu görevi istememeleri üzerine, eskiden beri düzenli ve hemâhenk çalışmaya alışmış olan Londra locaları başsız kaldılar, dağılmalar ortaya çıktı. O zamana kadar localarda sâdece spekülâtif nitelikli çalışmalar yapan kabûl edilmiş masonlar, yönetime karışmazlardı. Bu gelişmeler üzerine, Londra'nın ünlü localarından biri olan **St. Paul Locası** bir bildirge yayınlarak, üyelik vasfına hâiz olan

kabûl edilmiş masonların da hür masonlarla aynı hak ve yetkilere sahip olacaklarını duyurdu ve kabûl edilmişler de localarda idarî görevler üstlenmeye başladılar; dağılmaya yüz tutan localara sahip çıktılar ve demokratik bir yönetim anlayışı getirdiler. Londra'lı kabûl edilmiş masonlar zamanla pek çok locanın yönetimini de ele geçirdiler ve **1717'de** dört locayı bir araya getirerek **Londra Büyük Locası'nı** kurdular. İşte bu hadise, pek çok masonik tarih yazarı tarafından, spekülâtif masonluğun kuruluşu olarak nitelenmiştir.

Başka bir önemli olay da, Büyük Üstadlığa ne operatif mason, ne asıl, ne de kraliyetçe verilmiş bir ünvanı olan, "sâde vatandaş" **Antony Sayer'in** seçilmesi idi. Bu sûretle, herhangi bir hür ve şerefli insanın Büyük Üstad olabileceği, hem de tatbikî ve amelî olarak tescil edilmiş bulunuyordu.

Böylece, tamamen spekülâtif mâhiyette yeni locaların kurulmasına da yol açıldı ve 1723'deki, esasen birpapaz olan **James Anderson'un** hazırladığı **Anderson Nizamı'nın** veya, diğer isimle, **Hür Masonlar Anayasası'nın** yayınlanmasına kadar giden yol açıldı. Bilindiği gibi bu nizâmatta inşaat işinde olmak zorunluluğundan bahsedilmemekte, hür, şerefli, itibarlı, iman sahibi her erkeğin mason olabileceği vurgulanmaktadır. Ne ilginçtir ki, bu anayasa, spekülâtif

Masonluktaki müstakbel bölünmelerin de temel sebebini teşkil etmiştir. Esasen, ilk zamanlarda, iman sahibi olma maddesinin farklı Hristiyan mezheplerini kuşatmak için koyulduğu, bu günkü dinlerarası kardeşlik kavramının henüz sözkonusu olmadığı görülmekteyse de, tarihf gelişme bu günkü yönde olmuştur. Hâlen Masonluğun temel prensiplerinden birisi olan **tolerans** kavramı da, esâsında, farklı mezheplere tahammül gösterilmesi anlamında ortaya çıkmıştır.

Operatif niteliklerini koruyan pek çok loca bu olaya büyük tepki verdi ve hem usûl, hem de esas zaviyesinden derin itirazlarda bulundular; spekülâtifleri "eski ve muteber Masonluğun şânına leke sürmek, hiç hakları olmadığı hâlde Masonluğa sahip çıkmakla" suçladılar. Bu çıkışların ciddî bir tesiri olmadı ve tarihf sürecin gidişî altında kaybolup gitti. Aslında, zâten işin başından beri, kimsenin operatif masonları bertaraf etmek, koltuklarına oturmak gibi bir amacı yoktu; önceden el üstünde tutulan bir mesleğin eski önemini yitirmesinden başka bir şey değildi yaşanan. Talihin güzel bir cilvesi olarak, belli bir meslek erbâbının inhisârı altındaki bu teşkilâtın, akla, hikmete ve güzelliğe ışık tutacak çağdaş Masonluk doğmuştur.

Anderson Anayasası'nın getirdiği dinî toleransı, özellikle **Cizvitler** başta olmak üzere, pek çok tu-

tucu çevre hoş karşılamadı. Para karşılığı cennette yer satma gibi uygulamalara karşı çıktıkları, kilisenin tartışılmaz otoritesini tartıştıkları için, sonunda 1738'de Roma Katolik kilisesi Lideri **Papa Clement** Masonluğu afaroz etti. Bu afaroz, papalar değiştikçe, 19. asır boyunca zaman zaman yenilendi. Masonluğun din düşmanı olduğu hurafesinin altında yatan tarihf sebep bu afaroz olayıdır. Aslında koyu katolik inancından uzaklaşarak ihdâs edilen ilk masonik yasa Anderson'unki değil, 1694 yılında Orange Hânedanı'ndan III. William başkanlığında hazırlanan **Hampton Court Yasası'dır**. Anderson'un yasasından 30 sene önce başlayan Katolik ve Anglo-Protestan çekişmesi, Protestan **Kral William'in** başarısıyla sonuçlanmış ve mevcut mason yasasındaki "masonların Kutsal Kilise'ye bağlı olması" şartı, protestanî bir yaklaşımla "Tanrı'ya inanmak ve bağlılık" ile yer değiştirmiştir.

BU GÜN DEN ESKİYE BAKIŞ

Tarih 1996 Yaz sonu, mekân Londra'daki Büyük Loca'nın elli metre kadar aşağısındaki mütevazı "**café**". **Andrew**, **Mathew**, **Yıldırım Doğan** ve ben fakir oturmuş sohbet ediyoruz. Hepimiz mason cemiyeti üyeleriyiz. **Yıldırım K.** Ankara Vadisi'nden, psikiyatri profesörü, ben de doçentiyim; ikimiz de müslümanız. **Andrew** İngiliz ve Katolik, Masonluk tarihiyle ilgili bir kitap

hazırlıyor ve çağdaş Masonluğun teşekkülünde İslâm'ın rolünü heyecanla anlatıyor. Mathew da İngiliz ama, önceden Protestan'ken, mason olduktan sonra tanıdığı Mevlevîliği seçmiş kendisine iman sahası olarak; bize "please come to our mukabele this Friday" diyor. Maalesef uçak erken kalkacak, keşke gidebilsek... "Next time" diyorum, bana "İnşallah" diye cevap veriyor hiç sektirmeden, gözlerim doluyor.

Tanışma vesilemiz, kütüphâne kısmında girişten itibaren ortadaki üçüncü camekânın sol kapı tarafında gördüğümüz, görünce de hop oturup hop kalktığımız 1760'lı yıllara âit bir belge. İngilizce olarak şöyle yazıyor: "-İlk masonun adı neydi? - Lâilâheillâllah. - Ne demektir bu? - Bu, Kabbalalar'da ve Eski İncil'de bulunan bir kelimedir"... ve sürüyor. Hangi Kabbala, hangi İncil? Yoksa, şu yakılanlardan birisi mi!

Bizim heyecanımızı fark eden İngiliz kardeşler bizimle tanışıp sohbet talep ediyorlar; ne demek, ne keyif. Elimde de birkaç kitap, parasını veren herkes alabiliyor: Masonik Dünya Rehberi (World Masonic Guide) ve Hür Masonlar (The Freemasons); bütün Büyük Localar'ın ve mâbedlerin adresleri var içlerinde. Merakla arıyorum ve karşıma arnavut kaldırım, dik yokuşlu sokağımızdaki binamızın bir fotoğrafı çıkıyor (Lennhoff, 1994).

O sırada, Güney'de Protes-

tanlar'la Katolikler bir sokağın tören için kullanılıp kullanılmaması kavgası sebebiyle birbirlerini gırtlaklıyorlar; her akşam otelin televizyonunda ateş, haykırış ve kan seyrediyoruz.

Tarih 24 Ocak 1997, mekân Nur-u Ziya Sokak 25 numara. Karşımda üstadlarım, kardeşlerim, Türk Masonluğu'nun kalbi. Ortada üç Kutsal Kitap birden açık. Katolik, Protestan, Gregor-yen, Ortodoks, Musevî, Sünnî, Alevî, Bektaşî, Mevlevî... kardeşler akl-ı hikmetin, ilmî ve tesanüdi kuvvetin, güzelliğın nuru altında huzur içerisinde çalışıyoruz.

Ve, dünyanın dört bir yanında inanç adına, din adına insanlar birbirlerini öldürmeye devam ediyorlar.

Sahir Erman Üstad'ın bir konferansında söylediği gibi: "Mason ilimle dini, felsefe ile ilâhiyatı da telif etmesini başara-cak ve bunların hiç de birbirlerini nakzeden bilgiler olmadığını, aksine birinin diğerini tamamladığını anlayacaktır. Dini inkâr eden ilim noksan kalmaya nasıl mahkûmsa, ilmi inkâr eden din de öylece noksandır. Tam ve kâmil mason, bu ikisini telif etmesini becermiş, ilim yolu ile edindiği bilgilerle dini daha iyi anlamaya ve din sayesinde ilim yolunda ilerlemeye muvaffak olmuş kimsedir".

KAYNAKLAR

- Ankara Vadisi: *Konuşmalar*. Ankara, 1992
- Atabek R: *Masonluk Üzerine*. Mimar Sinan Yayınları No: 15, İstanbul, 1994
- Ayan T: *Bilgi Çağı'na doğru bir masonik profil*. Mimar Sinan, 96: 13-26, 1995
- Ayfer M Ö: *Ansiklopedik Mason Sözlüğü*. Cem Ofset, İstanbul, 1992
- Ayfer, M Ö: *Regius, Cooke ve Leland Elyazmaları*. Yayın tarihi ve yeri belirtilmemiş kaynak
- Bergil C: *Masonluğun lejander devri*. Mimar Sinan, 84: 73-81, 1992
- Bolay SH: *Felsefi Doktrinler Sözlüğü*. 5. Baskı. Akçağ Yayınları, Genel Yayın No: 14, Ankara, 1990
- Cresson A: *Filozofik Sistemler*. (Çev. Dr. S. J. Becanaro), İstanbul, 1962
- Dyer C: *Symbolism in Craft Freemasonry*. Lewis Masonic Books, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 1986
- Encyclopaedia Britannica: Vol 12, William Benton (Pub), USA, 1970*
- Güzelbahar VV: *Tanrı, din, insan*. Mimar Sinan, 90: 51-67, 1993
- Hamill J: *The History of English Freemasonry - Five Compact Disc Collection With Illustrated Book*, Lewis Masonic Books, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 1994
- Henderson K: *Masonic Wold Guide*. Lewis Masonic Books, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 1984
- Hoffer E: *Kesin İnançlılar*. (Çev. Erkul Günür), 4. Baskı, Akran Yayınları 11, İstanbul, 1988
- Hür Masonlar Anayasası (Anderson Nizamı): İstanbul, 1989
- Koray T: *Yorumlar, Anadolu Muh. Locası Yayını 12*, 1992
- Kökdamar Y: *Felsefesal ve inançsal bazı terimlerin anlamları*. Mimar Sinan, 86: 64-76, 1992
- Kökdamar Y: *Masonun niyazi*. Mimar Sinan, 90: 67-70, 1993
- Kökdamar Y: *Bilim ve din*. Mimar Sinan, 96: 49-64, 1995
- Manoğlu K: *Evrenin Ulu Mimarı ve Masonluk: İzmir Locası Yayınları No: 2*, 1994
- Microsoft Bookshelf 1996-97 Edition*. Microsoft Corporation, 1996
- Semi N: *Localardaki Sohbetlerim*. İstanbul, 1995
- Knoop D, Jones GP, Hamer D: *Early Masonic Pamphlets*. QC Correspondance Circle Ltd in association with Quator Coronati Lodge No: 2076, London, 1978
- Lennhoff E: *The Freemasons*. Lewis Masonic Books, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 1994
- Öztürk YN: *Kur'an'daki İslâm-5. Basım*. Yeni Boyut, İstanbul, 1993
- Sanver MR: *İnisiyasyonun metodolojisi ve Masonluk*. Ülkü Locası Yayınları No: 8, İstanbul, 1996
- Umur Z: *Masonluk hakkında konuşmalar (1951-1989)*. Mimar Sinan Yayınları No: 14, İstanbul, 1992
- Ward JSM: *Who Was HIRAM ABIFF?* Lewis Masonic Books, Latimer Trend & Company Ltd, Plymouth, 1992
- Weber A: *Felsefe Tarihi*. (Çev. H. Vehbi ERALP), 5. Basım, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1993

İNSAN HAKLARI

Ahmet ERMAN

İnsan hakları kabulü ve yerleşmesi için gerek düşünce bazında, gerek eylem bazında mücadele veren kişiler bir zafer dönemi yaşamışlardır. Berlin duvarının yıkılmasının ertesi günü, çoğu kimse, özgürlüğün engel tanımadığını ve her türlü karşı ideolojilerin ve köktendinci akımların insan haklarının tanınmasında elde edilmiş olan etaplardan bir adım bile geri atılmasına yol açamayacaklarını ileri sürerek, bu savaşın kesinlikle kazanılmış olduğunu zafer çığlıkları atarak beyan etmişlerdir.

Bugün hiç kimsenin, hattâ bu zafer sarhoşluğu içinde yeni özgürlük alanları ve etapları tespit etmek için diyalog kurulmasını ve artık çok yönlü ve çok sesli bir görünüm arzeden toplumlarda huzur içinde yaşayabilmek için karşılıklı bir takım tavizlerin verilmesini öngören yeni teoriler üretmiş düşünce adamlarının bile, bu görüşleri tekrarlayabilmeleri mümkün değildir. Nitekim, her ne kadar temel hak ve özgürlüklerin kullanımının bir sınırı varsa da, özgürlük mücadelesi bir takım tavizlere bağlı tutulamaz. Gerçekte bu sınırların mevcudiyeti ileri sürülebilir, ancak ilerlemenin etapları olarak kabul edilemezler.

Taviz mefhumu, özgürlük mefhumu ile bağdaşmaz, zira özgürlük değişmez prensiplere dayanmakla birlikte, devamlı olarak bu prensiplerin günün gerçeklerine ve yeni durumların ortaya çıkardığı ilişkilere uygulanması söz konusudur.

Bu iki mefhum arasındaki uyumsuzluk oldum olası vardır; Sofokles, kardeşi Polinis'in gömülmesini yasaklayan tiran Kreon'un emrine karşı çıkan Antigon'a şu sözleri söyler: "Haykırdığın emirlerin ölümlü olan sana, Tanrıların yazılı olmayan fakat tartışılmayacak kanunlarını çiğneme hakkını verecek kadar kuvvetli olabileceğini tahmin etmiyordum. Bu kanunlar yalnız bugün veya dün değil, daima mevcuttur, ve hiç kimse nereden vücut bulduklarını bilemez". Yaşamımızda her gün, yalnız kendi kanununun var olduğu ve "yazılı olmayan ancak tartışılmayacak kanunlar" sloganının mevcut düzene karşı çıkan veya bozmak isteyen kişilerin mâzereti olduğunu ileri süren Kreon'larla karşılaşmaktayız.

İnsan Hakları mücadelesinde zamanımızın ilk Kreon'larına İnsan Hakları Beyannamesi tartışılırken Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda rastladık; Sovyet blokunun temsilcileri, aşırı dinci islâm ve katolik delegelerden oluşan çok evreli bir koalisyon, insan haklarının her ülkenin kendi yasama organları tarafından onaylanan iç kanunlarının kabulüyle vücut bulduğunu, bu kanunlardan önce veya sonra onlara aykırı olmayacaklarını savunuyorlardı. Sert bir mücadele oldu, fakat sonunda Antigon safında yer alanlar kazandı ve Beyannamenin ilk maddesi şu tarihî kelimelerle kabul edildi: "Bütün insanlar hür ve eşit doğarlar". Kanun hükmü olarak veya ilahî bir tanınmanın uygulanması olarak hür ve eşit değil, insanlar hiç bir şarta veya kısıtlamaya tâbi olmaksızın öyle doğdukları için hür ve eşit.

İnsan hakları teriminden maksat, genel hatlarıyla, bir insanın vazgeçemeyeceği, ırkı, milliyeti, cinsiyeti ve dini ne olursa olsun, sırf insan olarak doğmuş bulunmasından, yâni hukukî anlamda "hak sahibi" olmasından kaynaklanan ve başta Devlet olmak üzere, herkes tarafından saygı gösterilmesi gereken haklardır. Bu hakların başlıcaları, yine genellikle, bütün modern Anayasalar tarafından "Temel Hak ve Özgürlükler" adı altında toplanmış ve teminat altına alınmış bulunmaktadır.

Bu hakların çerçevesini çizmeden önce, geçirdikleri evrelere kısaca göz gezdirmekte yarar vardır. İlk olarak ortaya çıktıklarında Devletten beklenen davranış, bu haklara müdahale etmemek şeklinde gerçekleşmiştir. Yâni Devlet, bu haklar karşısında pasif bir tutum içinde olacak, bunların kullanılmasına karışmayacak, bu hakların sınırını daraltacak veya kullanılmalarını zorlaştıracak, ya da imkânsız hâle getirecek davranışlarda bulunmayacaktır. Görülüyor ki bu anlayışta İnsan hakları, Devletin faaliyet ve müdahale alanının kısıtlayan ve daraltan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Esasen uzun süre mücadele bu alanda sürmüş, fert kendi özgürlük alanına müdahale etmemesini Devletten talep etmiş, Devlet ise bu müdahale alanını olabildiğine genişletmek istemiştir.

Ancak sonraları ve özellikle yaşadığımız dönemde, bu anlayışın bir hayli değiştiğini görmekteyiz. Bugün Devletten sâdece bu alana müdâhale etmemesi, insan haklarını sınırlamamış ve kısıtlamaması talep edilmekle yetinilmeyip, daha da ileri gidilerek, bu hakların serbestçe kullanılmasını sağlamanın da Devletin bir görevi olduğu ileri sürülmektedir. Bu anlayışta Devletten beklenen davranış, aktif olarak müdâhale edip, insan haklarının serbestçe ve korkusuzca kullanılmasını, yalnız kendisinin değil başkalarının da bu haklara müdâhale etmemesinin sağlamak, başka bir deyimle, insan haklarını sâdece tanımakla yetinmeyip, bunların kullanılmasına da imkân vermek ve böyle bir kullanmayı teminat altına almaktır.

Böylece, önceleri yalnız ferdin hakkı sayılan bu haklar, günümüzde toplumun hakkı haline gelmiş, hattâ sadece belirli bir ülkede yaşayan bir toplumun hakkı olmaktan çıkıp, ortak değerleri paylaşan bütün toplumların müşterek hakkı hâlini almış bulunmaktadır. İşte günümüzün ayırıcı karakteri buradadır; bugün bir insan hakkının ihlâl olunması, hakkı ihlâl edilen kişiyi ilgilendiren münferit bir olay olmaktan çıkmakta, toplumun, hattâ bütün toplumların, hakkında saldırıyı ifâde eden, yâni, hangi ülkede yaşarsa yaşasın, herkesi ilgilendiren bir mesele haline gelmektedir.

Bu böyle olunca, yani Devlet sâdece hakkı zedelenen ferdin değil, toplumun savunucusu sıfatıyla bir takım görevlerle donatılmış bulununca, geçen asırdaki Devlet kavramı dahi değişmekte, Devlet "Jandarma Devlet" olmaktan çıkarak "Sosyal Devlet" vasfını kazanmaktadır ve Devletin bu vasfı, bizimki de dâhil olmak üzere, modern anayasalarda ifâdesini bulmaktadır. Sosyal Devletin başlıca görevinin de İnsan haklarının serbestçe kullanılmasını sağlayacak tedbirleri almak olduğu açıklanmaktadır.

Mesele bu şekilde ortaya konulunca, Devletle toplum arasındaki ilişkilerde bir değişikliğin meydana geldiği göze çarpmaktadır. İnsan haklarının kullanılmasını sağlamak Devletin "görevi" olunca ve insan hakları ferdî hüviyetini kaybedip toplumsal bir hüviyet kazanınca, Devletin bu görevi karşısında toplumun da bir "hakkı" doğmakta ve bu hak Devletten görevini yerine getirmesini istemek ve "talep etmek" şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Hukukta, bir hakkın tam olarak varlığından bahsedebilmek için, bu hakkın "talep edilebilir" olması ve bu talebin yerinde olup olmadığını inceleyecek ve yerinde ise hakkın ihlâline engel olacak tedbir ve müeyyideleri uygulayabilecek bir yargı organının bulunması şarttır. İşte insan haklarındaki bu karakter değişikliğinin tabii sonucu olarak toplum, Devletten görevini yerine getirmesini talep etme hakkını elde edince, bu talebi inceleyecek, icabında Devleti mahkûm edebilecek,

Devletler üstü tarafsız bir yargı organı da zorunlu olarak kurulmuş ve "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi" böylece doğmuştur.

Ancak bu şekilde, âdetâ farkında bile olmadan, yeni bir müessese daha ortaya çıkmıştır. Gerçekten, toplumsal bir hüviyet kazanan insan hakları açısından belirli bir Devletin garantisi yeterli görülmemekle, bu haklara uluslararası, âdetâ Devletler üstü bir garanti sağlamak yoluna da gidilmiş bulunmaktadır. İşte insan haklarının Devletler arasındaki sözleşmelerde yer almak suretiyle iç hukuktan dış hukuka, daha yerinde bir ifadeyle Devletler Hukuku alanına taşınması bu uluslararası garanti ihtiyacının bir ürünü olmuştur.

Bundan başka; insan haklarına ihlâl eden Devlet, ulusal ve uluslararası yargı organlarında hesap vermek zorunda kalınca, iç kanunu kendi irâdesiyle yaratan ve dış kanuna da yine kendi irâdesiyle katılan Devletin her iki kanunun üstünde olmayıp, bunların emrinde olduğu, yâni kanunların yaratıldıkları andan itibaren onları yaratan Devletten dahi kuvvetli oldukları anlaşılmıştır. Böylece insan hakları kavramındaki değişiklik nasıl "Sosyal Devlet" anlayışının benimsenmesine yol açmışsa, aynı şekilde "Hukuk Devleti" anlayışının da yerleşmesine ve hukukun üstünlüğünün kabul olunmasına da neden olmuştur.

Bütün bu gelişmenin sonucunda çağımızın başta gelen karakterinin, hiç bir Devletin kendi sınırları içerisinde dileği gibi hareket edememesi olduğunu söylememiz mümkündür. Geçen asrın sonlarına, hattâ yüzyılımızın ilk yarısına kadar, tartışmasız olarak devam eden "Devletin kendi sınırları içerisinde mutlak hâkimiyeti" prensibi tarihe karışmıştır, hiç değilse karışmak üzeredir.

Artık insan hakları mücadelesi başka platformlara kaymaktadır. Günümüzde ağırlık kazanan düşünce, insan haklarının insanoğlunun var olduğundan beri mevcut olduğu ve bu hakların iç veya dış kanunlarda yazılı olup olmamasına bakılmaksızın kullanım hakkının bulunduğu ve Devletin de bu kullanıma karşı çıkamayacağı yönündedir. Antigon'un haykırışında ifadesini bulan bu düşünce doğrultusunda, bir insan hakkına uluslararası sözleşmelere katılmayarak veya iç kanunlarında düzenleme yapmayarak yer vermeyen Devletler kadar, bunları kabul etmiş olan Devletlerin de, uluslararası sözleşmelerde zikredilmemiş dahi olsa, insan hakkı olduğu tartışma götürmeyecek şekilde açık olan hakları ihlâl etmeleri halinde, yaptırıma tabî tutulmaları söz konusudur.

Ancak bir hususu önlemle belirtmek de şarttır. Gerçekten, çok kere, insan haklarından birinin kullanılması başka bir insan hakkının ihlâl edilmesine yol açabilir. Örneğin düşünce özgürlüğü düşünceyi açıklama hakkını da kapsamına alır. Fakat bu hakkın kullanılması, başka

bir insan hakkının, örneğin kişinin şeref ve haysiyetine ve özel hayatına saygı gösterilmesini talep etme hakkını zedeleyebilir. Keza, hangi sebeple olursa olsun, bir insanı öldürmemek inancında olan bir kimse- nin bu kanaati, vicdan özgürlüğünden kaynaklanan bir haktır; kişi bu hakkını ileri sürerek orduya katılmayı reddederse, onun bu hakkı ile toplumun muhtemel saldırılara karşı kendisini savunma hakkı çatır- şır. Bu gibi durumlarda çatışan haklardan birini tercih eden Devlet di- ğerini ihlâl etmiş, yâni istisnasız bütün insan haklarının kullanılma- sını sağlamak görevini yerine getirmemiş olur.

Görülüyor ki, İnsan hakları problemi, devlet ve toplum bünyesinde bü- yük bir devrimin gerçekleşmesine yol açmış olmasına rağmen, halli de kolay bir meseledir. Bunun içindir ki "İnsan Hakları" deyiminin ne gi- bi hakları kapsadığını ve genel sınırlarını belirtmemiz gereklidir. Av- rupa İnsan Hakları Sözleşmesini nazara alırsak bu hakları şu şekilde sıralayabiliriz:

Başta gelen insan hakkı "*yaşama hakkıdır*" ve bundan ilk olarak ölüm cezasının ve işkencenin bu hakka aykırı olduğu sonucu çıkar. Ya- şama hakkından maksat "*insanca yaşamak*" olduğuna göre, köleli- ğin, angaryanın, şeref ve haysiyete ve özel hayata saldırıların da bu hakkı ihlâl edici nitelikte olduklarını kabul etmek gerekir.

Bundan sonra vatandaş olmaktan kaynaklanan haklar gelir ki, bun- lar eğitim görmek, fikir ve vicdan özgürlüklerini kullanmak, çalışmak, örgütlenmek, toplantı yapmak, seçmek ve seçilmek, mülk edinmek ve mülkü üzerinde tasarrufta bulunmak haklarıdır.

Bir başka grup insan hakları, tarafsız bir şekilde yargılanmak hakkı- dır ve kanunlarda gösterilmeyen bir suçtan dolayı, yine kanunlarda yer almayan bir cezayla cezalandırılmamayı, kanunda yazılı olmayan bir sebeple tutuklanmamayı ve özgürlüğünden mahrum edilmemeyi, bağımsız bir mahkeme tarafından bütün usulî haklar tanınmak sure- tiyle yargılanmayı, hüküm verilinceye kadar suçsuz sayılmayı, savun- ma hakkının her safhada tanınmasını kapsar.

Bu belirttiğimiz hakları birinci ve ikinci nesil hakları olarak da adlan- dirabiliriz. Bugün ise üçüncü nesil hakları meydana çıkmıştır, hattâ 1987 yılında Aix en Provence'da bu haklara tahsis edilen bir toplantı yapılmış ve bu haklar dört kategoriye ayrılmıştır: 1) Barış hakkı; 2) Gelişme hakkı (özellikle az gelişmiş ülkeler gözönünde tutularak); 3) Çevre hakkı; 4) İnsanlığın müşterek malvarlığı hakkı (uzay, deniz ve kültür hazineleri anlamında). Bazı ülkeler iç kanunlarında bu yeni haklar yönünde de düzenlemelere gitmektedirler. Hattâ bu hakların yalnız çocuklarımız veya torunlarımız için değil, yüzyıllar sonra da Dünya yüzünde yaşayabilecek kişiler için de tanınması ve sağlanması

gerektiği ileri sürülmektedir. Her ne kadar yüzyıllar sonra bu gezegende yaşayacak olan gelecek nesillerin haklarını şimdiden tesbit etmeye imkân bulunmamakta ise de, bu kişilerin de yaşanabilir bir uzay, ekilebilir bir toprak, nefes alınabilir bir hava bulmak haklarının olduğu kabul edilmektedir.

Şimdiden bir dördüncü nesil haklarından dahi söz edilmektedir. Ötazi, organ nakli, kürtaj, sunî döllenme, genetik mühendisliği gibi insanın doğumu, ölümü ve kişisel kimliğini etkileyen veya değiştiren bir teknik ve genetik müdahaleler ahlâkî ve kanunî sorunlar yaratmaktadır. Özellikle genetik dalında katedilen mesâfeler, artık sadece bir kişinin vücudunu değil, fakat aynı zamanda akrabalık sistemlerini ve kuşaklar arasındaki ilişkileri de ilgilendirir hâle gelmiştir. Artık tıbbî müdahaleler sadece hastalıkları tedâvi edici ve kişinin zayıflayan organ veya melekelerini düzeltici ve kuvvetlendirici vasıflarının yanında, daha mükemmel nesil üretme vasıflarını da kazanmaktadırlar. Gözönünde tutulması gereken insan hakları olarak öncelikle kişinin yaşama hakkı belirtilmektedir, denmektedir ki; bir genetik programlıcı programlanan gelecek nesildeki kişinin yaşama hakkına müdahale etmektedir. Bir başka görüş olarak, bir genetik sistem seçen veya proklamlayan kimse, kendisini diğer insanlara göre daha iyi bir seviyeye getireceğinden, eşitlik hakkına müdahale etmektedir denilmektedir. Diğer taraftan özgürlük hakkının da çiğnendiği ileri sürülmektedir; zira bir sonraki nesil önceden programlanmış olacağından, o kişinin kendi hür iradesiyle bunu kabul etmesi söz konusu olamayacaktır. Yani bu dördüncü nesil denilen haklarda problem, insan aklının doğal akışa müdahale edip edemeyeceği meselesinde düğümlenmektedir.

Bu şekil özetlenen ve sıralanan haklara genel olarak getirilen sınırlamalar da millî güvenlik, kamu düzeni, genel ahlâk, genel sağlık ve başkasının aynı derecede korunmaya değer bir hakkının ihlâl olunmamasıdır ve Devletin bir görevi de, bu sınırların aşılmasına nezâret etmek ve bu suretle çatışan haklar arasında dengeyi sağlamaktır. Ancak Devlet, bu unsurlardan birine dayanarak insan haklarını dilediği gibi kısıtlayamaz. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Devletin bu hakkını da sınırlamış ve getirilecek kısıtlamaların demokrasi prensiplerine ters düşmemesi şartını koşturmuştur. Bu bakımdan bir Devlet, getirdiği kısıtlamanın kendi demokrasi anlayışına uygun olduğunu ileri süremez. Bu anlayış halen Batı Avrupa'da tartışmasız olarak benimsenen demokrasi düzeninden ayrılmakta ise, yâni getirilen kısıtlamalar bu düzene aykırı düşmekte ise, yine vâki sınırlama geçerli olarak kabul olunamaz.

İnsan Hakları Beyannamesinin ilk maddesinin tarihî kelimelerini hatırlayalım: "*Bütün insanlar hür ve eşit doğarlar*". Bu maddenin kabu-

lüne karşı çıkmış olan aşırı dinci kesimler, bugün insan haklarının savunucusu kesilmişlerdir. Söyledikleri şudur; mâdem ki bütün insanlar hür ve eşit doğarlar, mâdem ki insan hakları iç veya dış kanunlarda yazılı olmasalar bile ezelden beri mevcuttur, mâdem ki bu doğal kanunlara aykırı aykırı olan her türlü düzenlemeler ve uygulamalar insan haklarına saldırıyı ifade eder, o halde tanrısal buyruk olarak gerçekleştirilmesi emredilen dinî kurallara göre yöneltilmek ve yaşamak istediği olan kişiler veya toplumlar bu haklarını talep etme hakkına sahiptirler ve toplumun diğer kesimlerinin giyim-kuşamlarına ibâdet tarzlarına, sosyal ve ailevî yaşamlarına, hattâ yargılama ve infaz sistemlerine karşı çıkmaya hakları yoktur.

Fazla uzağa bakmamıza gerek yoktur; bu söylem ülkemizde son zamanlarda iyice yaygınlaşan bir ifade tarzıdır ve bu söylemin uygulamasına da tanık olmaktadır. Türbanın yasallaşması yönünde adımlar atılmakta, Devlet Güvenlik Mahkemelerinde dahi Kıyafet Kanununa aykırı giyimler sergilenmekte, bir takım tarikatlar garip garip ayinler yapmakta, kadınlara seçilme hakkı tanımayan bir parti iktidara gelebilmekte, medenî nikâha gerek duyulmaksızın dinî nikâhla birleşmeler olmakta, şerî kanunlara göre yargılanma istemleri duyulmakta, hattâ bir takım âyetleri ezberlemekle cezanın azalmasını öngören infaz modelleri üretilmektedir.

Diğer taraftan, Devletin belli organları dışında bir takım teşekküllerin ortaya çıktığını ve bu teşekküllerin Devlet organlarının denetimine bile tâbi olmadan, âdetâ onlardan üstün seviyede imişçesine, bir takım faaliyetlerde buldukları, silâh kaçakçılığına, uyuşturucu ticaretine, adam öldürmeye varıncaya kadar bir sürü eyleme giriştiklerini ve, en hazîni, emniyet ve ordu mensuplarının da bunlara yardımcı oldukları, bir nevi Devlet içinde çeteler oluştuğu ileri sürülmekte ve gözlenmektedir.

İşte K...lerim, insan hakları mücadelesini sürdüren kişiler, insanın yaşama hakkından başlayarak çağdaş ve medenî toplumlar gibi sosyal, siyasal, ekonomik, teknik ve fizikî gelişme haklarını topluma kazandırabilmek için savaşımaya devam etmek zorundadırlar. İşte bu ideal içindir ki, insan haklarından en ufak tâviz vermeyene hakkımız, ne de imkânımız vardır. İşte bunun içindir ki, tâviz mefhumu ile insan hakları mefhumu bağdaşamaz. İşte bunun içindir ki, ülkemize demokrasiyi, lâikliği, insan haklarını getirmiş olan büyük Atatürk'ün ilkeleri etrafında birleşmeliyiz.

Şimdi de insan hakları açısından Masonluğu ele almak istiyorum. İnsan haklarının ortaya çıkmasında, gelişmesinde ve bugünkü seviyeye gelmesinde Masonluğun rolünü belirtebilmek için yüzeysel bir gözlemde hareket etmek tatmin edici olmaz. Bu gözlem, insan hakları-

nın yerleşmesinde büyük rol oynayan tarihî olayların bir çoğunda masonların yer almış olmalarıdır. Buna bakarak bu mücadelenin masonlar sayesinde bugünkü seviyesine gelmiş olduğunu söylemek mümkündür.

Ancak aynı mücadelenin karşısında yer almış veya bu mücadeleye katılmak gereğini duymamış, hattâ ortalığın karışmasına yol açması bakımından bu mücadeleyi tasvip etmemiş, "hak" la "kanun" arasındaki farkın idrâkine henüz varamamış masonların da her ülkede sayıca kabarıklık olmaları karşısında, böyle bir sonuca varmak epeyce zordur. Hattâ insan haklarını sağlamak, toplumun her kesiminin bu haklardan yararlanması için mücadele etmek iddialarıyla ortaya çıkmış nice masonların, bunun tam aksini yapmış olduklarını görmek için tarihe bakmak yeterlidir.

Şu halde Masonluğun insan hakları bakımından etkisini kişiler alanında değil, müessese olarak fikir alanında aramak ve bu bakımdan da bazı tesbitlerden hareket etmek daha uygun bir yaklaşım olur.

Müessese olarak Masonluğun Batı Avrupa'da doğduğu ve oradan bütün dünyaya yayıldığı bilinmektedir. Bunun gibi, insan hakları da, gerek kavram olarak, gerek yer aldığı metinleri vücuda getiren ülkeler olarak aynı bölgede doğmuş ve oradan bütün medenî âleme yayılmıştır.

Bundan başka insan hakları kavramının güçlenmesi, bağımsızlık ve özgürlük mücadeleleriyle bir arada yürümüş ve bunu sonucunda da siyasî iktidarın bir şahıs veya gruptan alınıp halka indirilmesini ve yayılmasını ifade eden demokrasi yerleşmiştir ve Masonlukta kuruluşundan itibaren, bu yönde bir fikir hareketinin öncüsü olmuştur.

Görülüyorki insan hakları kavramıyla Masonluk, dünyanın aynı bölgesinde, aynı tarih döneminde ve aynı sosyal sebeplerle doğmuş, gelişmiş ve yayılmıştır. İşte bu yakınlıktan hareketle, Masonlukla insan haklarının temel düşünce ve felsefesinin aynı olduğu sonucuna varmamız mümkündür.

İnsan Hakları Beyannamesinin o tarihî kelimelerini hatırlayalım: *"Bütün insanlar hür ve eşit doğarlar"*. Gerçekten bütün insan haklarının ortak bir temeli vardır. O da eşitlik. Örneğin yaşama hakkının tanınmasının ve köleliğin kaldırılmasının sebebi, hayatta kalmak ve yaşamak hakkının bazı insanların imtiyazına bağlı olmamasından, yâni insanlar arasında eşitliğin hüküm sürmesinden ibârettir ve aynı şeyi diğer insan hakları bakımından da söylemek mümkündür.

Bir takım vazgeçilmez haklar açısından insanlar arasında "eşitlik" bulunduğunun ileri sürülmesi ve kabul olunması, siyasî haklar bakımın-

dan da aynı eşitliğin benimsenmesini zarurî kılmıştır. Bunun içindir ki, Tanrının lütfu veya inayeti dolayısıyla başka insanlara hükmetmek ve herkesin kendi emirlerine boyun eğmesini talep etmek imtiyazını bir kişi veya gruba tanıyan bir düzenden yana olmak, eşitlik ilkesine tamamen ters düşmekteydi. İşte eşitlik ilkesinden yola çıkılması, toplumların egemenliğinin halka yayılması, halkın kendi kaderine sahip çıkması, egemenliğin halk irâdesine aykırı bir şekilde kullanılmaması sonuçlarına götürmüştür.

Masonluk ilk kuruluş ânından beri, eşitliği savunan bir müessese olmuş, hattâ bunun somut örneklerini de vermiştir. Örnek vermek bakımından, bugün önemini kaybetmiş ve ortadan kalkmış olan, hattâ belki artık ciddiye bile alınmaması gereken, fakat 1700'lü yılların başında, özellikle İngiltere ve Fransa'da çok önem taşıyan bir uygulamaya temas etmek yerine olur. O tarihlerde sadece soyluların kılıç kuşanmak ve kapalı yerlerde şapka çıkarmamak imtiyazları mevcuttu. Mason locaları kurulup ve bu localara soylular da intisap etmeye başlayınca, soylu olmayanlara da aynı imtiyazların tanınmış olması, bütün masonların işçi önlüğü kuşanmaları, bir soylunun avamdan birine "kardeşim" diyebilmesi, o zamanın toplum hayatında çok büyük bir devrim teşkil etmiştir. Masonluğun öğretisinin temeli olarak eşitliği almış olması, toplantılarında, sembollerinde, törenlerinde hep eşitliğin önemini vurgulaması, bu büyük devrimin gerçekleşmesinde ve çeşitli karşı koymalara rağmen benimsenmesinde esash rol oynamıştır.

Masonluk bu eşitliğin ilk olarak vicdan özgürlüğü alanında gerçekleşmesi için çalışmış, insanlar arasındra dinî inançlar açısından ayırım yapılmasına, Devletin din veya mezhepleri itibariyle bazı vatandaşları diğerlerine üstün saymasına karşı çıkmıştır. Bu tutum, bütün batı dünyasında asırlar boyunca protestanlara karşı sürdürülen baskı ve katliamlarına azara alınırca, büyük bir mücâdele idi. Ruhban sınıfının şimşeklerin çekmesine hattâ afarozlara rağmen, "lâik Devlet" veya "çeşitli dinler karşısında tarafsız kalan Devlet" anlayışının ortaya çıkmasıyla zafere ulaşmıştır.

Bu anlayışın ortaya çıkması ve ortak bir değer olarak çağdaş medeniyet âleminde yerleşmesi çok önemli bir devrim teşkil eder. Gerçekten, dünyanın hangi bölgesinde olursa olsun, iktidarı ele geçiren ve ülkelerinde yaşayan herkesten emirlerine itaat edilemesini isteyen kişiler, bu kudretlerinin kaynağı olarak uzun süre ilâhi irâdeyi göstermişler, kendilerinin böyle bir mevkie Tanrının inayetiyle getirildiklerini, bu itibar emirlerine boyun eğmeyenlerin sadece suç değil, aynı zamanda günah işlemiş olacaklarını ileri sürmüşlerdir.

Bunun içindir ki mücâdale, önceleri, din platformunda başlamış, Devlet'in tasarruflarının din kaidelerine uygun olup olmadığının tartışılması söz konusu olmuş, buna karşın siyasî iktidarlar da korunma çaresini, dinin en yüksek mertebesi sayılan makamları işgal eden kişilerden, yapılan veya yapılması düşünülen tasarrufların dine uygun olduğu yolunda beyanlar, bizdeki deyimiyle fetvalar almak yolunda bulmuşlardır.

Dikkat edilirse, bu dönemdeki mücadelenin, iktidarın "kaynağına" değil de "kullanılış biçimine" yönelik olduğu görülür. Yâni iktidarın kaynak ve temelini ilâhî irade olduğu tartışmasız olarak kabul edilmekte, sadece iktidarı kullanan kimsenin ilâhî iradeye, bizdeki deyişle şeriata, uygun hareket edip etmediği tartışılmaktadır. Tarihimizden bir örnek verelim; 18. yüzyılın başlarında İbrahim Müteferrika'nın önyak olmasıyla ilk matbaa kurulunca, ilk ve belki de son sivil isyan patlak verdi ve hattâtlar büyük bir kalabalık halinde Babîlî'ye yürüdü. "Hattâtlar isyânı" denilen bu olayda, matbaa mürekkeplerinde domuz yağı bulunduğu için, matbaada kitap basmanın da bu kitapları okumanın da "günah" olduğu iddia edilmiştir, böylece din çok kere olduğu gibi bir takım ekonomik çıkarlara âlet edilmiş ve sonuçta matbaanın faaliyeti geçmesi kararı geri alınmıştır. Ancak 25 yıl sonra dinî kitap basmamak şartıyla matbaaya izin verilebilmiş ve bu sefer Sadrâzam Damat İbrahim Paşa, Şeyhülislâm Abdullah Efendi'den fetvâ almayı ihmâl etmeyerek girişilen faaliyetin şeriata aykırı olmadığını ispât zorunda kalmıştır.

Mücâdele devam etmiştir ve bu sefer iktidarın temeli ve kaynağı da tartışılmaya başlanarak Devlet'in ve siyasî irâdenin ilâhî irâdeye değil de, halkın irâdesine dayandığı ve bu irâdenin geri alınması veya yön değiştirmesiyle iktidarın da değişmesi, Devlet'in insanın doğal haklarını elinden alamayacağı, hattâ varlık sebebinin temelini bu hakları korumak olduğu düşüncesi yerleşmiş, böylece "teokratik Devlet" anlayışı, yerine "lâik Devlet" anlayışına terk etmiş ve dinleri açısından insanlar arasında ayırım yapılmaması, eşitliğin sağlanması sonucuna varılmıştır.

Sonraları aynı eşitlik, kanun önünde eşit sayılmayı ifade etmiş, bu da "hukuk Devleti" anlayışının, daha sonra da "Sosyal Devlet" görüşünün yerleşmesine yol açmıştır.

Ancak gelişme bununla da kalmamıştır. Gerçekten, geçen yüzyılın ortalarında kendisini gösteren büyük endüstri devrimi, Batı Avrupa'nın ekonomik yapısını değiştirmiş, servetin el değiştirmesi, siyasî iktidarın da belirli bir şekil almasına, yeni zenginleşen sınıfların egemenliğin kullanılmasında söz sahibi olmalarına sebebiyet vermiştir. Bunun neticesinde gelişen ekonomik politika bir kesimin diğerini, bazı ülke-

lerin başka ülkeleri sömürmesi şeklinde ortaya çıkmıştır. "Vahşi liberalizm veya kapitalizm" diye adlandırılan bu durum gerçek eşitliğin ekonomik nitelikte olduğu, insanlar arasında ekonomik farklardan kaynaklanan eşitsizlik kaldırılmadıkça, egemenliğin halkın bütününe yayıldığından ve eşitliğin hüküm sürdüğünden bahsetmenin mümkün olmadığı yönündeki fikirlerin yerleşmesi ve taraflar bulmasına yol açmıştır.

Eşitliğin böylece anlam değiştirmesi, yâni "hukukî eşitlik" yerine "ekonomik eşitliğin" yerleştirilmeye çalışması iki sonuç doğurmuştur. Bir yandan bu anlamdaki eşitliği savunan ve diğer metodların asla etkili ve verimli olamayacakları varsayımından hareketle bunu zorla yerleştirmeye çalışan rejimler, insan haklarını tanımamak ve her türlü zorlamaya karşı olan Masonluğun bir ayak bağı sayarak onu yasaklamak yolunu tumuşlar, diğer yandan da Masonluk, çalışmanın insanı yücelttiğini, herkesin kabiliyetine uygun bir işte çalışmaya hakkı olduğunu kabul ve ilân ederek, bütün zorlama ve diktatörlüklere karşı çıkmış ve bu gibi zorlamalara karşı insan haklarının savunucusu olmak görevini sürdürmüştür.

Bu karşılıklı tavır alış, insan haklarını garantörü olan "Sosyal Devlet" kavramında da değişiklik meydana gelmesine ve sendikal hak ve özgürlüklerin tanınmasının ve teminât altına alınmasının da Devletin görevlerinden biri olduğunun kabul olunmasına yol açmıştır. Nitekim, insan haklarının ve temel özgürlüklerin gerçekleştirilmesi ve idâme ettirilmesi suretiyle sosyal ve ekonomik gelişmenin sağlanması konusunda görüş birliği içinde olduklarını ilân eden Avrupa Konseyine üye devletlerce imzalanan ve 1989 tarihinde Türkiye tarafından da onaylanan Avrupa Sosyal Şartı, çalışma hakkının ve çalışanın âdil bir ücret alma hakkının insan haklarından biri olduğunu kabul ve tescil etmiştir.

Bu böyle olunca, Masonlukla insan hakları arasındaki ilişkiyi ifâde etmek artık kolaylaşmaktadır. Her nerede Masonluk yasaklanmışsa, orada eşitliğin bulunmadığını ve insan haklarının tanınmadığını, yâni özgürlüğün mevcut olmadığını görmekteyiz. Yine görmekteyiz ki, eşitliğin ve insan haklarının tanınması ve korunması o kadar önemlidir ki, önceleri bu hakların çiğnenmesine ses çıkaramayan, hattâ sinmiş veya sindirilmiş insanlar, günün birinde korku duvarını aşip o zamana kadar bu haklara aldırılmış bile etmemiş olan rejimlerin birer kâğıttan şato gibi devrilmelerini sağlamaktadırlar ve özgürlük bayrağının dalgalandığı her yerde Masonluk yeniden kurulmaktadır.

Şurası muhakkaktır ki, bir ülkede Masonluğun müessese olarak yasaklanması, fikir olarak da ortadan kalkmasına asla yol açmış değildir.

Çünkü Masonluğun savunduğu fikirler insanı insan yapan, onu diğer yaratıklardan ayıran en önemli melekenin, yâni "düşünen aklın" ürünüdür ve düşünen akıl var oldukça bu fikirlerin üretilmesine devam olunacaktır. Bunun içindir ki, müessese olarak uzun yıllar boyunca bir çok ülkelerde yasaklanan Masonluk, imkân bulur bulmaz derhal ortaya çıkabilmekte, örgütlenebilmekte ve sanki her hangi bir inkita olmamışçasına tarihî misyonuna vakit kaybetmeden devam edebilmektedir. Üstelik şimdiye kadar şu veya bu ülkede insan haklarını savunduğunu iddia edenler, âdetâ insanlar arasında ayırım yaparak kendi siyasî veya dinî görüşlerini paylaştıklarına veya bu görüşler açısından kendilerine yararlı olduklarına kanaat getirdikleri kişi veya etnik grupların haklarını korudukları, insan haklarını kendi siyasî veya dinî çıkarlarına ters düşmediği takdirde ve sürece savundukları halde, "eşitlik" ilkesine sınırsız bağlı olan, siyasî ve dinî görüş ayrılıklarına asla iltifat etmeyen Masonluk, kendi düşmanlarının insan haklarını dahi savunmuştur.

Bu konuya yine bir efsaneden söz ederek son vermek istiyorum. Homeros'un meşhur Odyssea'sının esas kahramanı, hepimizin bildiği gibi Ulis'tir. Ulis, 10 yıl süren truva savaşından sonra askerleri ile vatani İtaka'ya, eşi Penelope'ye dönmeye uğraşmaktadır ve bu seyahat sırasında bir sürü serüven yaşar ve önüne hep bir takım engeller çıkar. Ne zaman bu engellerden birinden kurtulsa, başka bir engel, yeni bir macera onu beklemektedir. Ulis, her ne kadar Yunanlıların en kuvvetli, en akıllı, en yenilmez kahraman savaşçılarından biriye de; aynı zamanda bir takım zaafı da olan bir insandır. Nitekim sırf merakı ve mâcerâ hevesi nedeniyle bir sürü olaya kendi iradesiyle atılmakta, büyücü Circe'yle birlikte yaşayarak eşine karşı sadakatsizlik örneği vermektedir. Eserin gözle görülen ve devamlı ön plânda olan bu kahramanının yanında, Homeros'un bir ikinci kahramanı daha vardır: Penelope. Penelope, eserde pek fazla konuşması bile olmayan, adasında, hattâ çoğu zaman sadece odasında, eşinin dönüşünü bekleyen ve kocasını artık ölmüş olacağını bu nedenle yeniden evlenmesi gerektiğini ileri sürecek kendisine talip olanları meşhur "telâ" sını bitirdiği gün aralarından birini seçeceğini söyleyerek oyalayan, bu telâsını gündüzleri örüp geceleri sökerek bu sürenin uzamasını sağlayan bir kadındır. Sonunda Ulis, bütün engelleri ve çoğuna kendi iradesiyle sebebiyet verdiği maceraları aşarak İtaka'ya ve Penelope'ye kavuşur, hem de tam telânın bitirildiği ve Penelope'nin talipler arasında bir seçim yapma zamanının geldiği sırada. İşte bu eserdeki silik, sessiz, sabırla bekleyen ve ikinci plânda kalmış olarak görülen Penelope ile kahraman Ulis'in bir mukayesesini yaparsak; Ulis'in ihtiraslarından sıyrılmamış, kendi kahramanlığını ispat etmek için maceralara atılan bencil, mevki ve hattâ iktidar hırsı içinde zaafı olan bir kimse olduğunu,

Penelope'nin ise bütün bu kötü duygu ve düşüncelerden arınmış, ideal kişiliğin temsil ettiğini görüyoruz. Nasıl ki bir mason olarak, mevki ve zenginlik hırsı, bencillik, ihtiras, taassup gibi benliğimizi saran kötülüklerden arınmaya çalışarak kendimizi yontmaya ve tekâmül ettirmeye çalışıyorsak, insan hakları mücadelesinde de, Ulis'in temsil ettiği zaafılara ve uygulamalara karşı mücadele etmemiz ve "tüm insanlar ve İnsanlık için ideal ülkü mâbedi"ni temsil eden Penelope'ye ulaşabilmek için devamlı uğraş vermemiz gerektiği kanısındayım.

Bütün bu söylediklerimizi gözönünde tutarak, mesaimizin hiç de boşuna olmadığına inanmaktayız. Fakat bir şeye daha inanmaktayız ki, o da, insan hakları dünyanın her yerinde ve aynı ölçüde tanınıncaya ve gerçekten teminat altına alınıncaya kadar, fikir ve müessese olarak Masonluğun görevine devam edeceği ve masonun her yerde ve her zaman insan haklarına saygı duyulması için savaşaacağı ve geçmişte olduğu gibi, bugün veya yarın bu savaştan eninde sonunda galip çıkacaktır. Bu savaş kesin bir şekilde kazanılmadıkça, herkes insan haklarından aynı ölçüde yararlanmadıkça, zulüm, taassup, istibdat yeryüzünden kalkmadıkça Masonluğa da ihtiyaç duyulacak, bu ideallere gönül vermiş genç insanlar kapımızı çalacak ve localarımızda çekiç sesleri hep duyulacaktır.

Dilerim öyle olsun!

KAYNAKÇA

<i>Prof. Dr. Necati Öner</i>	<i>İnsan Hürriyeti, 1990</i>
<i>Orhan Hançerlioğlu</i>	<i>Başlangıcından Bugüne Kadar Özgürlük Düşüncesi</i>
1997
<i>Giorgio Gregori</i>	<i>Lu Tutela Emropea dei Diritti dell Uomo. 1979</i>
<i>Lorenzo Carlassare</i>	<i>Le Garanzie Ciurizdionali dei Diritti Fondamentali.</i>
1988
<i>Pasquale Bandlera</i>	<i>La Scommessa del Terzo Millennio: I Diritti dell Uono.</i>
1995.
<i>Luisella Battaglia</i>	<i>Le Nuove Frontiere dei Diritti Umani. 1995</i>
<i>Sahir Erman K. :</i>	<i>İnsan Hakları ve Masonluk konulu konuşma</i>

FELSEFE DÜNYASINDA EVRENİN ULU MİMARİ

Haluk FEYZİOĞLU

Hemen her insan "bu evren nasıl varolmuştur, nasıl bir güç evreni meydana getirmiştir, yaşam ve onu kuşatan olayları yöneten ve yönlendiren nedir" sorularına cevap aramıştır.

İnsanoğlunun zihnini kurcalayan bu sorular, binlerce yıl süren bir zaman dilimi içinde, korkulara karışarak ve öykülere, efsanelere bürünerek "mythos"ları doğurmuştur. Birden çok tanrının varlığı inancını içeren mythoslar dönemi, yaklaşık iki bin yıl öncesine kadar devam etmiştir. Mythoslar döneminde tanrılar insan görünümünde, fakat insan üstü güçleri olan ölümsüz varlıklardı. Tanrılar da insanlar gibi sever, üzülür, kızar, kıskanır,

kavga eder, kötülük yaparlardı. Eski Mısır'da; güneş tanrısı *OSİRİS*, karanlık tanrısı *SET*, ay tanrıçası *İSİS*, Eski Yunan'da; *ZEUS*, *APOLLO*, *HERA*, *DİYONİSOS*, İskandinav ülkelerinde *TOR*, o dönemin otuz beş bin tanrısından sadece bir kaçıdır.

Evrenin meydana gelişi, varlığın kökeni ve insanın dünyadaki yeri, eleştirici bir düşüncenin ve gözlemin konusu olunca felsefe doğmaya başlamıştır. Ancak, mythosların etkisi birdenbire son bulamamıştır. Felsefi düşünceye geçişten önce bir "aradönem" yaşanmıştır.

Bu aradönem içinde, çok tanrı inancı yanında, evrenin oluşu konusunda yeni şeyler düşünülmüş

ve yazılmıştır. Orneğin İsadan tam 800 yıl önce yaşamış olan Şair *HESİODOS*, yazdığı "*Theogonia*" adlı eserinde ilk olarak "khaos" kavramından söz etmiştir. Khaos esneyen boşluk demektir. Şair Hesiodos bu deyi mi hiçlik anlamında kullanmıştır.

Felsefenin doğup geliştiği Eski Yunan'da tek tanrı düşüncesinin, monoteizmin, ilk habercisi İÖ 569-477 yıllarında yaşamış olan *KSENOFANES*'dir. Yunan mitolojisinde amansız bir şekilde karşı çıkan Şair ve Filozof Ksenofanes, bazı parçaları günümüze kadar gelmiş olan hicviyesinde, şunları söylemektedir;

İnsanlar tanrıların da kendileri gibi doğmuş olduklarını, kendileri gibi duyguları, sesleri, vücutları bulunduğunu sanırlar. Eğer öküzlerin, ya da aslanların elleri olsaydı ve insanlar gibi resim yapmasını bilselerdi, öküzler öküzlere, atlar atlara benzeyen tanrılar yapacaklar, onlara kendi şekillerini vereceklerdi.

Ksenofanes, aynı hicviyesinin bir başka yerinde de şöyle seslenmektedir.

Tanrılar ve insanlar arasında bir tek yüce tanrı vardır. O, vücut ve düşünce bakımından insanlara benzemez. O, tamâmile görür, tamâmile düşünür, hiç yorulmaz, düşüncesi her şeyi idâre eder.

Ksenofanes'in öğrencilerinden Kuzey İtalya'daki Elea şehrinde

doğmuş ve İÖ 515-440 yılları arasında yaşamış olan *PARMENİDES* de hocasının fikirlerinden hareket ederek tekçi bir sistem geliştirmiştir.

Varlığı tanrılaştıran Parmenides'e göre, yokluk varlığa dönüşmeyeceğinden, varlık kendi kendinden çıkmıştır. Bu da varlığın öncesiz ve sonrasız olması demektir. Aynı nedenle varlığın değişmesi, yok olması düşünülemez. Mekân kavramını da varlıktan ayrı düşünmek mümkün değildir. Şu halde *VARLIK TEK-TİR*. İkinci, üçüncü bir varlık ancak ilkinin devamı, yâni kendisi olabilir. Demek ki tüm bireysel ve kişisel farklılıkları içeren tek bir bütün vardır. Düşünen varlık ve düşünülen varlık aynı şeydir. Varlığın dışında kalan her şey hayâlden ibarettir, bir vehim olmaktan öteye gidemez.

Parmenides varlıktan bahsederken madde ve ruh ayrımı yapmamıştır. Ona göre varlık sadece varlıktır. Bu nedenle ona, spiri-tüalist ya da materialist bir görüş getirmiştir denilemez.

Parmenides varlıktan başka her şeyi vehim addederek varlığı tanrılaştırdığında, İÖ 540-480 yılları arasınada Efes'de yaşamış olan *HERAKLEİTOS* ise *OLUŞU TANRILAŞTIRARAK* (tekev-vün - gênese-genesis) Parmenides'in tam aksine varlığı vehim saymıştır.

Herakleitos'a göre, var olabilmek, değişmeden kalabilmek demektir. Oysa, evren durmadan

yanıp sönen ve devamlı değişim içinde olan canlı bir ateştir. Bu ateş tüm *OLUŞ*'ların temel nedeni ve zıtlıkları içinde eritip birleştiren bir bütündür. Her şey bu ögenin değişimlerinden oluşur. Bu öge bazen ateş, bazen kül ya da toprak, bazen de nefes halindedir. Her şey ondan gelmekte ve ona dönmektedir ve bu oluş durmaksızın hep devam etmektedir. Bu değişikliğin bir an bile hareketsiz kaldığı düşünülmez. Bu sonsuz akış içinde aynı nehre iki defa girebilmek mümkün olmadığı gibi, değişmeden kalabilen herhangi bir varlık da yoktur. Bu nedenle varlık bir vehimden ibarettir.

Öncesiz ve sonrasız olan bu oluş, her bakımdan zıtlıkları içerir. Örneğin organik hayat, dişi ve erkeği gerekli kılar, iyilik, yok olan fenalıktır. Fenalık ise kaybolan iyiliktir. Fenalık olmadan iyilik, ölüm olmadan yaşam imkânsızdır. Bu zıtlıklar, bu değişmeler belli bir düzene, belli bir kanuna ve ölçüye bağlıdır. Evrene egemen olan ve tek değişmeyen bu Tanrısal yasaya Herakleitos "logos" demiştir. Bazı yorumculara göre Herakleitos, *logos* deyimini, her şeyi değiştiği halde hiç değişmeyen Tanrı anlamında kullanmıştır.

İÖ 500-428 yıllarında yaşayan İonia'lı ANAKSAGORAS varlık ve oluş kavramlarının her ikisine de yer vererek, yeni bir görüş getirmiştir. Anaksagoras da *NOUS* dediği *ZEKÂYİ* tanrılaştırmıştır.

Anaksagoras'a göre madde, Herakleitos'un dediği gibi tek bir öğeden ibaret değildir. Sonsuz sayıda öge vardır. Eşyanın tohumları olan bu ögeler ölçülemez kadar küçüktür. Yok edilmez olan bu ögelerin nitelikleri de değişmez. Hiç bir şey yoktan gelmez ve hiç bir şey yok olmaz. Bu nedenle olmak yerine birleşmek, ölmek yerine de ayrılmak deyimi daha uygundur.

Bir araya gelerek eşyayı meydana getiren ve ayrılarak onu yokluğa götüren bu hareket, bu *oluş* ögelerin özünden kaynaklanan bir olay değildir. Evrenin varlığını açıklıyabilmek için, cansız ve zekâdan yoksun bu ögelerden başka, özünde kudret ve (*NOUS*, *ZEKÂ* bulunan bir öge düşünmek gerekir. Bu diğerlerinden farklı bulunan, ezeli ve ebedî olan, ögelerin ögesi, ayrı durumdadır. Kendiliğinden hareket gücüne sahip, her olay ve hayatın kaynağıdır. Bu *Nous*, bu zekâ, geçmiş ve geleceği bilir. Bütün diğer ögelerin dışında ve onların toplamından daha kudretlidir. Kısaca, evrenin düzenleyicisi "O" dur.

Yine İÖ 580-500 yıllarında yaşamış bulunan ve Güney İtalya'da gizli bir din tarikatı kuran Sisam'lı *PYTHAGORAS* ise varlık ve oluş konularından çok, evrende egemen olan düzen üstünde durmuştur.

Pythagoras ve Pythagorasçılara göre, evren geometrik bir düzen içindedir. Geometride her şey sa-

yıya dönüşmektedir. Şu halde sayı, evrenin ilkesi ve özüdür. Eşya ise algılanabilen duruma gelmiş sayılardır. Sayıların eşyaya dönüşmesi şöyle olmaktadır; İlk varlık fiziksel noktalar halinde- dir. Bu fiziksel noktalar hareket ederek çizgileri, çizgiler hareket ederek yüzeyleri, yüzeyler hareket ederek cisimleri meydana getirmişlerdir. Bu hareketten duygu, bilinç ve zekâ da oluşmuştur. Demek ki , eşyanın özü sayıdır. Sayının özü de kuşkusuz BİR'dir. Ancak, iki türlü BİR vardır. Sayılar dizisi içindeki üç, beş gibi diğer sayılarla birarada bulunan ve bu çokluk arasında sınırlı ve görece olan bir. Bundan başka, tüm sayılar dizisini içeren, onları kuşatan ve zıddı olamayan MUTLAK BİR. Başka deyişle, EVRENİN GEOMETRİK DÜZENİNİ KURAN BİR.

Çok ile görece bir arasındaki zıtlık, tüm zıtlıkların anasıdır. Aydın-lık-karanlık, soğuk-sıcak, iyi-kötü ve tek çift gibi zıtlıklar bundan kaynaklanır. MUTLAK BİR ise, bütün zıtlıkların üstünde, kuvvetlerin ve öğelerin düalizminden önce gelen ve onu doğrudan mutlak farksızlıktır. Çünkü O, ne çift ne de tektir. O, aynı zamanda hem tek, hem çifttir. Ve daima her ikisidir.

Pythagoras'a göre yaşam, mad- desel öğelerin belli bir orana göre, belli sınırlar içinde, geçici olarak birleşmesi ile başlamakta, sınırların aşılması ve oranın bozulması ile de ölüm meydana gelmektedir. Fakat ruh, varlıkların

ezelî ve ebedî sırasında yeri olan bir sayı, evrensel ruhun bir parçası, gök ateşinin bir kıvılcımı ve Tanrının bir düşüncesi olduğu için, ölümsüzdür.

Felsefe alanındaki bu gelişmeler çok tanrı inancının etkinliğini tam olarak silememiştir. Bu nedenle hâlâ çok tanrı inancının egemen olduğu Atina şehrinin resmî dinine karşı çıkmakla suçlanan Büyük Filozof SOKRATES, ne yazık ki, İÖ 399 yılında, baldıran zehri içirilerek ölüme mahkûm edilmiştir.

Sokrates'in öğrencilerinden İÖ 427-347 yılları arasında yaşamış olan PLATON, varlık ve oluş kavramları yerine İDEA'yı, düşünceyi tanrılaştırmıştır.

Kendisinden sonra gelen birçok filozofu uzun süre etkilemiş olan Platon'un ana metafizik düşüncesi, iki ayrı dünyanın varlığı inancına dayanmaktadır.

Bunlardan biri, duyularımızla algılamakta olduğumuz dünyadır. Bu dünyada her canlı, her şey ve her olay geçici ve izâfidir.

Diğer dünya ise, duyularımızla ulaşamadığımız, ancak akıl ve düşünce ile kavrayabildiğimiz İdea'lar dünyasıdır. İdea'lar, duyularımızla algıladığımız bir şeyin asıllarıdır. Ayrıca çevremizde gördüğümüz şeylerin her birinin kendi özellikleri yanında, diğerleri ile ortak olan yönleri vardır. Platon işte bu ortak yön- lere ve bu genel durumlara da İdea demektedir. Güzel İdea'sı,

iyi insan İdea'sı, hareket İdea'sı gibi.

Platon'a göre İdea'lar asıl gerçek varlıklardır. Örneğin İYİ İNSAN İDEA'sı, yaşayan bir kişiden daha gerçektir. Kişi bir gün ölür ve yok olur. Fakat İYİ İNSAN İDEA'sı hiç bir zaman zeval bulmaz.

Öncesiz ve sonrasız olan İdea'lar, cisimsel varlık olmadıkları gibi, her hangi bir mekân içinde de bulunmazlar. Kişisel bir bilgi ve bir kavram da sayılmazlar. İdea'lar asıl gerçek olan kendi dünyalarını oluştururlar.

Kendi dünyalarında, İdea'lar genellik ve kudret bakımından birbirine bağlanarak, en tepeye, sonuncu ve en yüce İdea'ya kadar çıkarlar. O en yüce, en kudretli İdea, tüm evreni kuşatan, içeren ve özetleyen İyi İdea'sıdır. O, İyi İdea'sı ki, evreni düzenleyen, evrene şekil veren, *EVRENİN ULU MİMARİ DEMİOURGOS*'dur. Platon'un kullandığı Demiouros kelimesi Eski Yunancada "yapıcı" "düzenleyici" anlamına gelmektedir.

Evreni düzenleyen Demiouros, ayrıca ruhu oluşturmuştur. Platon'a göre, anımsama ruhun önceden var olduğunun bir kanıtıdır. Ruhun bedenden ayrılması da ölümden sonra yok olmayacağını gösterir. Bu bakımdan ruh, ezeli ve ebedi olan İDEA'lar gibidir.

Platon, Evrenin Ulu Mimarı olan Demiouros konusunda Pytha-

goras'ın etkisi altında kalmıştır. Platon'a göre de Demiouros evreni düzenlerken uyumlu oranlara bölmüştür. Tüm sayılar ve oranlar O'nun içindir. O, evrenin matematik biçiminin kendisidir.

Platon, hayatının sonucuna kadar, okulu olan Akademia da ders vermeye devam etmiştir. Bu arada 19 yaşındaki genç ve yetenekli ARİSTOTELES, Platon'un öğrencileri arasına katılmıştır. Bu genç öğrenci, kısa bir süre içinde öğretmen durumuna geçmiştir. Hocasının ölümünden sonra Atina'dan ayrılmış ve İÖ 355 yılında Atina'ya dönerek, bu defa kendi okulunu kurmuştur. Lykeion adını alan bu okulda aralıksız 12 yıl ders vermiş ve Büyük İskender'in ölümünden sonra, İÖ 323 yılında dinsizlikle suçlandığı için, Büyük Filozof Sokrates'in akıbetine uğramaktan korkarak, ölümünden bir yıl önce, Khalkis'e çekilmek zorunda kalmıştır.

FORM'u tanrılaştıran Aristoteles, Evrenin Ulu Mimarı konusunda iki önemli kavram getirmiştir. Bunlardan biri *GELİŞİM (tekâmül)* diğeri *EREK (gaye)* kavramlarıdır.

Aristoteles'e göre ilk madde tamamen formsuzdur, sadece bir imkândır, sadece bir olabilirliktir. Form kazanmadan o var sayılmaz. Ancak, formsuz olan maddeyi yok saymak da doğru değildir. Gerçi, maddede kendiliğinden hareket ederek gerçekleş-

me ilkesi yoktur. Fakat, madde etki alınca, her zaman , kendini gösterme eyilimindedir.

Form ise, bir EREK'e göre hareket etme gücüne sahiptir. Ama, her form, daha yüksek form karşısında bir madde durumundadır. Örneğin madde olan toprak, form kazanarak tuğlaya dönüşmekte, tuğla ise bu defa madde olarak yeni bir form içinde duvar olmaktadır. Duvar da yeni bir forma katılarak mâbedi oluşturmaktadır.

Madde ve form arasındaki bu ilişkide daima GELİŞİM görülmekte ve bu hareket sonsuza kadar devam etmektedir. Bu durumda formlar dizisinde, artık hareket etmeyen, ama tüm hareketlerin ilk nedeni olan bir *SALT FORM*'un, bir yüce ilkenin varlığını kabul etmek gerekir. Aristoteles, maddedeki bu şekillenme eyilimini bir EREK'e göre uyarılarak harekete geçiren *FORM*'a "ilk hareket ettirici" (proton kidoum) demiştir.

İlk hareket ettirici ya da "salt form" Platon'un "İyi İdeasına" benzemektedir. Her ikisi de öncersiz ve sonrasız, değişmez, hareketsiz, kendi başına ve her şeyin dışındadır. Cisimsizdir, ama yine de tüm OLUŞ'un nedeni O'dur. Salt Form yetkin varlıktır, tüm var olanların ve özlerin en yücresi ve en iyisidir. Kısaca *salt form TANRI*'dir.

Başka hiç bir kaynaktan güç almayan, yalnız kendi kendisine dayanan bu en yüce varlık, salt

düşüncedir ve salt tindir. O hiç bir şey istemez. Evren üzerinde etkide bulunmaz. Ama, evrendeki tüm maddeler O'nun özlemi içinde O'na ulaşmak isterler. O'na yükselebilmek için gelişim göstermeye çalışırlar. İşte bu gelişim yüzünden TANRI evrendeki her türlü hareketin nedenidir.

Bu dönemde, DEMOKRİTOS (İÖ 460-370) ve EPİKUROSO (İÖ 341-270) gibi materialist ve ateist filozoflar de görülmektedir. Bu filozoflar düşünce dünyasını önemli ölçüde etkilemişlerdir. Ancak bunlar konumuzun dışındadır kalmaktadır.

STOA felsefesinin kurucusu sayılan Kıbrıslı ZENON (İÖ 336-264) ilginç bir metafizik görüş sahibidir. (STOA direkli galeri demektir. ZENON okulunu "Stoa Poikile" de açtığı için bu akıma Stoa adı verilmiştir.)

Zenon'a göre, ruh ve beden ayrı ayrı varlıklar değildir. Aynı varlık içinde ruh etken öge, beden ise edilgin öge durumundadır. Bu nedenle ne bedensiz ruh, ne de ruhsuz beden bulunabilir. Tanrının bile bedeni vardır. Bu beden evrenin kendisidir. Tanrının vücudu olan evren kusursuz güzellikte bir organizmadır. Yetkin olan bu evren sonsuz zekâyı içerir. Bu zekâ, Aristoteles'in tanrısı gibi yalnız en yüksek katı, arş-ı âlâyı, harekete geriten bir ilke değil, her yerde hâzır olan bir varlıktır.

Zenon, Tanrının özünün ateş olduğu iddiasındadır. Ancak bu

ateş, bilinen ateşten çok farklıdır. Bilinen ateş yakar, kemirir, yok eder. Nur diyebileceğimiz tanrısal ateş ise yaratır, şekillendirir, hayat verir. Bütün varlıkları meydana getirmiş olan bu ateş, bu nur, bir süre sonra tüm varlıkları tek tek kendi içine alacak ve daha sonra da tekrar hayata geri verecektir. Ve bu olay, sonsuza kadar, tekrar ve tekrar devam edip gidecektir.

Antik Çağın sonlarına doğru büyük bir güç kazanan din, çağın başından beri dinsel inanca ters düşmüş olan felsefeyi de etkisi altına almıştır. Söz konusu dinsel etki, algılamakta olduğumuz dünyadan başka, ideal bir dünyanın varlığını savunan Platon felsefesinin benimsenmesine yolaçmış ve böylece YENİ PLATONCULUK akımı doğmuştur.

Bu akımın kurucusu İS 203-270 yılları arasında yaşamış olan Mısır'lı PLOTİNOS'tur. Eğitimini İskenderiye'de yapan Plotinos, Aristoteles ve Stoa felsefesinin de etkisi altında kalmıştır.

Plotinos, ruhun varlığını ve ölümsüzlüğünü vurgulayarak, her türlü materializme karşı çıkmıştır. O, evrende bir aşamalar dizisinin bulunduğu görüşündedir. Varlıkları en aşağıdan başlayarak MADDE, CİSİM, RUH ve NOUS olarak sıralamış ve tüm varlıkların kendisinden türediği TANRI'yı da "BİR" ile niteleyerek her şeyin üstünde düşünmüştür.

Plotinos, tanrısal BİR'i sıcaklık ve ışık yayan güneşe benzetmiş-

tir. Tüm var olanlar, gerçek varlık olan tanrısal BİR'in ışınmasından türemiştir. Tüm yaratılanlar tanrısal BİR'in yansımaları ve görünümleridir.

Aşamalar dizisinin en üstünde, salt varlık olan tanrısal BİR, en altında da tam yokluk olan MADDE (hyle) bulunmaktadır. Madenin hiç bir niteliği yoktur, bir hiçtir, var olmayandır ve İyi'nin tam karşıtıdır. En tepede bulunan ve salt İyi olan BİR'den maddeye hiç ışık gelmez. Çünkü BİR'in ışınması ile yayılan parıltı, her varlık aşamasında azala azala, nihayet tam bir karanlık içinde olan maddede son bulur. Bu nedenle madde tam bir karanlık içindedir.

Tanrısal BİR'den ışık alamayan maddelerin birleşmesi ile CİSİM'ler oluşur. Bir üst aşamada oluşan cisimler, böylece, tanrısal ışığı alabilecek duruma gelmiş olurlar. Maddeler birleştikleri gibi, zamanla birbirlerinden ayrılabilirler. Bu nedenle cisimler de daima değişim ve dönüşüm içindedirler.

Cisimlere göre bir üst aşamada bulunan ruh ise, cisimler gibi birleşme sonucu meydana gelmiş değildir. Ruh kendi kendine vardır ve tüm etkinliğini yine kendisinden alır. Bedenle birleşmeden önce de var olan ruh bedeninin formu ve ereği değildir. Fakat, madde ve cisimleri ruh örgütlemektedir. Ruh olmasıydı hareket de, oluş da olmazdı.

Tek tek ruhlarından başka bir de "EVRENSEL RUH" vardır. Ruhların hiç biri Evrensel Ruhun bölünmüş parçası değildir. Çünkü tüm ruhlar bir bütündür, birbirine bağlıdır ve Evrensel Ruh ile özdeşdir.

Plotinos'un aşamalar dizisine göre, ruhun üstünde NOUS dünyası yükselmektedir. NOUS, akılla kavranılabilen dünyanın, yani İdea'lar dünyasının ilkesidir. Bu nedenle NOUS, İdea'ları görür. İşte bu yüzden salt doğruyu bilir. Ruhun tüm etkinliği NOUS'un düşüncesini oluşturan İdea'lara göredir.

Plotinos'a göre varlığın nedenini NOUS'un üstünde aramak gerekir. Çünkü NOUS'ta ikilik vardır. Çünkü düşünen NOUS ile düşünülen İdea'lar iki ayrı yön oluşturmakta, özne ve nesne ayrılığı ortaya çıkmaktadır. Oysa tüm var olanların yaratıcısı her türlü ikilikten önce olmalıdır. O da öncesiz ve sonsuz BİR'dir.

Bu tanrısal BİR, her şeyi yaratandır ve o yaratılmış değildir. O her güzelliğin kaynağı, her formun özü, her düşüncenin ve zekânın kendisi, her şeyin prensibi, ölçüsü ve amacıdır. O, iyiliktir, güzelliştir, düşüncedir. O aynı zamanda her şeydir ve bizim düşünebildiklerimizden hiç biri değildir. Onun kendisinden başka hiç bir isteği, hiç bir amacı olmaz. Çünkü onun dışında istemeğe değer her hangi bir şey yoktur. Verilen her nitelik onu sınırladığından, onu nitelemekten kaçır-

nılmalıdır. Hattâ, onun var olduğu bile söylenemez. Çünkü O varlığın da üstündedir.

O en yüksek soyut olduğundan, ona ancak kökten bir soyutlama ile yükselmek mümkündür. İdea'ları tasarlayabilmek için, duyuların verilerini bir yana bırakmak, gerektiği gibi İdea'ların üstünde olan BİR'e ulaşabilmek için de her türlü İdea'yı aştıktan sonra, o yüce noktaya geldiği zaman, düşüncenin oraya çıkmak için kullandığı merdiveni atması ve insanın kendisinden geçmesi gerekmektedir. Plotinos'un söylemek istediği bu hal, Yunancada "ekstasis" denilen, bizim bugün "esrime" dediğimiz, eski deyimle "vecd" hâlidir. Plotinos bu hâli dört defa yaşadığını iddia etmiştir.

İsâ'dan sonra Hristiyanlık yayılmaya başlamış ve nihayet 324 yılında İmparator Konstantin Hristiyanlığı resmen kabul etmiştir. İmparator Justinianus de, 529 yılında Hristiyanlığa aykırı olduğu için felsefe okutulmasını yasaklamış ve o sıralar yeni Platonculuk akımının benimsendiği Akademia'yı kapatmıştır. Bundan sonra batı dünyasında yıllarca bilim ve felsefe değil, tanrı bilgeliği (theosophia) egemen olmuştur. Böylece, insan aklının gücü ile gerçeği aradığı dönem kapanmıştır. Tam bin yıl süren bu karanlık dönem Rönesansa kadar devam etmiştir.

Varlığına inandığımız en yüce ve en kutsal sembol olan Evrenin

Ulu Mimarı konusunda İlk Çağ filozoflarının görüşlerini kısaca gözden geçirdik. Gördük ki, birbirinden ayrı görüş ve düşünceler vardır. Her sembolü, bir başka tarif ve anlayışa uymak zorunda olmaksızın, kendince yorumlayabilen her mason, bu yüce sembolü de, her hangi bir kalıp içinde

kalmaksızın, *HUR DÜŞÜNCE-NİN SONSUZLUĞUNDAN YARARLANARAK* yorumlayabilmelidir. Kuşkusuz, yapılacak her farklı yorum, evrensel kardeşliğimizin hoşgörü içinde güzelleşecek ve düşünce dünyamızı zenginleştirecektir.

KAYNAKÇA

Prof. Alfred Weber

Felsefe Tarihi

Çeviri: Prof. Vehbi Eralp

Felsefe Tarihi

Prof. Macit Gökberk

Düşünce Tarihi

Orhan Hançerlioğlu

Felsefe Sözlüğü

Orhan Hançerlioğlu

Felsefe Terimleri Sözlüğü

Prof. Bedia Akarsu

MASONİK EĞİTİM

A. Doğan YALIM

Televizyonun yayılması, dış âlemde ilgi alanlarının çeşitliliğinin ve câzibesinin artması, diğer sosyal faaliyetlerin rekâbeti ve benzer dış sebepler ile, kardeşlerimiz arasında Masonluğa ilginin azalması gibi iç sebepler yüzünden, yer yüzünde kardeşlerimizin sayısının azalmakta olduğu, dış sebepler ile mücâdele imkânlarımızın sınırlı olmasına karşılık iç sebeplerle baş edebileceğimizi ve bunun tek yolunun masonik eğitime önem verilmesi olduğu Dr. Ross Hepburn kardeşimizin görüşüdür. (1)

Hemen belirtiyim ki, bu çalışmada masonik eğitim ya da eğitim deyimi, en geniş anlamında, yani masonik bilginin derlenip yayılması anlamında kullanılmıştır.

Mesleğimizin geleceğinin, bilgili masonlara dayalı olduğu çok duyduğumuz bir sözdür. Elbetteki, mason olarak hepimizin görevi masonik bilgiyi elde etmektir. Ancak, masonik öğretinin tüm konularını kapsadığından, masonik bilgiyi nasıl elde edebilirim sorusuna, kısa ve basit bir cevap verilemez. Üstelik hiç kimse, Masonluk hakkında tam bilgiyi kısa zamanda ve zahmetsizce elde edebileceğini ummamalıdır. Bir çok kardeşimiz için Masonluğu öğrenmek ömür boyu bir çalışmayı gerektirmiştir. Gine de, pek çok kardeşimiz Masonluğun sadece bir bölü-

(1) *Ars Quatuor Coronatorum*, yıl 1973 ve 1974 cilt 86 ve 87, Dr. Ross Hepburn, *Masonic Education*.

münde, mesela masonik tarih konusunda, ya da Masonluğun sembolizması üzerinde uzmanlaşabilmiştir.

Locaların matrikül cetvellerinde kayıtlı çok sayıda kardeşimizin loca toplantılarına ya hiç, ya da ender olarak katılmaları, sanırım hepimizi üzen ve düşündüren bir gerçektir.

Hepimizi üzen ve düşündüren bir başka gerçek de, loca toplantılarına muntazam katılan bazı kardeşlerimizin çalışmalarına, sütunları süslemekten gayri bir katkılarının bulunmamasıdır.

İsmini şu anda hatırlayamadığım bir kardeşimizi, toplantılara katılan kardeşleri, sataşanlar, ılımlılar, çekingenler ve suskunlar olarak dört gruba ayırmış ve amacın, çekingen ve suskun kardeşleri, loca çalışmalarına ciddi katkısı bulunan ve loca çalışmalarından ciddi yarar sağlayan ılımlı kardeşler arasına katabilmek olduğunu vurgulamıştır.

Nail Güreli kardeşimiz için de devamsızlığın bir diğer nedeni, localarda düzenli bir masonik eğitimin uygulanmamasıdır. Plânsız ve programsız bir eğitim, kişiye Masonluk mesleğini öğretmez ve kişi de mesleğin gereklerini yerine getiremez. Bu da kişide bir kaos ve bunalım, bunun yanında mesleğimizin anlamsızlığı ve benzeri düşünceleri doğurabilir diyerek masonik eğitim ve öğretimin önemini vurgulamıştır. (2)

Özetle, Kardeşlerimizin Masonluğa ilgisinin azalması olarak özetleyebileceğimiz olumsuzların, masonik eğitim ve öğretime yeterli önemi vermememizden ileri geldiğini söylemek sanırım yanlış olmaz.

Bu teşhisime yapılabilecek, eğitim localarımız var, yeni kardeşlere rehber tayin ediyoruz, konferanslarımız var, dergiler ve kitaplar yayınlıyoruz, daha ne yapalım, öğrenmek için biraz da kardeşlerimiz şahsen çaba sarf etmelidirler, zaten Masonluk şahsî çabaya dayalı bir meslek değil midir, şeklindeki itirazları duyar gibi oluyorum.

Bu itirazlara cevabım, gerçekçi olmamız gerektiğini vurgulamak olacaktır. Çünkü:

Eğitim localarımız, çok değerli hizmetler görmelerine rağmen, genellikle Masonluğun şekli yönüne ağırlık veren çalışmalar yapmaktadır. Eğitim locaları tüzüğünün, bu localarının amaçlarını belirleyen 2. maddesinde, bu localarda uygulanacak eğitimin ağırlılığı ritüellerin uygulanmasına ve öğretilmesine verilmiştir.

(2) Mimar Sinan, sayı 29 ve 30, Nail Güreli, *Türk Masonluğunun Coğrafyası-matrikül Hareketleri*.

Hür Masonluk hakkında binlerce konferans verilip, binlerce dergi ve kitap yayınlandığı, bunların bir kısmını anlamanın, özellikle yeni mason olmuş kardeşler bakımından kolay olduğu bir gerçektir. Ancak, konferansların, dergilerin ve kitapların programlı bir öğretim amacı güdüp gütmedikleri bir yana, bunların çoğunluğunun, karmaşık ve anlaşılabilirliği için ihtisas sahibi olunmasını gerektiren ve hattâ her çeşit olgunlaşmamış teorileri, beyanları ve sonuçları kapsayan yayınlar oldukları ve bunlardaki tutarsızlıkları, iyi eğitilmiş okuyucunun bile görememesi tehlikesinin bulunduğu da bir gerçektir. (3)

Bu nedenle Dr. Ross Hepburn kardeşimiz, masonik incelemeye yeni başlayan kardeşimize şu tavsiyelerde bulunmaktadır:

1. Romantik ve mistik yayınlardan çekininiz. Çünkü, dengesiz bir çok yazarın mesleğimize faydadan çok zararı olmuştur.
2. Basit ve sağduyuya dayalı açıklamalar, hayal gücüne dayalı açıklamalardan muhtemelen daha doğrudur.
3. Hür Masonluğun şaşırtıcı bir çok unsurunun, sembolik bir anlamı bulunmayan, pratik ve kolaylık sağlayıcı uygulamalar olduğunu araştırmaların ispatladığını gözden kaçırmayınız.

Bizde uygulandığı şekli ile rehberlik üzerinde de biraz durmak istiyorum. Bilindiği üzere rehber kelimesinin, haricî âlemde olduğu gibi, Masonlukta da çeşitli anlamları vardır.

Kelime, masonik öğretiyi ve bazı masonik bilgileri kapsayan kitapçık anlamında kullanılabilir.

Bir hâricîyi Masonluğa alınmak üzere teklif eden kardeş, özellikle çıraklık döneminde onunla ilgilenmek, Masonlukla ilgili bilgileri ona aktarmak ve onun Masonik törenlere ve loca disiplinine uymasına yardımcı olmak gibi amaçlarla, Üs. Muh. tarafından, yeni mason olmuş kardeşe rehber olarak tayin olunur. Bu anlamda rehberin görevlerinin sınırlı olması bir yana, rehber Kardeşlerin, görevlerinde ne denli başarılı oldukları incelenmesi gereken ayrı bir konudur.

Nihâyet, tüm eski ve deneyimli masonlar da yeni masonların doğal rehberleridir denilir. Bu eğitim yetersizliği böyle sürüp giderse, diyelim 50 yıl sonra yeni mason olacak kardeşlerimizin hangi eski ve deneyimli masonları örnek alabileceklerini merak etmemek mümkün değildir.

Rehber kelimesinin son iki paragrafta temas edilen anlamları İngilizce ve QUIDE kelimesinin kapsamı içindedir. İngiliz Masonluğunda ve özellikle iskoçya localarında ve ilk Büyük Locanın kuruluşundan 119

(3) Harry Carr K. *The Mason's Bookshelf*.

yıl önce, görevi mason adaylarının ve genç masonların bilgilerini genişletmek, arttırmak ve kuvvetlendirmek olan bir loca görevlisi vardı ki, buna INTENDER denilirdi. O zamanlarda Intend fiili İngilizcede germe, genişletme, yayma, arttırma ve kuvvetlendirme anlamlarına gelirdi.

Son zamanlarda, sadece ritüelini seven ve onu nasıl uygulayacağını iyi bilen masonlar konusundaki ısrar ritüele ilişkin bilgiler yanında Masonluğun amaçları, hedefleri, teşkilâtı, geçmişe, örf ve âdetleri gibi konularda da bilgi sahibi masonlar yetiştirmeye kaydığından ve Masonluğu gelecek yıllarda da yaşatıp geliştirecek güçlü liderleri ve bilgili masonları yetiştirmek için, söz konusu Intender programlarından ilhâm alan öğretim programları, özellikle Amerika Birleşik Devletleri Masonluğunda tekrar ve geniş ölçüde uygulanmaya başlamıştır.

Bu programların tek bir amacı vardır; ismen olduğu gibi fiilen de üstâd mason olabilmesi için adaya Masonluğun temellerini öğretmek. Âlim masonlar yetiştirmek, adaya ileri derecede masonik bilgiler vermek bu programların amacı değildir.

Bu programlar, vasat bir kişinin, bir öğreticiden, tek başına ve şahsî ilgi gördüğü zaman daha çabuk ve etkili bir şekilde öğrenebileceği basit gerçeği üzerine kuruludur. Antik kardeşlerimizin ısrarla belirttikleri gibi, dikkatli bir kulak, öğretici bir dili dinlediğinde bir çok avantaj doğar.

Bu programlar öğretim sorumluluğunu haklı olarak ait olduğu yere, yani localara bırakır. Loca da öğretim sorumluluğunu, Intender anlamında rehber tâbir olunan, bir kaç üstâd masondan teşekkül eden, küçük bir guruba havâle eder.

Skrüteninden üstâd mason oluncaya kadar geçecek süre içinde adaya temel masonik bilgileri vermekle sorumlu olan rehber, bu süre içinde adayın sâdık bir dostu, müşâviri ve öğretmeni olacaktır.

Adayın bilgi kaynağı, derecelerden geçtikçe kendisine verilecek olan Eşikte, Çırak, Kalfa ve Üstad Mason isimli dört adet kitapçık ile loca tarafından adaya zaman zaman sağlanacak olan, diğer malzemedir. Rehberin temel kaynağı da "Rehber El Kitabı" isimli ve her derece ile ilgili, sorulması çok muhtemel olan çeşitli sualleri ve cevaplarını kapsayan rehber el kitabıdır.

Üs.: Muh.: skrüteninin temiz çıktığını ilân ettikten hemen sonra, aday için bir rehber tayin edecek ve rehber görevlerini hatırlatacaktır.

Müteakkiben rehber, aday ile temas kurup, ona rehber olarak tayin olduğunu anlatacak ve "Eşikte" isimli aday kitapçığını dikkatle okumasını talep ederek verecektir. Münâsip bir süre sonra rehber, aday ile mahremiyetin ve konforun temin edilebildiği bir yerde toplanıp aday

kitapçığında verilen bilgileri müzâkere edecek ve adayın bu kitapçıkta belirtilen konuları lâıyıkı ile anladığının tesbitini müteakkip, ya aynı toplantı da, ya da düzenlenecek gelecek toplantıda, ya da toplantılarda adayın sorabileceği diğer soruların cevaplandırılması safhasına geçilecektir.

Aday derecelerde ilerledikçe, 2 numaralı kitapçık "Çırak", 3 numaralı kitapçık "Kalfa" ve 4 numaralı kitapçık "Üstad Mason" adaya sırası ile verilecek ve aynı prosödür tekrarlanacaktır.

Rehber el kitabı ise, adaya tarafından sorulması çok muhtemel olan ek soruları ve cevaplarını kapsar. Bu kitapta bulunmayan bir çok başka sualle de karşılaşılabilceği aşıkârdır. Bu durumda rehberin, eğer cevabı tam olarak biliyorsa suali cevaplandırması, eğer cevaplıyamıyorsa bunu adaya samimiyetle itiraf etmesi ve ilk fırsatta adaya uygun cevabı verebilmek için elinden geleni yapması gereklidir.

Şu anda Müsâvat Muhterem Locasında uygulanmakta olduğumuz programda, ABD -Illinois Büyük Locası Masonik Eğitim Komitesi tarafından hazırlanıp yayınlanan Rehber El Kitabının ve ABD Pennsylvania Büyük Locası tarafından yayınlanan on the Threshold (Eşikte), The Entered Apprentice (Çırak), The Fellow Craft (Kalfa), The Master Mason (Üstad Mason) isimli aday kitapçıklarının tarafımdan Türkçeye adapte edilmiş şekilleri kullanılmaktadır.

Rehber el kitabı, rehberin tarifini, programın amacını, metodunu ve elkitabının nasıl kullanılması gerektiğini açıklayan bölümleri takiben 18 adedi "Eşikte" 26 adedi "Çırak", 14 adedi "Kalfa" ve 25 adedi "Üstad Mason" derecesi ile ilgili 83 soruyu ve cevaplarını kapsamaktadır.

Aday Kitapçıklarında ise 5 adedi "Eşik"te, 6 adedi "Çırak", 4 adedi "Kalfa" 8 adedi "Üstad Mason" isimli kitapçıkta cevaplanan toplam 23 soru bulunmaktadır.

Programın uygulanmasına 1996 yılının ortalarında başlanıldığı için başarısı konusunda kesin sonuçlara henüz varılamamıştır. Ancak, programın uygulamasına başlandıktan sonra Locamızda mason kardeşlerimizin hepsinin ilerisi için ümit verdiklerini belirtebilirim.

Elbette ki bu program, temel bilgileri vermeyi amaçlayan bir çabadan ibarettir. Organize masonik öğretim programlarının aday kitapçıkları ve rehberlik sistemi metodlarına ilâveten Büyük Loca bültenleri, araştırma locaları yayınları, çalışma gurupları, soru cevap celseleri, göz ve kulağa birlikte hitap eden araçların ve benzeri genel eğitim metod ve araçlarının kullanımı yanında ve meselâ Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri Büyük Localarında olduğu gibi Büyük Sekreterin Ofisine veya Büyük Loca Kütüphanesine bağlı eğitim komitelerinin veya eğitim sorumlularının ya da Büyük Konferansların (Grand Lecturer) kullanılmasını kapsayan şümüllü programlar olması gerektiğine inanmaktayım.

MASONLUKTA ALLAH VE DİN?

Raşid TEMEL

Masonlukta dinî ve siyasî münakaşalar ve konular yasaktır. Bu konumuz ise Allah ve din üzerindedir. Ama Masonluk tarihi açısından bir araştırmadır ki bu da yasağa girmez.

Konuyu takip edebilmek için bazı önemli tarihleri hatırlatmak istiyorum: 1717de İngiltere'de ilk Büyük Loca olan Londra Büyük Locasının kurulması, yâni spekülâtif Masonluğun başlangıcı, 1723 Anderson yasasının kabulü, 1813 York ve İngiltere Büyük Localarının Birleşik İngiltere Büyük Locası olarak bir araya gelerek barışmaları.

14. yüzyıldan beri operatif masonlarca kullanılan MS (manuskri) dediğimiz el yazması mükellefiyetlerden, sembolik Masonluğa kuvvetli hristiyanî etki-

ler miras kalmıştır. Şimdi bunlardan bazı örnekler vereyim:

14. yüzyılda Regius MS de şöyle denmektedir. "Mason olacaklar ve Masonluk yapacaklar, Allahı ve onun mukaddes kilisesini, kendine hizmet ettikleri üstadı ve mason kardeşlerini sevmeleri lâzımdır.

1686 tarihli Antiquity MS'de şöyle demektedir: "Allahtan kork ve onun emirlerini dinle, çünkü bir insanın en önemli görevi budur. Yüce Allahın ismine, oğulun akıl ve hikmetine ve kutsal ruhun iyiliğine ve üçünün bir olduğuna inan. Allah şimdi ve her zaman bizimle beraberdir."

Eski el yazmalarından alınan bu örneklerin de belirttiği gibi operatif Masonluğun tamamen Hristiyan dininin etkisinde olduğu

açıkça görülmekte ve bilinmektedir? Spekûlâtif Masonluğun başlangıcı ve Londra Büyük Locasının kuruluşu olan 1717 de bu böyle idi. Ama altı yıl sonra 1723 de kabul edilen Anderson yasasının esasını, operatif Masonluktan kalma eski mükellefiyetlerin oluşturmasına rağmen, bu yasanın Allah ve Din hakkındaki birinci maddesiyle Masonluk Hristiyanlığın tekelinden çıkarılmıştır.

Şimdi Charles Seignobos'un (Avrupa Milletlerinin Mukayeseli Tarihi) kitabından 1723 Anderson yasasıyla paralel giden tabii din hakkında bilgi vereyim.

"Allah ile insanlar arasındaki ilişkiler, Hristiyanlık açısından 18. yüzyıldan başlayarak sarsılmış bulunmakta idi. İngiliz ilâhiyatçılarının eseri olan ve tabii din olarak ortaya çıkan yeni bir inançla, esasen sarsılmış olan münasebetler alt üst olmuştu. Ortodoks, yâni mutaassıp doktrin, Allahı, tabiatı icabı kötülükleri arayan, insanı mahkûm etmeye hazır, sert bir yargıç gibi tasavvur etmekte idi. Yeni inanç ise bunun tam tersine, Allahı, yarattığı insanı seven ve onu mutlu görmek isteyen şefkatli bir baba gibi görmekte idi.

Allah insanları idâre için onlara akıl vermiştir. Tabiatımızın bir parçası olan akıl ise, insana kendisiyle beraber başkalarının mutluluğunu da aramaya yönelik bir yol takip etmesini ve ancak mâkul inançları kabul etmesini emreder.

Bu doktrini ortaya atanlar, aslında Hristiyanlığın temelini sarsmakta idiler. Ruhban sınıfı ile otoritesi tarafından iyi karşılanmayan ve mahkûm edilen bu düşünceler, ancak müsâmahaya alışık hür memleketlerde serbestçe gelişme imkânı buldular.

Tabii din, serbest düşünce adlarıyla anılan görüşler ve buna uyan İngilizler tarafından yönetilen spekûlâtif Mason Locaları bu yollardan meydana geldiler.

Katolik devletlerde bu yeni din anlayışı, endişe ile karşılandı. İspanya ve Portekiz'de enkizisyon tarafından durduruldu. Fransa'da mahkemeler bu yeni dinle savaştılar. Fransa'da buna rağmen ruhun varlığını inkâr eden materializm ve Allahın varlığını inkâr eden ateizm'e kadar gidildi."

İşte bunlar çok kısaltılmış olarak Charles Seignobos'un Tabii Din hakkındaki sözleri.

Şimdi 1723 Anderson yasasının Allah ve Din hakkındaki Masonluğu Hristiyanlıktan çıkarıp lâik yapan birinci maddesini okuyalım:

"Mason, taahhüdü dolayısıyla ahlâk kurallarına itaat etmekle yükümlüdür. Eğer sanatı iyi anlıyorsa, hiçbir zaman ne ahmak bir ateist, ne de dinsiz bir sefih olacaktır. Eski çağlarda Masonlar buldukları memleketin ve milletin nezdinde hangi din geçerli ise, o dinden sorumlu tutulurlardı. Şimdi herkes kişisel kanaatlerinde serbest bırakılarak,

insanları birbirinden ayırt edebilecek inançları ve ünvanları ne olursa olsun, herkesin üzerinde ittifakla anlaştıkları dine bağlanmaları, yâni iyi, doğru, dürüst, şerefli, afif ve namuslu kimselerden olmaları uygun görülmüştür. Bu sayede Masonluk ebediyen birbirinden uzak kalmaları mukadder olanlar arasında bir birlik merkezi ve insanlar arasındaki hakikî dostluğun kurulmasına imkân veren bir vasıta olmaktadır."

Bana göre, bunun ifade ettiği anlam, eski devirlerde bir kaidenin hüküm sürdüğü, ama şimdi bir yenisinin ortaya konduğu. Bu yeni kaidenin ne olabileceği ise, 1717 de Londra Büyük Locası ile yeni bir derneğin yeniden canlanmasıdır. Yâni operatif Masonluktan Spekülatif Masonluğa geçilmiştir. Netice Allaha inanmayanların Mason olamayacakları, aynı zamanda Masonluğun sadece Hristiyanlığa bağlı olma mecburiyetinin artık ortadan kalkmasıdır. Masonların kiliseye ve İsa Peygambere bağlı kalmalarında artık ısrar edilmemektedir. Bunun yorumu ise tabii dini sâde Allahçılığının ve toleransın alenen ifadesidir. Yâni deizm dir. Deizmin özelliği ise Allahtan başka hiçbir şeyi tanımaması, mukaddes kitapları ve peygamberleri hesaba katmamasıdır.

Kanadalı R.A. Lard birader şövalye Ramsey'in 1737 deki meşhur nutkunun Papa tarafından telkin edildiği, gayesinin de İngiliz Masonları Royal Arch namı al-

tında yeniden Hristiyanlığa dayanan bir masonik sistemde toplamak istediğinden söz etmektedir.

Anderson'un 1738 de yaptığı değişiklik Papa'ya cevaptır. Fazla önemli bulmadığım için kısa bir yorumunu yapıyorum. Her namzet istediği dinî prensip ve inanca sahip olmakta serbesttir, diyor. Burada protestan bir görüşte, daha doğrusu dinî bir görüşte, Allahçı bir izaha işaret edilmektedir. Bu değişiklik birçok yerlerde benimsenmesine rağmen teşkilâtca resmen kabul edilmiştir.

Anderson'a başlıca itirazların birinin ketumiyet, diğerinin ise Katolik Hristiyanlığının mahvına neden olacak Deizmi kendilerine karşı görmeleridir. Buna verilecek cevap ta, Masonluğun bir din olmadığıdır. Masonluk felsefî bir ahlâk sistemidir. Masonlar dinleri küçük görmeyip onlara saygılı olacaklardır. Başta Evrenin Ulu Mimarına inanmak şartıyla.

İngiliz Masonluğunda 1723 den itibaren Deizmle başlayan anlaşmazlıklar sonunda 1751 ile 1813 yılları arasında 62 yıl süren bölünmeye dönüşmüştür. Anlaşılan kardeşlik sevgisini harcı, geliştirmekte olan mâbetin tuğlalarını iyi tutturamamış, veya buna vakit bulamamıştır. Rit, ırk, din, Büyük Locanın localar üstündeki oteritesi ve bunlara ek olarak her toplumda var olan şahsî ihtiraslar bu karşılıklı büsbütün

arttırmıştır. Şimdi York ve İngiliz Büyük Locaları veya Modernler ve Antienler, yahutta Yeniler ve Eskiler olarak ikiye bölünen İngiliz masonlarını etkiliyen dinsel nedenleri inceleyelim.

Allah ve din konusunda bütün masonlar, bilhassa dinciler, Deizm konusunda Büyük Locanın ileri gittiği kadar kararlı değildiler. İngiliz masonlarının bu konuda iki gruba ayrıldıkları görülmektedir. Bunlardan biri Deist tarafı, diğeri ise, eski Masonluğın temsil eden Hristiyanî tarafı tutmakta idi. İşte bölünmeye kadar varan ithilâfın önemli sebeplerinden biri budur.

Nihayet 27 Aralık 1813 de York ve İngiltere Büyük Localarının tekrar birleşmesi Londra'da meydana geldi ve yarım yüzyıldan fazla birbirinden ayrı çalışan iki Büyük Loca birleştiler. Bu birleşme Masonluğa yakışır kardeşçe bir hava içinde başladı ve iki taraf ta Masonluğun landmarklarına uymadı. Aynı derecede arzulu olarak, peşin hükümleri fedâ ettiler ve netice Masonluğa girmiş bulunan belirli Hristiyanî rengi silip, onu 1717 deki ilk platformuna geri götürdüler.

Şimdi birleşmeden sonra Anderson yasasınının 1815 de Allah ve Dinle ilgili maddesinde yapılan en son değişikliği okuyalım:

"Mason herkesten daha iyi olarak bilmelidir ki, Allah insanların gördüğü gibi görmez. Çünkü insan dış görüşü görür. Ama Al-

lah kalplere nüfus eder. Bunun içindir ki mason vicdanın sesinin aksine hareket etmemekle yükümlüdür.

Bir insanın dini, ibâdet şekli ne olursa olsun teşkilâtın çıkarılmaz, anşart ki, Evrenin Ulu Mimarına inansın ve ahlâkın mukaddes görevlerini yerine getirsin. Masonlar her inançtaki erdemli insanlara kardeşlik sevgisinin nezih ve sağlam bağlarıyla bağlanırlar. Beşerin hatâlarını şefkatle karşılarlar ve kendi saf hareket tarzlarıyla, üstün insanların fevkalâdeliğini ispata çalışırlar. Bunun içindir ki Masonluk iyi ve samimî insanların birleşme merkezidir. Başka türlü olsaydı, birbirlerinden daima uzak kalmış olacaklar arasında, dostluk kurma vâsıtası olamazdı."

Günümüzde de geçerli olan bu son değişiklik şöyle yorumlanabilir: Teizm Allahın her yerde hâzır ve nâzır olduğunu kabul ederken, Deizm Allahı Evrenin tamamen ayrı ve üzerinde hiçbir etkisi olmadığını kabul eder. Allahın bu şekilde düşünülmesi dinlerce mümkün görülmemekte ve inançları ters düşmekte idi. İngiliz masonlarını bölünme nedenlerinden biri de budur. Şimdi bu son değişiklikle durum düzeltiliyor. Ama artık Anderson'un 1723 de alenen beyan ettiği geniş tolerans söz konusu değildir. Tabîî Din yerini şahsî dinciliğe bırakmıştır. Yani 1723 deki Deizmin yerini artık Teizm almıştır.

Anderson'dan günümüze kadar 300 yıla yakın bir zaman geçmiş-

tir. Bu zaman içinde bütün Büyük Locaların yasayı kabul ederek dikkatle uygulamaları suretiyle tuttıkları yol sayesinde, yasa yerine oturmuş ve sağlamlığını kanıtlamıştır.

Şimdiye kadar sözünü etmediğimiz Müslümanlığa gelince: Bütün dinlere saygılı ve bütün dinlerin peygamberlerini tanıyıp kabul eden Müslümanlık bu konuda prensiplerine uygun olarak daima öncülük etmiştir.

Şimdi önemli gördüğüm bir noktaya değinmek istiyorum. Bazı ülkelerde diğer dinlerin ve mukaddes kitapların Masonluğa yakışır bir toleransla karşılanmadığıdır. Kendi dininin etkisinden hâlâ kurtulamayan ve masonik prensip ve hakikatleri kavrayamayan masonların bulunmaları, az da olsa, çok üzücüdür. Birçok akıllı masonlar bu konuda yazmışlar ve müfrit biraderleri uyarılmışlardır. Şimdi bunlardan bir örnek vereyim: Leonard Wens birader Ekim 1965 New Age de şöyle yazıyor.

"Masonluk hakikatleri daima evrensel olarak tanımış, bir insanın veya bir dinin tekelinde kabul etmemiştir. Bu nedenle yemin kürsüsü üzerinde bütün büyük dinlerin kitapları konmuştur. Dinlerin sonsuz hakikatleri herkesin müşterek malıdır." diyor. Masonlar olarak hakikat arayıcıları olduğumuzu hiçbir zaman aklımızdan çıkarmayalım.

Masonların kendi koydukları Prensipler üzerinden sadâkatle

birleşmeleri en büyük temennimizdir. Bunun en mükemmel örneğini de Türk Masonluğu üç kitabı da yemin kürsüsüne koyarak vermektedir.

Şimdi Dinler Tarihi yazarı Felicien Challay'ın sözlerine bakalım: "Hakikatte bütün dinlerde ve ırklarda meziyetler, erdemler, iyi taraflar vardır. Bunların hepsine büyük, soylu, ya da tatlı bir taraf bulmak mümkündür. Bununla beraber dinlerin bazı değişik inançlarının hor gören tatsız taassupu ayıplamaktan da geri durmayacağız." diyor.

Bu konuşmayı hazırlarken okuduklarımdan ve araştırdıklarımdan çok dersler aldım. Şimdi son sözlerim aldığım bu dersler üzerine düşündüklerim olacaktır. Lütfen dinleyin. Derim ki (Kendi fikrinde direnenler, hakikati sevmekten çok kendilerini severler.)

Bu, Masonlukta da, dış yaşamda da, kardeşler arasında da, localarımızda da her yerde huzursuzluklar yaratır ve insanın içine düşebileceği en talihsiz bir durumdur. Bu hastalığın ilacı da bulunamamıştır.

Bu işte hastada, doktorda, ilâçta bireyin kendisidir. Eğer akılı varsa İngilterede olduğu gibi 62 yıl sürsede, kendini tedâvi eder ve kurtulur. Ama kafasını kullanamama talihsizliğine müplelâ ise kurtulma şansı yoktur.

Etrafımızda cereyan eden olayları hep beraber seyrettiğimize göre ne demek istediğimi her halde anlamışsınızdır.

MASONLUKTA DİSİPLİN

Cihat BEŞE

Disiplin sözcüğü, bazı kardeşlerce pek hoş karşılanmaz. Herhalde belleklerdeki okul ve askerlikte yaşanmış olanlarla karıştırılmaktadır. Bazan da kardeşlerin, demokrasiye ters düştüğü düşüncesiyle, disip- linden rahatsız oldukları görülmektedir.

Masonik disiplin; bir masonun gerek masonik çevrede, gerekse dış ya- şamda, Masonluğun gereklerine ve töresel kurallarına tümüyle uygun tutum ve davranışlarda bulunması olarak tanımlanabilir.

Yâni kendini mason olarak hissedenler, yalnız localarda değil, dış ya- şamın her anında da masonik disiplini unutmamalıdırlar. Masonlu- ğun gereklerinin yalnız loca çalışmalarında ve diğer masonik çevreler- de geçerli olduğu düşünülüyorsa, Masonluk yeterince anlaşılammış, bu topluluğa katılmanın insana ne gibi görev ve sorumluluklar yük- lemiş olduğu yeterince kavranammış demektir. Bu durum, dış toplum- da hakkımızda yanlış düşüncelerin doğmasına neden olur. Bir loca ça- lışmasında, her kardeşin istediğini, istediği zaman ve istediği şekilde söylediğini; gene her kardeşin hiç bir kurala uymaksızın keyfince ve arzu ettiğince davrandığını düşünebilir misiniz? Bir mason olarak tabii ki hayır. Çünkü bu anarşi demektir. İşte bu nedenle; Masonluğun bir düzen kuruluşu olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Söz ve dav- ranışlarda sınırsızlık, diğer kardeşlerin özgürlüklerini engellemese de, en azından onları rahatsız eder.

Masonik disipline karşı olanlar, bunun bireysel özgürlüğü ortadan kaldırdığını ileri sürerler. Bu yanlıştır. Hattâ Masonluğun temel ilkesi olan özgürlükle çelişkiye düştüğünü de ileri sürerler ki bu çok yanlıştır. Masonlukta genel olarak disiplinden sözedildiğinde, öncelikle "biçimsel disiplin" kastedilmektedir. Hem bireysel hem de toplumsal boyutta yaygın bir "düşünsel disiplin" için gerekli ortam ve olanağı yaratma yolunda, biçimsel disiplin kaçınılmazdır.

Vadilere göre ister sert ve sıkı, ister esnek, ne şekilde olursa olsun, tüm mason kuruluşlarında belirli bir disiplin vardır. Bunun açık göstergesi, disiplin tüzüğü ya da genel tüzükler kapsamında yer alan "disiplinsizlik gösteren üyelere yaptırımlar uygulanabileceğini" ve "verilecek cezaların nasıl olabileceğini" gösteren maddelerdir.

Masonlukta disiplinsizlik genel olarak üç aşamaya ayrılır;

Masonik Kusur: Masonluğun geleneklerine, yöntemlerine, ritüel ve görgü kurallarına, Büyük Loca genelgeleri ile, üyesi olduğu locanın kararlarına aykırı düşen tutum ve davranışlarda bulunmak;

Masonik Suç: Masonluğun yasalarına, temel ve töresel ilkelerine, Locanın iç tüzüğüne, Büyük Locanın tüzük ve yaptırımcı kararlarına aykırı bir tutum benimsemek, ya da bunlara bilerek ve isteyerek karşı gelmek; mason töresine ters düşen işler yapmak ve girişimlerde bulunmak;

Yasalara ve Yeminlere Ters Düşmek: Masonluğa alındığı tekeris töreninde ettiği yemine sadakat göstermemek, Devletin yasalarına karşı gelmek.

Suçlar, kusurlara oranla, objektif olduklarından kolaylıkla tanımlanabilirler. Kardeşler bazan farkında bile olmadan kusur işleyebilirler. Masonlukta kusurların kaynağı olarak birtakım bireysel noksanlıkları gösterebiliriz.

MASONİK KUSURLAR

Başlıca bireysel kusurları şöyle sınıflandırabiliriz:

- a. Bilgisizlik,
- b. Görgüsüzlük,
- c. Düşüncesizlik,
- d. Umursamazlık,
- e. İhmalkârlık,
- f. Saygısızlık.

Kardeşlerimizin bilgi eksiklikleri, loca çalışmalarında, zaman zaman yapılacak konuşmalarla giderilmeye çalışılmalıdır. Çünkü bilgisizlik,

başlıbaşına bir kusur olup, sadece bireysel olarak kardeşlere yüklenmemelidir. Bilgisizlik; öncelikle kusur işlenmesine neden olur; kardeşin, hâlâ gereken temel masonik bilgileri edinemediğini gösterir; yeni kardeşler üzerinde olumsuz etkileri vardır. İsteyerek olmasa da, onları yanlış tutum ve davranışlara yöneltir.

Görgü bakımından, kendilerini Masonluğun gereklerine bir türlü uyarlayamayanlar, kardeşlerinden tepki alabilirler. Kendi kusurlarını göremeyen bu kardeşlerimiz kırılabilirler, hattâ localarından, giderek masonluktan ayrılmayı bile düşünebilirler. Bu durumun yaygınlaşması ise loca uyumunun bozulmasına neden olabilir. Bunun için, açıkça yapıcı bir tepki göstermek gerekir.

Düşüncesizce yapılan işlerin ve söylenen sözlerin temel nedeni, deneyim yetersizliğidir. Buna zaman zaman aceleciliğin eklendiği de olur. Bunu önlemenin yolu, olgunluktur.

Masonluğa belli bir zaman önce girmiş olan bir kardeş, bir kusuru, bilgisizliği nedeniyle işlediği gerekçesiyle kendini savunamaz. Artık bu durumda kusurun kaynağı, umursamazlık ya da ihmâldir. Bu noktadaki bir kardeşe de açıkça tepki göstermek gerekir. Kaldı ki, uzun zamandır bu toplulukta yer alan bir kardeşin, öğrenmeyi umursamazlıkla karşılaması ve bunun sonucunda yanlışlığa düşmesi kolay bağışlanacak bir kusur da değildir. Masonik çalışmalar sırasında kardeşlere bu uyarıların yapılmasıyla ve bu tür noksanlıkların önlenmesi olasıdır. Ancak umursamaz tutum ve davranışlarında direnen bir kardeşten de umut kesilebilir.

İhmâl ise, umursamazlıktan farklı olarak, isteyerek benimsenen ters bir tutumdur ki, mason geleneklerine ters düşer. Burada bir atâlet sözkonusudur. İhmâle gerekçe olarak genellikle "unutma" gösterilir. Öğretilenleri unutmak bağışlanamazsa da, Masonluk, bu gibi durumlarda da tolerans göstermeyi gerektirir. Bir kusurun tolere edilmesi, bu kusurun tekrarlanması sonucunu getirmişse, toleransın bir kez daha gündeme gelmesi giderek güçleşir. Ayrıca, verilen görevi savsaklayarak, zamanında ve gerektiği şekilde yerine getirmemek, diğer kardeşleri olumsuz yönde etkileyip, loca çalışmalarının aksaması sonucunu doğurabilir. Bir mason, aklını kullanarak ihmâle yönelme gereksinimi duymaz.

Masonik niteliklere uymayan diğer kusurlu tutum ve davranışlar olarak da şımarıklık, arsızlık, yüzsüzlük ve edepsizliği sayabiliriz;

Bir masonun, disipline ters düşen bir eylem ve davranışını, hemen "masonik suç" olarak kabul etmek, masonik tolerans geleneğimize aykırıdır.

Geçici bir düşünceden ya da yanılığdan kaynaklanabilecek bir kusur olabileceği göz önüne alınarak, kardeşimizi yanılığlardan sakınmak ve istenilen yola yönlendirmek için önce onu uyarmak gerekir. Bu uyarının ne zaman ve nasıl yapılmasının uygun olacağı konusu, genellenemez. Masonlar kardeş olduklarından, uyarmak için içten ve açık konuşmak en etkili yoldur. Böylelikle, gelişme ve olgunlaşması sürecinde aldığı uyarıyı değerlendirme şansı olacaktır. Sonuçta, bu kardeşimiz hakkında disiplin soruşturması yapılmasına da gerek kalmayacaktır.

Kusurlara karşı gereksiz sert önlemlere başvurma, locadaki uyumlu havayı bozacaktır. İlk kez işlenen bir kusuru ılımlı olarak karşılamak, birlik ve beraberliğin sağlamlaşmasına yardımcı olacaktır. Eğer bir loca, herhangi bir konuda uygulamanın nasıl yapılması gerektiğine tam karar veremiyorsa, Büyük Locanın görüşüne başvurabilir.

Hangi kusura nasıl tepki gösterileceği, genelleştirilemez. Verilecek tepkiyi, giderek sertleşen aşağıdaki tavırlar arasından özenle seçmek gerekir.

- Hatırlatma,
- Nasihat,
- Telkin,
- Tekdir,
- Teessüf,
- Uyarı,

"Teessüf" ve "Tekdir" in masonca bir tutum olup olmadığı da tartışmalıdır. Masonlarca işlenmiş kusurlara karşı ılımlı tepki göstermek, hemen disiplin soruşturmalarına girişmemek daha masonca bir tutum olacaktır. Ancak önerilen bütün ılımlı tepkilere karşın, kusurların sürdürülmesi, onların artık "masonik suç" a dönüşmesi demektir. Masonik suçlar olarak bazı örnekler vermek olasıdır.

- a. İlimli yaklaşımların işe yaramaması,
- b. Yanlış tutum ve davranışların bir art niyet taşıması,
- c. Kusurun bilerek ve isteyerek işlenmesi,
- d. Kusurun sık sık yinelenmesi, ya da buna başka kusurların eklenmesi,
- e. Başkalarının kusurlu tutum ve davranışlara yönelmesine neden olması.

MASONİK SUÇLAR

Masonlukta, disiplinsiz tutum ve davranışlardan bazılarının yalnızca bir kusur mu, yoksa suç mu olduğunu söylemek oldukça güçtür. Ancak masonik suçların özelliği, açık ve belirgin oluşlarıdır.

Kardeşler masonik yargı adâletine güven duymalıdır. Masonik yargı kurulu üyesi kardeşler, masonik bilgi birikimleri ile deneyimlerinden kaynaklanan özel takdirlerini kullanırlar. Bir masona suç işlediği gereçesi ile disiplin tüzüğünde yazılı olan bir ceza, doğrudan verilemez; önce disiplin soruşturmasının açılması, savunmasının alınması gerekir. Ardından gerekirse yargılanır ve suçlu bulunursa en uygun ceza ile cezalandırılır.

Suç işlediği saptanan bir mason; aradan ne kadar zaman geçerse geçsin, daha önce bir suçtan cezalandırılmış ise, önceki cezası gözönüne alınarak cezalandırılır.

• Hafif Suçlar

"Masonlukta hangi suçlar, ne şekilde ve hangi etkenler altında işlenirlerse ağır değil, hafif suç sayılabilirler" yanıtlanması, zor bir sorudur. Kesin çizgilerle bir ayırım yapılamazsa da, bir tanım getirmek olasıdır; "Başkalarının huzurunu ve sabrını taşıran, hoşgörü sınırlarını aşan, ya da ılımlı yaklaşımlarla düzeltilemeyecek kusurlar, hafif suç olarak değerlendirilebilirler".

Hafif suç işlediği varsayılan kişi, Üstadı Muhterem veya Büyük Görevli değilse, üyesi bulunduğu locanın disiplin kurulunda ele alınır. Hafif suçun kesinleşmesi durumunda verilecek ceza, bireysel bir kusura karşı verilen tepkiden farklı olamaz. Ancak bu hafif suç, bunu işleyen masonun matrikülüne işlenir.

Hafif suçlara verilecek cezalar şöyle sıralanabilir;

- a. Uyarı,
- b. Kınama,
- c. Belli bir süre için masonik haklardan alıkonulma. Bu cezayı da şu şekilde açabiliriz:
 - * Yalnızca kendi locasının toplantılarına katılamamak,
 - * Üyesi olmadığı belli bir locanın toplantılarına katılamamak,
 - * Herhangi bir görev verilmemek,
 - * Seçimlerde oy kullandırmamak.

• Ağır Suçlar

Ağır bir suç işlediği kesinleşen bir masona verilecek en hafif ceza, belli bir süre için Masonluktan uzaklaştırma, olarak düşünülmelidir. Bu süre üç ay olabileceği gibi, üç yıl kadar uzun da olabilir. Ancak bu ceza, Masonluktan ihraç değildir. Belli bir süre Masonluktan uzaklaştırma'yı gerekli kılan suçlar olarak şunları sayabiliriz:

- * Masonluğu yıpratıcı, açık ya da örtülü eylemlerde bulunmak,
- * Gizli tutulması gereken konuları, izin almaksızın kamuya açıklamak; İfşaat,
- * Bir locanın barış ve uyum içinde çalışmasını engellemek,
- * Bir locanın dağılmasına ve kapanmasına neden olmak,
- * Art niyet ile, mason olsun ya da olmasın, kişilerin onur ve saygınlığını zedeleyici, lekeleyici sözler söylemek,
- * Mason kimliğini, varsa masonik görev ve yetkisini, herhangi bir şekilde, çıkar elde etmek için kötüye kullanmak,
- * Yeminini bozmak, bu yeminini aykırı eylemlerde, kullanmak,
- * Uyarıldığı halde, görevini bilerek ve isteyerek aksatmak yoluyla loca çalışmalarının uyumunu bozmak,
- * Teklif edilen haricilerin alınmasını, art niyetle, açık veya örtülü bir şekilde engellemek; terfi edecek kardeşlerinin ilerlemesine engel olmak,
- * Bir kardeşi hakkında gerçek dışı beyanda bulunarak, haksız yere disiplin soruşturması açılmasına neden olup, kardeşinin saygınlığına gölge düşürmek,
- * Yargılama sırasında tanıklık ederken, gerçek dışı beyanlarda bulunup disiplin kurulunu yanlış karara yönlendirmek,
- * Masonik bir suç işlemiş bir kardeşin suçunu örtbas etmeye çalışmak,
- * Görev almak isteyen bir kardeşini kötüleyerek, seçilmesini engellemeye çalışmak,
- * Seçimlerde kulis yaparak, kardeşlerine baskı uygulamak,
- * Seçimlere hile karıştırmak,
- * Görevli bir kardeşinin, görevini uygulamasını engellemek,
- * Loca çalışmalarında ve kardeş sofralarında, ceza kapsamına girecek şekilde bir masona yakışmayacak tutum sergilemek ve kaba sözler sarfetmek,
- * Kardeşlerinin kendine duyduğu saygı ve güveni kötüye kullanarak, onları suça yönlendirmek,

Bir mason, bilgisizliği ve deneyimsizliği nedeniyle başkalarının etkiyle ağır bir suç işlemiş olması durumuna düşse dahi, yargılanmaktan başışık tutulamaz. Ancak böyle bir durumda, Yargı Kurulu Üyesi, hafifletici nedenleri gözönünde bulundurabilirler.

YASALARA ve YEMİNLERE TERS DÜŞMEK; Çok Ağır Suçlar

Bir masona verilecek en ağır ceza olan, ihraç cezasını gerektiren çok ağır suçları beş guruba ayırabiliriz:

- * Masonluğun amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerde bulunmak;
- * Masonluğa sadece merak dürtüsüyle girmek,
- * Masonluğa, özel ilişkileri nedeniyle, başkalarının baskısıyla girmek. Bir insan baskı altında ise, zaten özgür değildir ve bu nedenle mason olamaz.
- * Masonluğu, içten yıkmak ya da Masonluğa karşı eylemlerde bulunmak için, bilgi toplamak, plânlamak,
- * Masonluktan bireysel, ya da kurumsal çıkar sağlama yoluyla yararlanma eylemlerinde bulunmak.
- * İnsan hak ve özgürlüklerine aykırı eylemlerde bulunmak. Masonluğa girebilmek ve girdikten sonra da mason olarak kalabilmenin en kesin koşulu "özgür insan" olmaktır.
- * İnsanlığa bilerek ve isteyerek zarar vermek. Kimi zaman, ulusal çıkarlar veya yetkili bir kamu görevlisi olma gereği, bazı eylemlerde bulunma zorunluluğu doğabilir. Söz konusu edilen nokta bu değildir. Sadece hırs ve çıkarlar nedeniyle, bilerek ve isteyerek, başkalarının malına ve canına zarar vermek. Bu tür eylemler, bir masonun yapacağı işler değildir ve o kişi mason sıfatını taşıma hakkını kaybetmiş demektir.

Bununla birlikte, başkalarının zararı pahasına kendi çıkarını gözetmeyi, bu yolla kazanç sağlamayı, bunu çağın yaşam ve geçim dışıması gereği saymak zorunludur. Bir mason, özel yaşamında, onursuzluğa düşmeden ve hiç bir suç işlemeden "ticâri ahlâk"a uymadığı gerekçesi ile masonik disiplin kurullarında yargılanamaz.

- * Onursuzluğa düşmek. Bir masonun en önemli niteliklerinden biri de onurdur. Onurunu yitiren kimse, masonlukta kalamaz.
- * Yüzkızartıcı eylemlerde bulunmak. Ulusal yasaların, toplum töresinin ve ceza hukukunun suç olarak tanımladığı eylemler ve yüz kızartıcı suçlar kapsamına giren eylemlerin sahipleri, bir mason locası üyesi olamazlar.

Moda, 15 Şubat 1997

MASONİK DÜZEY

Sinan GÜR MEN

İnsanın bildiğimiz canlılardan farklı bir beyin kullanımı var; Doğru. İnsan bunu çok iyi değerlendiriyor; Yanlış.

İddia oluna, insan beyin kapasitesinin küçük bir yüzdesini kullanabiliyor; o kadarlık kullanımda bile düşünceler omurgasız. Her rüzgârda kıvrılıp bükülüyor; bir gün ak, bir gün kara; ilkesiz, kişiliksiz, tutarsız; çıkarına, hır-sına, zaaflarına göre binbir kalıba giriyor; her yöne, her akıntıya kapılabiliyor. Tarih boyu, ona form verebilmek, onda belli bir ahlâkı ve sosyal yaşama biçimini fikse edebilmek için binbir çeşit inanç, felsefe, kanun, gelenek icâdıyla, yâni dışarıdan beyin yıkamayla, düşünce özgürlüğü sınırlandırılarak, aklı ve davranış-ları zapturapta alınmaya, ondan dizginlenmiş, terbiye edilmiş,

uysal ve hemcinslerine zararsız bir canlı elde edilmeye çalışılmış-tır.

Bu toplumları standart kalıba alma yöntemi, kendi dar mantığı içinde kısmen başarılı olduysa da, gerçekte insan olma onuruna uygun bir seçenek midir? Tabii ki, hayır.

İnsan gibi insan, gerçek bir insan olabilmek için, her yeni bir nesilde, o gün gelinen son noktadaki bilgilerin, belgelerin, en son varılan düşünce, teori ve değer ölçülerinin ışığında, her şeyi ve her şeyi, kendi özgür aklı ile analiz etmeli, onu etki altına almaya çalışan binbir malzeme bombardımanı içinden doğru malzemeleri seçerek kendini inşa etmeli; bilincini birilerine esir, kalıplara köle etmeden, bireysel ve özgür

düşünce, irâde ve çabalarıyla ulaştığı bilinç ve kişilikle kendini "insan" etmelidir. Yâni, tüm evrenden kendi ahlâk değerlerine kadar her şeyi kapsayan, yaşamı boyunca, edindiği tecrübe ve gelen bilgilerle, yarattığı kendi dünyasını metodik bir şekilde revizyona tâbi tutabilen; bunun dışında ise, ilkelerini, tutarlılığını ve değer önceliklerini koruyan bir oto kontrol sistemini de içeren bir bilinç düzeyine erişmelidir. Artık bu günlerde ve gelecekte bunun bir diğer adı da Masonluktur.

Mason, ham taşı yontarken, sembolik olarak yeniden doğduğu hayatta, kendini yeni baştan inşa etmektedir.

Mükemmelliği arayan gözleri ile önceki hayatında edindiği hatâları görüp düzeltmekte, sâhip olageldiği kalıpları özgür düşünce ile analiz etmekte, ahlakî değerlerinin korunma ve denetim görevini dış çevredeki kurumlardan kendi içine almakta, yapabileceği bir hatâyı kimse görmese, duymasa da, kendi vicdanınca suçlu bulunmak en büyük korkusu hâline gelmektedir. Yonttuğu taş onun bilinci, masonik düzeyidir. Artık o taşı hiç bir zaman terketmemeli, o taştan uzak düşmemelidir.

O taştan çıkan lâzer huzmesi daima onun alnını görecektir, araya engel girmeyecek, o ışık kesilmeyecektir. O sâyededir ki, kendinde oluşturduğu yüksek bilincin

ve de masonik düzeyin alçalmasına fırsat vermez. Kendisi artık gelişi güzel bir insan değil, yapabileceği yanlışları tevîl etmeye çalışacak insan ise, hiç değildir. Artık o, kendisine, ailesine, kardeşlerine ve tüm insanlığa karşı daha sorumlu ve bu sorumluluğun bilincinde olan bir insandır. Fikir ve düşüncelerinde tutarlı, ithamlarında insafı, iddialarında hesaplı, öfke ve sevincinde ölçülü, doğru yerde hoşgörülüdür.

İçkiyi, sonradan kendinden utanacağı kadar içmez; eyleyirken düzeyli, şakalaşırken seviyelidir.

Onun yaşamının her ânı, iki sütun arasında selâm verdiği kadar masoncadır. O, başkalarının acı ve umutsuzluğu üzerine mutluluk aramaz; başkalarının fakirlik ve mâğduriyeti üzerine zenginlik kuramaz. O, bir tiyatro sahnesinde, ya da celseden celseye, rol icabı ideal insanı canlandırmamaktadır. Tüm hayat sahnesindeki doğal hal ve yaşantısı insanlara örnek olmaktadır. Onun için Masonluk, farklı bir mevki, prestij kulvarı, yapay misyonlar yaratılan fiktif bir görev ve gösteriş platosu değil, ama yalnızca insan gibi insan olma onuru karşılığı, son nefese kadar, ahlâk, düşünce ve davranış disiplinini, aklın ve önde ve en üst kapasitede kullanımını gerektiren bir sorumluluktur; çam ağacı gibi, yararları gelecek nesillere uzanan, yarınki bin yılların uygarlık âbideleri için, isimsiz taş ocağı işçiliğidir.

Kardeşlerim, her ne kadar, şeklen bir tekrisle ömür boyu mason olunur dense de, gerçekten mason olabilmek zor, mason kalabilmek ise çok daha zordur ki, önce mason olabilmek, sonrada o düzeyi koruyabilmek herkese kismet olmamaktadır. Nasıl ki bir ordudaki kahramanlıklar çoğu kez rütbe ile bağlantılı değillerse, Dünya Masonluk tarihinde, hiç bir zaman gerçek Masonluğa erişmemiş bir çok masonik ün ve mevki sahibi insana karşılık, isimlerini bilmediğimiz, ama mason olabilmiş insanların soyut

varlığı, içimizde insanlığın geleceği için umut ve heyecan rüzgârı estirmekte, Masonluk yolunda irâde ve kararlılığımızı güçlendirmektedir.

Yeniden yapılandıracağınız bilinciniz ve ulaşacağınız masonik düzeyinizle mükemmel yontacağınız taşınızın size ve çevrenize daima ve kesintisiz ışık saçmasını ve en yüksek ve onurlu masonik görevin gerçek Masonluğa erişebilmek olduğunu kavramanızı dilerim, sevgili genç kardeşlerim.

MASONİK DÜŞÜNCE ÜZERİNE

Yavuz GÜNTEKİN

Nur'a kavuştuğum günden sonra, içine girdiğim değişik ortamdaki şaşkınlığım azaldıkça, kendime hep şu soruyu sormuşumdur.

Masonik düşüncenin temel bir özelliği var mıdır? Eskilerin deyimi ile masonik düşünce nev'i şahsına münhasır mıdır? Ya da yenilerin söyleyişi ile kendine özgü müdür? Latince deyimi ile de sui generis midir?

Hemen arz edeyim ki, bu sorunun cevabını bulduğum savıyla kaleme sarılmadım. Amacım, bir yaklaşım getirmek, birlikte arayış içine girmenin, ortaklaşa çabanın yolunu açmaktır.

Hepimizce bilindiği üzere Masonluk bizden, başta Tanrı kavramı olmak üzere, din, felsefe ve toplum meseleleri ile ilgilenmemizi ve bu il-gimizi, bilgi düzeyine yükseltmemizi ister.

Diğer yandan 1. derece ritüelimizi incelediğimizde, "burada, yalnız bizim için değil, bütün insanlar ve insanlık için mutluluk yuvası olacak, bir ülkü mâbedi yapmak maksadıyla" toplandığımızı ve bu amaca varmak için de, "düşünce söz ve işlerimizi", Tanrı'nın en büyük vergisi olan aklın ve edindiğimiz tecrübenin ışığı altında gözden geçirip, iyiyi, doğruyu ve güzeli aramakla amacımıza ulaşabileceğimize inandığımızı" öğreniyoruz.

Diğer yandan, eski ritüellerimizin sonundaki soru ve cevaplardan birinde de, Masonluk nedir sorusuna karşılık olarak, "sembollerle açıklanabilen, alegoriler perdesi arkasına gizlenmiş, özel bir ahlâk sistemidir" cevabını biliyoruz.

Şimdi, yukarıda sunduğumuz kavram ve tanımlamaları gözönünde tutarak, masonik düşünce kendine özgü müdür? Sorusuna cevap arıyalım.

Masonik düşüncenin başlıca konusu insan olduğuna göre, insana özgü iki özelliği sağlamaya çalışalım. İnsan, bir yönü ile duyarlığa ve bilince sahip bir varlıktır. Bu yüzden de, gerek kendisi, gerekse çevresini tanımak, ona uyum sağlamak, onu değiştirmek üzere bir takım davranışlarda bulunur.

İnsan, diğer yönüyle de istek ve irâdeye sahip bir varlık olup, devamlı olarak seçmeler ve tercihler yapar.

İşte insanın, kendine ve çevresine duyduğu ilgi, bilgiyi doğururken, insanın, seçme ve tercih yapan yönü de değerlendirme özelliğini ortaya çıkarır. Ve şöyle diyebiliriz.

İnsan, bilmek isteyen bir varlıktır.

İnsan, değerlendirmeler yapan bir varlıktır.

Bilgi ve onun elde edilmesi demek olan bilme üzerinde biraz duralım. Bilgi için genellikle yapılan tanım şudur: "Bilgi süje ile obje arasındaki bağıdır" deniyor. Burada süje, daima insandır. Objeye ise, insanın dışındaki tüm maddî, ya da manevî varlık alanları olabileceği gibi süjenin bizzat kendisi de obje olabilir. Çünkü süje, bizzat kendisine ilgi duyup, bilgi edinmek isteyebilir.

Ancak bilgi konusunda "süje ile obje arasındaki bağıdır" demek meseleyi çözmüyor. Çünkü gerek süjeye ve gerekse objeye verilen farklı anlam ve değerler, düşünce tarihinde, çeşitli bilgi felsefelerinin, "izm"lerin doğmasına sebep olmuştur diyebiliriz.

En geniş bir tasnifle, bilgi kuramlarını, iki ana grupta toplayabiliriz. Objeye, yâni nesneye ağırlık veren, ona süjeden, yâni öznenen bağımsız bir varlık yapısını tanıyan görüşler, realist bilgi felsefesini oluştururken, süjeye, yâni özneye, ya da diğer bir ifade ile düşünen ben'e öncelik ve ağırlık veren, objeyi, onun her hangi bir yeteneğinin ürünü olarak gören akımlar ise, idealist bilgi felsefesini oluşturmuşlardır.

Bu iki ana görüş ile bunlardan türeyen görüşlerin elde ettiği bilginin değeri nedir, sorusuna ise aşağılarda, yeri geldikçe değineceğiz.

Asıl konumuz olan insanın, değerlendirmeler yapan yönünü inceleyecek olursak, gerçekten insan, bir yandan duyu algılarını bilincin süzgecinden geçirip, bilgiye ulaşmaya çalışırken, istek ve irâdesini kullanarak ta, bir takım seçmeler yapar.

Örneğin, "şu çok güzel, beğendim, almak istiyorum, bunu ise beğenmedim, hiç güzel değil" dediği gibi, insan ilişkileri karşısında, haklı-haksız ahlâkî, ya da ahlâk dışı, âdil veya adâletsiz gibi ayrımlar seçmeler yapar ki bütün bunlara, "değerlendirme" diyoruz.

Bilme ile değerlendirme arasındaki en önemli fark araştırırsak, bilme alanı, süjeden, yâni insandan bağımsız, nesnel, objektif bir varlık yapısına sahip olduğu halde, değerlendirme alanı, insana yani süjeye bağımlı, öznel subjektif bir varlık yapısına sahiptir.

Örneğin, yer çekimi yasasından başlayarak, fizik, kimya ve diğer doğa bilimleri ile tâbî oldukları yasalar, benden, yani süjeden bağımsız ve süjeye rağmen vardırılar. Bu sebeptendir ki, bu alanda var olan ile yasaları tesbit edilir. Fakat bir olması gerekenin, yâni idealin araştırması yapılamaz.

Buna karşın değerlendirme alanı, süjeden bağımsız bir varlık yapısına sahip değildir. Bu sebeptendir ki, iyi - doğru - güzel - haklı - âdil - ahlâkî dediğim, ya da bunların aksini söylediğim zaman, yaptığım şey, bir tercih ya da seçmedir ki, buna da değerlendirme diyoruz. Yaptığım bu değerlendirme ise, varlığını bana borçludur.

Örneğin, ayın çeşitli büyüklükteki görünüşleri, benden bağımsız ve kendi yasaları içinde işleyen bir olaydır. Ben o alanda, sadece var olanı ve yasalarını tesbit edebilirim. İdeal olanı araştıramam. Meselâ "ideal bir ay, ya da güneş tutulması, nasıl olmalıdır" diyemem. Fakat "ne güzel bir mehtap var bu gece" dediğimde, ay varlığını, değilse de, güzelliğini bana borçludur.

Görülüyor ki, değerce var olan şeyler, insan düşüncesinin ürünü olup, subjektif-öznel bir varlık yapısına sahiptirler. Bunun içindir ki insan, değerce var olanla yetinmeyip, daha iyiyi, daha güzeli, tek kelime ile ideal olanı hep aramıştır.

Bu açıklamalardan sonra asıl konumuz olan masonik düşünce sistemine gelem. Masonluğun ezoterik ve inisyatik bir cemiyet olduğunu hepimiz biliyoruz. Ezoterizm'in Türkçe karşılığı içrekçilik olup, Arapça karşılığı ise bâtinîyye'dir. Gerçeğin, dış görünüşten ziyâde içte gizlenmiş bulunduğu varsayımına dayanarak, bunun araştırılmasını, belirli yetenekleri olan kişilerin, yine belirli kurallara uyarar yapabileceği esasına dayanan bir sistemdir.

Ezoterik öğretim ve eğitime, yani eşyanın iç yüzüne, mahiyetine ya da Kant'ın deyimi ile Noumen'e (kendinde şeye) nüfûz edecek yetenekteki kişiler özenle seçilirler. Bu yetenekteki kişiler, inisyatik yöntemle cemiyete kabul edilir ve aynı yöntem gereği, derece derece yükseltirler. İnisyasyon'un Türkçe karşılığı olarak kullanılan tekris ya da eriştirme deyimleri, her ne kadar sadece cemiyete kabul merasimi için kullanılmakta iseler de, aslında, her derece yükselmesi, bir tekris ya da inisyasyondur. Sırası gelmişken, eriştirme sözcüğünün, tekris deyimine tam karşılık vermediğinin, genellikle kabul edildiğinin de vurgulamak isterim. Çünkü, kürsü sözcüğünden gelen tekris, "Karanlıktan Aydınlığa Geçirme" anlamı yanında, bu sürecin "Hiç Bitmeyeceğini" de ifade eder. Oysa eriştirme deyimi, İngilizce'deki "emulation" sözcüğüne yakın kabul edilmekte ve yapılan çalışmanın, bir kapsamı ve sınırlı bulunduğu düşüncesini dile getirdiği ifâde edilmektedir.

Nitekim rahmetli Hocamız Muhterem Ziya UMUR K., Mimar Sinan Dergimizin 34. sayısında *"tekris"* kelimesini açıklarken, *"tekris sözü, bizde ne zaman, nasıl kullanılmış belli değil. Yalnız çok eski vesikalarımızda da Masonluğa kabul edilen kimselerin "tekris" edildiği söylenmekte, başka kelimeye ise rastlanmamaktadır" dedikten sonra, eski lûgatlardan sadece birinde bulunduğu "Eltekris" kelimesinin, binaya temel bırakmak anlamına geldiğini açıklayarak, "masonluk, bir tuğla üstüne yeni bir tuğla koymaktır. Bu bakımdan masonluğa kabul edilen her kişi, o binaya ilâve edilen yeni bir tuğladır. Bu tuğlalar da geliş güzel tuğla değil, büyük bir binanın temeli olabilecek sağlam tuğlalardır. Bu bakımdan tekrisin, ermek ya da erdirmek gibi mistik anlayışlarla ilişkisi bulunmaz. Mason, birdenbire bir yerlere "erip" veli olmaz. Bizde evliyâlık yoktur, akıl vardır."* diyerek bizleri aydınlatmaktadır.

Mimar Sinan Dergimizin 55 ve 65. sayılarında yer alan Muh. Jak Alguadiş K.in "Batılı Felsefe Düşüncesi ile İnisyatik Düşünce Arasında Bir Karşılaştırma" başlıklı değerli yazılarında, masonik düşünce ile inisyatik düşünceyi dahi birbirinden ayırdıklarını görüyoruz. Şöyleki; genel inisyatik düşünce, doğa ötesini dahi araştırma konusu yapabileceğine işaret eden kardeşimiz, *doğada kalabilmek, ona egemen olabilmek için kişiye gerekli istem, inanç ve ideal, inisyatik düşünce-den ayrı, yeni bir kavram olan masonik düşünce ile ilgilidir*" diyen K.imiz, "yani mason, sırf gerçeğe nasıl varacağım, diyemiyor, gerçek nedir diye de sormak gereğini duyuyor. Böylece masonik düşünce, klâsik inisyatik düşünce, yeğlediği yollardan değişik biçimde, bilgelige varmayı denemektedir. Bunu, "felsefeye dayanan bilgelik" olarak açıklayan Kardeşimiz, "Felsefeye dayanan bilgelik, toplumsal

olaylara kayıtsız kalmadan, insanlığın acılarına elden geldiğince, eylemli biçimde ortak çıkararak, ideal mâbedi kurma çabasıdır. Oysa geleneksel ve klâsik inisyatik düşüncede, sırf Tanrı ile bir alışveriş vardır ve Tanrı'dan kaynaklanan bir tutum söz konusudur. Masonik düşüncenin, beşerî hikmeti, felsefî bilgeliliği ve bunlarla eğildiğimiz bu dünyanın problemlerini yeğlediğini belirten kardeşimiz, "Tanrısal hikmet yukarıya bakarken, beşerî hikmet aşağıya bakar, sonsuzluğu değil, sonluluğu inceler" şeklinde düşüncelerini açıklamaktadır.

Rahmetli Hocamız Muhterem Sahir ERMAN K., Mimar Sinan Dergimizin 35. sayısında yer alan, "Masonluğun Geleneksel Görevi" başlıklı yazılarında, bakınız neler söylüyor..." *Ludwing Keller K., bugünkü Masonluğun, eski Roma'daki Kültür birliklerinin bir devamı olduğunu, sembollerini ritlerini, onlardan aldığını söyler. Aradaki benzerlik gözönünde tutulursa, bunu iddiada pek de haksız sayılmaz. Fakat modern Masonluğu sanık sandalyesine oturtanlar, o devirler için lüzumlu olan sembollerin gizli lisanın ve törenlerin, artık anlamı kalmadığı halde sıkı sıkıya muhafazasına karşılık, kültür birliklerinin varlık sebebi olan hürriyet mücadelesini unutmuş görünmemizi haklı olarak tenkit etmektedirler. "Halbuki mason ileriye atılmalı, dünyada barışı, kardeşliği ve hürriyeti sağlamalıdır. Hiramın adı dahi bunu ifade eder. "Horus Immortalis Rex Adventurus Mundi (Dünyanın müstakbel yöneticisi ölümsüz Horus). "Bize denmektedir ki, siz bir hayır cemiyeti değilsiniz, bir sosyal kulüp, ya da canı sıkınlar topluluğu da değilsiniz... hattâ kimseye kötülük yapmayan, pasif iyi insan sıfatını kazanmakla yetinen dervişler de değilsiniz. Siz toplumda aktif görev almakla, hürriyetlere sahip çıkmakla yükümlü kişilersiniz. Bunun içinde bilgi ister, yürek ister, çalışma ister. Bunlardan hiçbiri sizde yoksa, yanlış kapı çaldınız demektir, bilin ki burası size göre bir yer değildir". Şöyle devam ediyor Hocamız,*

İşte Kardeşlerim, bu itham ve tenkitler bence en önemlileridir. Hürriyet mücadelesini sürdüren ülkeler açısından, bu tenkitleri düşünmek ve cevabını bulmak zorunludur. Bu meseleler üzerinde düşünmüyorsak, tevekkülde teselli arıyorsak, sanık sandalyesine oturtulmamız doğrudur. En çok çekinmemiz gereken de, "sanık ayağa kalk" diyecek savcının, gelecek masonlar olacağını unutmamamız diyen Üstadımız, yine Mimar Sinan Dergimizin 16. sayısında çıkan "Çağımızda geleneksel Masonluk" başlıklı değerli yazılarının son cümlelerinde, "Her bir olayda nasıl davranacağımızı masonluk bize öğretmez. Herkes, inandığı nisbette, kabiliyeti ölçüsünde, kendi sütunundan nafakasını, yani masonluktan nasibini alır ve öylece gider. Dante'nin dediği gibi: "Şimdi sana sundum kardeşim, gönlünce ye ve iç"

Yine Mimar Sinan Dergimizin 85. sayısında yer alan Muh.: Mehmet Fuat AKEV K.in İnisiyasyonun Felsefesi (Tekris) başlıklı değerli yazılarında; *"inisiyasyon (tekris) sözü çok edilmiş bir konu, bir kavramdır. Genç kardeşlerimizin az, hattâ bazı eskilerin dahi iyi bilmedikleri bir konu, çeşitli tanımları yapılmış bir kavramdır.*

Larousse inisiyasyon için şöyle der; "eski dinlerde ve bugün bazı derneklerin misterlerine katılma için kabul edilme; mecazî anlamda ise, bir bilim dalına, bir mesleğe, bir sanata... kabul edilme. Yani bir mesleğe başlamak için gösterilen bir yol, bir son değil, bir başlangıçtır. Defâlarca ifâde ettiğim gibi tekris edilmiş kişi, yâni inisiye, anlamış bilmiş biri değil, arayan, aramanın gerekli olduğunu kavramış olan bir kişidir."

"İnisiye eden, tekris eden ritler M.Ö. onbinlerce yıl öteye, yontmataş devresine kadar uzanır. Törenlerin aşağı yukarı hepsinde, üç evrenin yaşandığına tanık olunur. Bir ölüm, bir ya da bir kaç seyahat ve nihâyet yeniden doğuş."

"Amaçları her zaman ruh ya da bedenle bir gelişme sağlamaktır... Masonik inisiyasyon (tekris) da, biraz evvel belirttiğim şema çerçevesinde gerçekleşir. Onun da amacı, ritüelîk ölümden sonra yeniden doğan adayın ruhunu, daha yüce bir plâna ulaştırmaktır." Diyen Mehmet Fuat AKEV K.imiz,... Latince "başlangıç" demek olan inisiyasyon, Yunanca'da tam tersi olmaktadır. "yapma, geliştirme, gerçekleştirme, etkinliğe ulaşma" anlamını taşır. Biz işe başlaması için, hâricîye, küçük bir dürtü olan masonik tekris (inisiyasyon) in lâtince anlamı ile yetineceğiz. Tekris edilmiş olan kişi, elinde âlet ve avadanlığı ile gelecekteki işi ve görevi karsısına, aydınlanmış ve bilinçlendirilmiş olarak çıkacaktır."

"Eğer hakikî bir inisiyeden, ya da büyük bir inisiyeden söz ediyorsak o, görevinin başlangıcında değildir ve o zaman Yunanca anlam olan "telos" (gerçekleştirme) anlamı geçerli hale gelecektir."

"...Denilir ki Masonluk, insanlık, hoşgörü, kardeşlik sevgisi, evrensel ilkelerini öğretir. Oysa tüm bu ilkeler İslâm, Hristiyanlık gibi dinlerde de mevcuttur. Yâni biz bu etiklerin bir taklitçisi miyiz? Bütün ilke, sembol ve alegorilerin arkasına saklanmakta mıyız? Öyleyse, F.M.ğün, hiçbir özelliği, hiçbir orijinalliği yoktur. Bu nedenle bir M.luk öğreniminden söz etmekten kaçınmalıyız. Daha doğrusu M.luk metodundan (meta ile odos-yol, yöntem) söz etmemiz gerekir... Eğitim, öğretim, var olan başkaları tarafından bulunmuş, açıklanmış bir çok kavramın kabullenilmesini bekler. Oysa metot düşünmeyi, kişisel belirlemeyi sağlayan bir çalışmayı, bir uğraşı gerektirir. Öğretim ise, bir uygulama ile yetinir.

"Doğmalara karşı olarak tanımlanan bizim inisyasyon (tekris) sistemimiz, kuşkusuz bir metottur. Demek oluyor ki, hakikî inisyey, ritüellerimizin ileri sürdüğü düşünce ve ilkeleri, boyun eğmek zorunda olduğu bir öğretim olarak değil, kendi kafa yapısı ve vicdanıyla yorumlayacağı bazı göstergeler olarak kabul edecektir."

"Bizim M.luğumuz, iki yüzü olan bir madalyona benzer. Biri, her M.nun sahip olması gereken etik ve örnek hareketleriyle yaymak zorunda olduğu ahlâksal nitelikler, yâni madalyonun dışa dönük egzoterik yüzü, ikincisi ise, içe dönük, Hakikate yaklaşmak olan ezoterik yüzü."

Tekris edilmiş M. nura kavuşunca, aşama aşama geçeceği uzun bir yolun başında bulunur. Üs. derecesine vardığında, F.M.luğun ahlâksal kurallarının tümünü yani ezoterik yüzünü öğrenmiş olacaktır.

"İnisyasyon, tıpkı yemin kürsüsünde duran St. Jan İncil'indeki kelâm gibi süreklidir. Hiçbir zaman duraksamaz ve madalyonun ezoterik yüzünü görmek için geçilmesi gereken yolu gösterir. Her yeni inisyasyonda o ana kadar saklı kalmış gizemleri açıklayan mantıksal, ilerleyici bir sisteme sahiptir. İlk tekriste yeni M.a bir anahtar teslim edilmiştir. Kendisine simya, büyü, kabalcı semboller gösterilmiş, zora geldiğinde, fizik ötesinden yararlanabileceği söylenmiştir"... "...Hamtaş, büyü bir değnek darbesi ile mikâp taşına dönüşemez. İnisyey ettiğimiz canlı yaratıktır ve inisyasyonu kademeli olarak geliştirecektir."

Hamtaş üzerindeki bu çalışmanın başlangıç noktasını saptamak için ortaya iki soru atılmalıdır.

a) ...Nelerden vazgeçmem gerekir? Hangi alışkanlıklarımı, hangi inançlarımı terketmek zorundayım?...

b) İç sorunlarımdan arındıktan sonra ne gibi değişikliklere uğramalıyım?" diyen Mehmet Fuat AKEV K.in bu değerli yazıları da M.ik düşüncesinin temel özellikleri konusunda bizlere ışık tutmaktadır.

Mimar Sinan Dergimizin 92. sayısında yer alan Masonluk ve spiritüalizme başlıklı değerli yazılarında Muh. Neşet SİRMAN K., şunları söylemektedir:

"...Masonluğun, kendine has bir doktrini olmadığından, bir doktrin olan "spiritüalizm" dememiş ve "spiritüalizme" terimini kullanmış bulunuyorum. Spiritüalizmeyi "mânevîlik" - "mânevî tarafı kuvvetli" olarak anlamak ve "maddîlik" karşıtı olarak kabul etmek icap eder.

"Şahsen ben, bugünkü masonluğu, 17. asrın katı din ideolojisinden doğmuş, 19. asrın din karşıtı pozitivist, materyalist felsefesi arasında

kalmış, 20. asırda yapılan bir sentez olarak görmek isterim. Masonluğu, 19. asrın fikir mahsulü pozitivist ve materialist Masonluk olarak görmek istemiyorum. zaten ben, Masonluğu, bir felsefi görüş, bir doktrin olarak kabul etmiyor, kendine göre bir anlayış mahsulü, davranış manzumesi olarak tanıyorum. Fakat bu davranışa tesir eden felsefi akımların da varlığını inkâr edemeyiz." ...

"... Muntazam Masonluk, kendine has bir kültür seviyesini ifade eder. Bu kültürü oluşturan öğeleri, şöyle sıralayabiliriz: Yasalar - Örf ve Âdetler - Bir locaya kaydolmakla, ara sıra gidip gelmekle, bu iş anlaşmaz. Devam ve alıştırmaya ile Masonluğun ruhu anlaşılabilir. Bu ruhun anlaşılması, kendimizi tedrici tekâmüle yöneltmekle kabildir. Yüce Varlıkla aramızdaki mesafe, tek hamle ile katedilemez. Ancak tedricen O'na yaklaşabiliriz. Kardeşlik ideali, olgunlaşmamız sonucu anlaşılır ve yerleşir."

"...Bizler, tezatlar içinde denge kurmaya çalışmaktayız. İşte bu denge ve uyum sayesinde sulh ve sükûn sağlanabilir. Hürriyet ve tolerans işleyebilir..." diyen Muh. Neşet SİRMAN K. de bizleri bu konuda aydınlatmaktadır.

Yine Mimar Sinan Dergimizin 95. sayısında Muhterem, Faruk ERENGÜL K. "AUDİ - VİDE - TACE" (dinle, gör, sus) başlıklı yazılarından konumuza ışık tutan değerli düşüncelerinin bazılarını, değinmemiz yerinde olacaktır.

"...Sükût EUM'nın müziğidir... Lâkonizm az ve öz konuşma sanatıdır. Sembolizma ise, düşüncenin stenografisidir; fakat sükût, bilgeliğin son sözüdür. Sır ve sükût, olgunluk yolunda birbirini tamamlayan iki öğedir. Masonik tâlim ve terbiye; masonları, kendi nefislerinin kin, garez, tamah, intikam, haset, riya, yalan gibi bâtil düşünce ve davranışlarına karşı savaşı kazandırıp, düşünce özgürlüğüne erdirmeye mâtuftur. Ancak böyle bir düşünce özgürlüğüne kavuşmuş konuşma özgürlüğü makbul olabilir... Masonluk, gerçek bir sükût dramıdır. Sükût temalarının bir senfonisidir. Sükûtun eğitimi tekeris ile başlar ve bir mason, mesleğinde ilerledikçe, her derecenin kendine özgü sükûtunu ve bu sükût içinde yaşamayı öğrenir. Sükût içinde ham taşı yontar, sessiz bir cilâli taş haline getirir. Gönlünde inşa ettiği insanlık mâbedi, sükût ve sükûnun, görünmez fazileti ile dolar... O sükût içinde yükselen tek ses, vicdanının sesidir. Daima bu ses, inşa edeceği insanlık mâbedinin, hem temel taşı ve hem de yüce kubbesinin kilit taşıdır. Ne var ki, bu temelden başlayıp, kubbenin kilit taşı oluncaya kadar, sabır ve sebat gereklidir. İşte Masonluk, ulvî sırra yönelmeyi sağlamak için, çırak derecesinde tâlime başladığı hikmet dolu doktrinlerine, uzun yıllar boyu ve her masonun temessül kabiliyeti nisbetinde,

büyük bir hiyerarşik düzen ve disiplin içinde, derece derece inisiyasyonlarına devam ederek, tederici tekâmülü sağlar. Ulvî sırra ermek ise bir alın yazısıdır. Tıpkı tasavvufta olduğu gibi." diyen Muh. Faruk ERENGÜL K., Mimar Sinan Dergimizin 96. sayısında "Bizim landmarklarımız" başlığı altında eski mükellefiyetlere değinirken... "Kadim mükellefiyetlerin başlıca prensipleri olan, Tanrı'ya inanç, ahlâkî kaidelere hürmet, erkek üye, ketûmiyet gibi, değiştirilemez hükümleri ihtivâ eden bu landmarkların, Masonluğu anarşi ve kaostan koruyan bir kalkan manzumesi olduğuna, kesinlikle inanmak gerekir. Bunlardan reform düşünmek, hele gerçekleştirmeye kalkışmak, kendi koruyucu kalkınmasını kendi silâhlarımızla yıpratıp yaralamak demektir. Ezoterizmi, ketumiyeti terkedip dışarı açılalım, kadınları da aramıza alalım, Tanrı inancı şartını kaldırıp, inançsızlık özgürlüğünü de tanıyalım gibi... Çoğu defa, yeni mason olmuş genç kardeşlerden..." kaynaklanan düşüncelerin zaman içinde değişmesini şöyle özetlemektedir.

"...Fakat bu kardeşlerimizin zamanla, olgunlaştıkça ve gerçeklere yakın hasıl ettikçe durduklarını ve yapacak en güzel hizmetin, düşünce ve davranışlarıyla çevrelerine iyi örnek olmak yoluyla gerçekleştirilebileceği bilincine eriştiklerini görmekte daha çok seviniyorum..." demektedirler.

Mimar Sinan Dergimizin 100. sayısında ise yine Muh. Mehmet Fuat AKEV K., "Masonik düşüncenin modern görüntüsü" başlıklı değerli yazılarında; F. M.luğu yaratmanın yalnızca kartezyen düşünce olmadığını, insanî düşüncenin ikinci faktörü olan "Gönül"ün de "akıl" yanında işe dahil olduğunu, Masonluğun sadece akılla iktifa etmesi halinde, bugünkü cemiyetteki yerine erişip, sürekliliğini devam ettiremeyeceğini, başka türlü izâhı mümkün olmayan gerçeğin, bazı görüntülerini ifade etmek için, sembol ve mitleri kullanma zarûreti içinde olduğumuzu, Bilimin, araştırma sahasını genişleterek insan vicdânını da nazarı itibâre aldığını, "Spritüel plana kayarak bilim, insan vicdânına inmek üzere inisiyatik yola açılmaktır. Bu inisiyatik yol, Masonluğun, spekülâtif olduktan sonra, kabul ettiği yoldur. İnisiyatik yolu bulunca, insan düşüncesi mecburen kutsala döner" diyen Muh. Mehmet Fuat AKEV K., "İşte bundan dolayı Kutsal'ı ifâde için kullanılan sembol ve mitler, günümüzde bazı bilimsel keşiflerin izâhında da kullanılmaya başlandı... F.M.lar hiçbir zaman bir memleketin ekseriyetini teşkil etmezler. Ama bunların nitelikleri, insanlar arasında dengeyi temin edecek ve hürriyeti garantiye alacak reformlar yapmaya muktedir." diyerek bizleri aydınlatmaktadır.

Mimar Sinan Dergimizin 102. sayısında yer alan "Evrensellik ve Masonluk" başlıklı yazılarında Muh. Erdal SEZENER K., şöyle demektedir.

"İnsan zihninin en önemli özelliklerinden biri olan, değişik deneyim ve bilgileri biraraya getirerek anlamlı bütünler yaratma, yeni yorum ve tasarımlar üretme özelliği, yaratıcılığa giden bir yoldur. Kendini yenileme ve yaratıcılık ise, önemli Masonik değerlerdir."

"İnsanoğlunun bugünlere taşıdığı bilgi ve öğreti birikiminden faydalanıp, kendi doğrularımızı bulmak, kendimize karşı dürüst olmanın hem sebebi ve hem de sonucudur... Kişi kendi doğrularını buldukça, kaldıramayacağı bir yükün altına girmek hatâsına düşmez... Her mason, az çok filozof olmalıdır. Felsefî görüş ve çağdaş bilimsel verileri incelemeli, fakat hiçbir öğretiyi esas almadan, insanlığı birleştiren, iyiyeye doğruya uzanan, güzeli kavrayan, gerçeğe ışık tutan yönlerini benimsemelidir." diyerek bizlere ışık tutmaktadır.

Mimar Sinan Dergimizin 103. sayısında yer alan "Mason kimdir? Masonluk nedir?" başlıklı yazılarında Yavuz HAKMAN K., şöyle demektedir:

"Masonluk, bilimsel, sosyal ve ahlakî görüşleri telkinleri ile olumlu ve olgun çalışmaları ile bir kültür, derin ve zor felsefesi ile de bir fikir kurumu hareketidir. Aynı zamanda çalışmalarında insanî ve evrensel ahlâk prensiplerini empoze eden, estetik bir terbiye kurumudur. Bu güzelliğin yanında, boş inanç ve taassup, bencil ve çıkarıcı duygular ile de savaştan sosyal bir kurumdur. Masonluk, bu geniş ideali ile kuramsaldır. Ancak bir din, mezhep, tarikat, siyasî bir kurum veya kuruluş ile hiçbir bağı yoktur. Masonluk, lâik bir kuruluştur."

"... İnsan karakterindeki çelişkiler, güçsüzlük, siyasî tutku, dinsel ve ırksal eğilimleri ortadan kaldırarak, insana olgunluğu aşıl原因ayan, ruhsal, akılcı ve mantıklı kişiliğini veren, hürriyeti, adaletli davranışı, eşitliği ve çalışmayı aşıl原因ayan, özellikle de kardeşliği öğreten kurum Masonluktur. İnsanları ılımlı ve hoşgörülü yapan, affa alıştıran Masonluktur. Fikir ile irâde, kişi ile toplum birleştiğinde, ruhsal, kültürel ve sosyal ve âile yaşantısı açısından, kişide bir gelişme sağlanacaktır. İşte bunu sağlayan en önemli kurumda kesinlikle Masonluktur. Bu Masonluğun işlevidir, görevidir..."

"Masonlukta hemen her yerde ve her harekette semboller vardır ve sayıları da oldukça çoktur. Bir mason, her sembolün, dış âlemde bilinenlerden farklı anlamlar taşıdığını, doğumundan sonra yaşayarak algılamalı ve zaman içinde öğrenmelidir..." diyerek bizleri aydınlatmaktadır.

Buraya kadar yaptığımız inceleme ve açıklamaları birlikte değerlendirdiğimizde, masonik düşüncenin özellikleri olarak şu ilk tespitleri yapabiliriz.

1 - Masonik düşüncenin verildiği, ya da alındığı topluluk ezoterik bir topluluktur.

2 - Bu ezoterik topluluk, üyelerinin kabul ve yükseltilmesini, inisyatik yöntemle yapar.

3 - Gerek ezoterizm ve gerekse inisyasyon, sembol ve allegori ile çalışmayı zarurî kılar.

Değerli hocalarımızın ve kardeşlerimizin yukarıda sunduğumuz düşüncelerinin ışığında masonik düşüncenin, mistik-gizemsel bir düşünce olmadığını, Tanrısal bilgeliği değil, beşerî ve felsefî bilgeliği öngördüğünü, bilgili-yürekli-çalışkan, aktif iyilikle ve kezâ aktif dürüstlükle donanımlı bir insan düşüncesini yansıttığını,

Masonik inisyasyon (tekris) in, bitirme tamamlama anlamına gelmeyip, başlamayı ifâde ettiğini, bir masonik öğretimden değil, Masonluk metodundan bahsetmenin daha doğru bir tanımlama olacağını,

Masonik inisyasyonun bir masona, her derecenin kendine özgü sükûtunu ve bu sükût içinde yaşamayı öğrettiğini,

Masonik düşüncenin yalnızca akla değil, insanî düşüncenin ikinci faktörü olan gönül'e de yer ve değer verdiğini, bu sayede vicdan'a ve Kutsal'a yönelmenin mümkün olduğunu,

Masonik düşüncenin tüm felsefî ve bilimsel görüşleri incelemeyi öngörmesine rağmen, bunlardan birine saplanmadan kendi doğrularını arayan bir insan tipi yarattığını,

Masonik düşüncenin, insan karakterindeki çelişkileri gideren bir özellik taşıdığını görüyoruz.

Tüm bunlara, acaba neleri ilâve edebiliriz?

Yazımızın başlarında insanın, hem bilmek isteyen ve hem de değerlendirmeler yapan bir varlık olduğunu söyledik. Kezâ değerlendirme özelliğimizde, ilgi duyduğumuz objenin süjeye, yâni düşünen bene, sıkı sıkıya bağlı, hattâ onun, bir yeteneğinin ürünü olduğunu da ifâde ettik. Yine yukarıda, masonik çalışmalarımızın konusunu göstermek üzere ritüelimizden alıntılar yaptık. Şöyle ki;

Mason, başta, Tanrı kavramı olmak üzere, din - felsefe ve toplum meselelerine ilgi duyacak ve bu ilgisini, bilgiye dönüştürecektir, dedik. Kezâ ritüelimizde yer aldığını gördük. Özel de olsa, bir ahlâk sistemi olduğumuzu tesbit ettik.

Tüm bunlar gösteriyor ki, masonik düşüncenin uğraş konusuna giren şey, kavramlardır. Masonluk için, Kavramlarda derinleşme ve kavramları hayata geçirme - uygulama sanatıdır, desek yanlış olmaz sanırım.

Hak ve Hukuk kavramları ile bunların ölçüsü demek olan Adâlet kavramından başlayarak, iyi - doğru - güzel - kötü - yanlış ve çirkin - îmân - şefkat - ve ümit, ahlâk fazîlet - merhamet ve nasafet, duygu - güven - cesaret gibi kavramlar, duygu organları ile algılanabilecek maddî bir varlık yapısına sahip değildirlere.

Her ne kadar bu kavramları sembolize etmek üzere kullandığımız, gönye - pergel ve cetvel gibi, şakul - tesviye ve taşıcı kalemi ile küptaş ve ham taş gibi maddî varlıklar, duyu algularımıza hitap ederlerse de bizler bu eşyaları, gerçek anlamları dışında, bir çağrışım aracı olarak kullandığımızdan, çalışmalarımızda, duyu algularımızdan ziyâde, düşünsel çabamızın ağır bastığını kabul etmemiz gerekir.

Nitekim, Rahmetli Naki Cevat AKKERMAN Üstadımızın, Masonluğu, "Fikir ve Felsefi Öğretiye" ve Luther Smith K.in de Spekülatif ve Filozofik" çalışmaya dayalı görmesi, düşünsel yönümüzü açıkça vurgulamaktadır. Buradan şu sonuca varabiliriz.

Gerçeklikte (realitede) yâni doğada, nedensellik yasası işler. Bu sebeple her doğa olayının varlık sebebi, zorunlu olarak bir başka doğa olayıdır. Biz bunu tesbit ederiz, ama daha mükemmel bir nedensellik yasası yaratmak, bu alanda ideali aramak elimizde değildir. Buna karşılık kavramlar, varlıklarını düşüncemize borçlu olduklarından, ideal bir değere ya da ideal bir değer yargısına varma ümidini, daima taşır ve muhafaza ederiz. Bu ideal arayışı bizi, ortaklaşa değer yargısı kavramına götürür, çünkü değerler ne kadar ortaklaşa bir yargının ürünü olurlarsa, ne kadar çok kişi tarafından paylaşılırsa, o kadar kabul ve bir iç doyunluğuna sebep olurlar.

Yukarıda saydığımız ve sayamadığımız kavramlar üzerinde düşünmek ve değerlendirme yapmak bir uygulanma işidir. Bir gönül düzeni kurma işidir. Şu anlamda ki, aklı fevkalâde gelişmiş, mesleğinde çok başarılı nice insan, etik ya da estetik bir değerden ya da başkasına yapılan bir haksızlıktan hiç etkilenmeyebilir. Nitekim "iyi kalpli", "yumuşak kalpli" - katı kalpli" yada "gönlünü alma - kalbini kırma" gibi "kötü kalple" gibi deyimler, değerlerle - duygularımız arasındaki yakın bağı ortaya koyar.

Diğer yandan kavramlar üzerinden düşünmek bir değer yaratmak ya da değer yargısına varmak, süje ile sıkı sıkıya bağlı olduğundan, düşünen benin, objeyi, bir vasıtasız kavrayışı da söz konusudur ki, bu da

sezgi yolu ile olur. Ancak hemen ilâve edelim ki, değerler üzerine düşünmek ne kadar duygulanım işi olursa olsun kezâ, sezgi ile yâni, vasıtasız bir içe doğuş ile kavranılırsa kavranılsın, akıl, yine iş başındadır. Ancak bu akıl, etik ve estetik değerlere kapalı olmayan bir akıldır. Başka bir anlatımla, ahlakî, ya da güzellik değerlerine ilgisiz, hak ve adâlet duygusuna olduğu kadar, şefkat ve merhamet duygusuna da kapalı olmayan bir akıldır bu.

Şu noktayı da önemle vurgulamak gerekir. Bir değerlendirme yapmadan, ya da değer yargısına varmadan önce, o konuda yapılmış olan değerlendirmeleri incelemek ve böylece bir sonuca varıp, kendi değerini inşa etmek, bir masonun önemli görevidir diyebiliriz ve yine bir mason bilir ki, değerlendirmeler üzerinde yaptığı araştırma sonunda elde ettiği bilgi, şeyin kendisinin bilgisi olmayıp, o konuda yapılmış olan değerlendirmelerin bilgisidir. Örneğin tanrı kavramı üzerine yapılan değerlendirmeleri incelediğimde, Tanrı'nın kendisi hakkında değil, yapılan değerlendirmeler hakkında bilgi sahibi olurum. Değerce bilmenin anlamı budur. Nitekim Platon'u, İdealar kavramına ve Kant'ı kendinde şey (Noumenon) kavramına götüren düşünce de, değer varlıklarının bu özelliği olsa gerektir.

Diğer yönden mason, elde ettiği değerler bilgisine, kendi değer anlayışını katmakla da yetinmez. Çünkü mason, pasif, edilgen bir insan olmayıp, duygu ve düşüncelerini hayata da geçirip uygulayan, etkin ve aktif bir insandır. Nitekim fransız düşünürü Maurice Blondel, etkinciliği tanımlarken şöyle diyor. *"Ahlâk bilgisine zihinsel kurgularla değil, eylemsel etkinliklerle varılır. Bizi Tanrı'ya yaklaştıran da, inanç ve imanımız değil etkinliklerimizdir". Kezâ Karl Maks ta şunları söylüyor: "Düşünürler, dünyayı açıklamakla yetinmişlerdir, oysa dünya- yı değiştirmek söz konusudur."*

Yazımızın başında bilgi kuramlarını açıklarken, realist ve idealist bilgi kuramı olmak üzere iki temel ayırım yapıldığını belirtmiştik ve yine realist görüşte, objenin süjeden bağımsız bir varlık yapısına sahip olup, öylece incelendiğini de belirtmiştik. Keza idealist bilgi kurumlarında ise, objenin süjeye sıkı sıkıya bağlı ve hattâ onun, yâni süjenin, yâni düşünen ben'in, düşünsel yeteneklerinden birinin ürünü olarak kabul edildiğini de sözlerimize ilâve etmiştik.

İşte Masonik düşüncenin bence, bir özelliği ve de güzelliği şuradadır: Masonik düşünce, bu iki bilgi kuramının çalışma alan ve konularının, dikkatle ayırılması gerektiğinin farkındadırlar ve masonik düşünce, kendi çalışmasında bunu yapmaktadır. Masonik düşünce, gerek loca içindeki ve gerekse loca dışındaki masonik çalışmanın, bir lâboratuar çalışması, bir doğa çalışması olmadığını bilir. Yaptığımız

çalışma, günlük yapıp etmelerimizi aşan, düşünsel (fikrî, filozofik, spekülâtif) bir çalışma olduğundan gözlem ve deneye ve netice itibarıyla ispata - kanıtlamaya dayanan realist kurama bağlı çalışmalarından ziyade, düşünsel - fikrî çalışmayı öngören, idealist kuramların, masonik çalışmaya daha uygun düştüğü söylenebilir.

Masonik düşünce, kavramlar üzerine bir derinleşme sanatı olduğundan, bir ispat ya da kanıtlamaya varma endişesi, masonik düşüncede yoktur. Çünkü kanıtlama, ya da ispat, o konudaki çalışmayı sona erdirebilir. Oysa kavramlar üzerine yapılan derinleşme sonunda varılan değer yargısı, ya da yapılan temellendirme, çalışmayı sona erdirmeyen, yeni bir çalışmayı yeni bir temellendirmeyi başlatan bir çalışma biçimidir.

Haricî âlemde, bu çalışma yalnız dille yapılırken, biz, sembol ve alegoriye baş vurarak hem kavram kargaşasını önleriz ve hem de, masonun, kendi yetenekleri ve ufku ölçüsünde bir derinleşme sağlamasına imkân yaratmış oluruz. Nitekim Dante'nin "Şimdi sana sundum kardeşim, gönlünce ye, iç" sözlerinde de bu gerçek gizlidir.

Biraz önce, deney ve ispata dayanan realist bilgi kuramlarının, çalışma alanımıza pek girmediğini söylemiştik. Gerçekten, başta Tanrı kavramı olmak üzere, iyi - doğru - güzel gibi kavramları, mikroskopta altına koyup inceleyemezsiniz. Kezâ bu kavramlara, teleskopla da ulaşamazsınız. Amma, gerek mikroskop altında gördüklerimiz ve gerekse uzayda karşılaştığımız manzara, bize hâlâ Tanrı kavramını düşündürmüyor ise ve biz hâlâ Tanrı düşüncesi için başka deliller arıyorsak, Masonik düşünceden nasibimizi alamamışız demektir.

* * *

KAYNAKÇA

<i>Çağımızda geleneksel Masonluk</i>	: Sahir ERMAN K., MS Sayı: 16 Sah. 7
<i>Masonluğun Geleneksel Görevi</i>	: Sahir ERMAN K., MS Sayı: 35 Sah. 25
<i>Tekris Kelimesi Hakkında</i>	: Ziya UMUR K., MS Sayı: 34 Sah. 22
<i>Masonluk ve Müsamaha</i>	: Ziya UMUR K., MS Sayı: 35 Sah. 21
<i>Batılı Felsefe Düşüncesi ile</i>	: Jak ALGUADIŞ K., MS Sayı: 55 Sah 58 ve
<i>İnisyatik Düşünce Arasında Bir</i>	MS Sayı: 65 Sah. 35
<i>Karşılaştırma Denemesi</i>	

<i>İnisyasyonun (Tekris) Felsefesi</i>	: M. Fuat AKEV K., MS Sayı: 85 Sah. 23
<i>Masonluk ve Spritüalite</i>	: Neşet SİRMAN K., MS Sayı: 92 Sah. 31
<i>Audi - Vide - Tace</i>	: Faruk ERENGÜL K., MS Sayı: 95 Sah. 35
<i>Masonik Düşüncenin</i>	
<i>Modern Görüntüsü</i>	: M. Fuat AKEV K., MSD Sayı: 100 Sah. 55
<i>Evensellik ve Masonluk</i>	: Erdal SEZENER K., MS Sayı: 102 Sah. 91
<i>Mason Kimdir? Masonluk Nedir?</i>	: Yavuz HAKMAN K., MS Sayı 103 Sah. 25
<i>Toplum ve Adâletli Yaşam</i>	: Prof. Dr. Vecdi ARAL
<i>Felsefenin Çağrısı</i>	: Prof. Dr. Nermi UYGUR
<i>Felsefeye Giriş</i>	: Prof. Dr. Tahiyettin MENGÜŞOĞLU
<i>Bilimsel Felsefenin Doğuşu</i>	: Prof. Dr. Hans REICHENBAH (Çeviren) Prof. Dr. Cemal YILDIRIM

HOŞGÖRÜ

Özkan ARAS

*Bana yapılan hoşgörüsüzlüğü hep unutmaya çalıştım.
Benim yaptıklarımı hiç bir zaman.*

Günümüz dünyasında en çok dile getirilen iki sözcüğün, sevgi ve hoşgörü olduğunu düşünüyorum. İşin başında kolaymış gibi görünen bu kavram, meğerse çetin bir ceviz imiş.

Cevizin dışındaki yeşil kabuğu acı ve buruktur, onun altı ise sert mi sert, içindeki yenilen bölümü ise yine bir zar kaplar. Yâni özü elde etmek için çaba gerekir. Tıpkı hoşgörünün özünü kavramak için olduğu gibi...

Hoşgörünün eksik olduğu birey ve toplumlarda, yaşamın sürekli çatışma ve kargaşa içinde sürdüğünü görüyoruz. Hoşgörüyü kavramak, yaşamak ve yaşatmak için bilgi, sevgi ve çaba gerekir.

Çünkü hoşgörü bireyin kendini psikolojik, sosyal ve felsefi olarak bilinçli bir şekilde kavrayabildiği oranda oluşabilir.

Dar anlamıyla hoşgörü, karşımızda bulunan insan, ya da topluluğun düşünce ve davranışlarındaki bizce görülen yanlışlığa, ilk baştan tepki göstermeyerek bunların nedenlerini düşünüp, çabuk ve kesin yargılardan, ya da eylemlerden kaçınma bilincidir.

Hoşgörü bilimsel açıdan ve derinlemesine ele aldığımızda bir çok hoşgörü kavramıyla karşılaşırız. Bu ayırım hem konunun incelenmesini kolaylaştırır, hem de kavramdaki kargaşalığı önler.

Bunları şu başlıklarda toplayabiliriz.

Bilinçsiz Hoşgörü: Yetiştığı ortamın uyarıları, inanç modellerindeki kurallar sonucu, karşıındaki insanın ya da topluluğun yanlış söylem ve davranışlarını, akıl ve mantık süzgecinden geçirmeden, ona uyum göstermesi, ya da en azından karşı çıkmayarak katlanmasıdır. Böylece ileride, ya da öbür dünyada ödüllendirilebileceği ile avunarak kendini aldatması... Sonuç, hoşgörmeesi gereken bir davranış veya düşüncenin ilerde ortaya çıkaracağı olumsuzluklara neden hazırladığının bilincinde olmamak. Bu gün "Birisi yanağına bir tokat atarsa, öbür yanağını çevir." uyarısını hangimiz hoşgörü ile karşılayabiliriz.

Diyebilirizki, bu gün için bilinçli bir hoşgörüsüzlük, bilinçsiz bir hoşgürüden çok daha yararlıdır. Artık onlarda hoşgörü teslimiyete dönüşmüştür. Burada akıl susar, hoşgörü boşgörü olur.

Duygusal Hoşgörü: İçinde yaşadığımız dönemde örneklerini geniş bir alanda gördüğümüz bir türdür. Bilindiği gibi insan duygusal bir varlıktır. Onu yönlendirebilmenin en kolay yolu bu duyguların temeline inmekle bulunur.

Ailenin çocuklarına bakış açısından, özellikle annede, hoşgürünün duygusal biçimini görebiliriz. Çocuğumuzun yaptığı olumsuzluklara sürekli mâzeretler

ararız, ya da duygularımız bunları görmemizi engeller. Bilinçli ve ölçülü olarak çocuğa gösterdiğimiz hoşgörü onun kişilik kazanmasına yardımcı olduğu kadar, aşırısı, onun kişiliksiz ve narsist bir varlığa da dönüştürebilir. Ebeveyndeki bu duygusal hoşgörünün bedelini, ilerde çocuğun ödediğini gözlemliyoruz.

Doğal olarak çocuğa hoşgörülü davranmak, belirli ölçüler içinde zorunludur. Bunu bilimsel açıdan ele aldığımızda, pedagoji ile karşılaşırız. Psikolojiden ayrı olarak çocukların iç dünyasını ayrı olarak ele alma rastlantı değildir. Bu da çocuk eğitiminin ve onun iç dünyasının tanınmasının ve geliştirmesinin önemini gösterir.

Her yetişkinin hoşgörü ölçüleri, ya da kavramı, onun yetiştirme ortamındaki izlerini taşır. Hoşgürüden yoksun çocukların yetişkinlik dönemine, birçok sorun taşıdıklarını gözlemliyebiliyoruz. Genelde sert, hırçın ve uyumsuzluk en belirgin örneklerdir.

Ya da aşırı hoşgörünün yarattığı, kişiliksiz yaşamın gerçekleriyle karşılaştığında, yediği her tokatın sersemliği içinde çaresiz ve güçsüz bir tip...

Duygusal hoşgörünün sadece çocuklara yönelik olmadığını da biliyoruz. En az bunun kadar trajik olanı da eşler arasındaki duygusal hoşgörünün sorunları... Karşı cinsleri biri birine yaklaştıran ve buluşturan içgüdüsel olgu doğaldır. Fakat bu yaklaşım ve birlik-

telîği sürdürüebilmek için her iki taraf da duygusal bir hoşgörü içindedir. Daha doğrusu karşı tarafın her davranışını ve düşüncesini hoşgörü. Bu durum akıl, mantık ve gerçeğin dışında sırlı sıklam bir duygusallıktır. Burada hoşgörü olabildiğince sınırsızdır. Çünkü burada hiç biri kendi değildir.

Zamanın akışı içinde, cinsellik ikinci planda kalmaya başlayınca, gerçekler ayaklara donanıp durur. Hoşgörüde yavaş yavaş azalma başlar. Bir de bakarlar ki, karşılarında hiç tanımadığı biri var. Kendilerine sorarlar, bu da kim? Halbuki yıllar boyu yaşamı birlikte paylaştığı kimse değildir o...

Daha önce hiç farketmediği şeyleri görmeye başlar ve bunları onaylıyamaz. Halbuki o davranışları yıllardır görmüştür. Bu duygusal hoşgörünün kaybolmaya başlamasının bir sonucudur. İşte bu aşamadan sonra duygusal hoşgörü yerini hoşgörüsüzlüğe bırakır. Sonuçta, kavgalar, hıyal kırıklığı, ayrılmalar.

Duygusal hoşgörünün sadece çocuk ve evlilikle de sınırlı olmadığını biliyoruz. Sosyal açıdan konu ele alındığında da böyledir. İnsan beğendiği ya da benimsediği bireylerin olumsuzluklarını duygusal hoşgörü nedeniyle göremez ya da görmek istemez. Tıpkı politikacılar olduğu gibi. Bu tür fanatikler bu nedenle oluşacak tüm olumsuzlukların mimarı olurlar.

Sonuç olarak, başta bireylerle sınırlı olduğu gibi görünen olguların faturasını tüm toplumun ödediği gerçeği ile karşılaşırız.

Yapay Hoşgörü: Karşımızdaki insanın onaylıyamadığımız söylem ve davranışlarını, ona olan sosyal ya da ekonomik bağımlılığımız nedeniyle hoşgörü görürüz. Tabii ki bu yaklaşıma hoşgörü demek çok zor. Daha geniş bir bakış açısından konuyu gözlemlersek, totaliter yöntemlerle yönetilen ülkelerde, söylem ve davranışları sindirilmiş bireyler korkudan hoşgörü sahibi olmaktan çok, hoşgörünmek zordur.

Diğer bir örnek de politik yatırım peşinde olan bazı bireylerin, oy uğruna çevresine hoşgörü havarisini kesilmesidir. Gerekli imaj için, hep gülümseyip, sevecen ve hoşgörülü görünmeye çaba harcarlar. Hattâ bu konuda, bu işin uzmanlarından ders bile alırlar. Doğal olarak bu hoşgöründen çok, bir amaç uğruna hoşgörünmektir.

Böylesi hoşgörünmek ve bundan yarar sağlamak, ekonomik ve kültür düzeyi düşük ülkelerde çok daha yoğun yaşamaktadır. Hoşgörüyü maske olarak taşıyanların gerçek yüzleri ortaya çıkınca, onların sahte, saldırgan ve acımasız yüzleriyle karşılaşırız.

Bilinçli Hoşgörü: Karşımızdaki bireyin ya da topluluğun, söylem ve eylemlerinin temel nedenlerini, hemen kavramamız olası

değil. Çünkü onun bu durumuna temel olan psikolojik ve sosyal etkenleri ilk başta bilemeyiz. Araştırdığımızda, ya da biraz olsun düşündüğümüzde, bu eylem ve davranışlara etken olan faktörlerin, yetişme tarzı, çevre ve doğuştan gelen birçok olumlu ya da olumsuzluklar olduğunu görürüz.

Bu nedenle bilinçli hoşgörüde, insanın ele alınışı bilimsel içerik taşır. Kişiyi o andaki davranışlarıyla yargılamak ve mahkûm etmek, ilerde yerine getirilmeyecek kayıplara neden olabilir. O nedenle, bir söylem ve davranışa tavır almadan önce, ona ve kendimize kısa bir an bile olsa zaman tanımalıyız. Bu hoşgörülü olmaya atılan ilk adımdır. Başlangıçtaki o kısa an bizi yanlış davranış ve yargılardan koruyabilir.

Bebeklikten buluş çağına kadar olan dönemi anne ve babanın sınırlarına bırakarak, buluş çağından itibaren konuyu derinleştirelim.

İnsanın çocukluktan yetişkinliğe geçiş döneminde, fizyolojik yapısındaki değişimden doğan fırtınaların ortaya çıkardığı psikolojik durumu hepimiz yaşadığımız için çok iyi biliyoruz.

Bağımsızlık duygusu, ilgi görme, sevmeye, sevilme, kendini kanıtlatma ve cinsel istençler tamamen duygusal olarak, aklın ve mantığın kontrolü dışındadır. O dönem, egonun dorukta olduğu ve biz yetişkinlerin genelde unut-

maya çalıştığımız bir evredir. O nedenle bilinçli hoşgörüyü kavramış anne-baba, öğretmen ve bireyler, onları anlayışla karşılar. Çünkü bilirlerki, her insan bu dönemlerden zorunlu olarak geçer.

Buluş çağı sonrası her ne kadar daha dengeli ve durgun bir dönem olsa bile, bilinç altına itilmiş istekler, bastırılmış duygular, güvensizlik ya da bunların tersi olanlar, peşimizi kolay kolay bırakmaz. Bu doğruları geçirdiğimiz deneyimlerle gizliyebiliriz. Fakat deneyimli, ya da psikoloji bilgisi olanlar bunları anlamakta gecikmezler. İşte bilinçli hoşgörünün yetişkinler için önemi burada başlar.

Uzakdoğuda bilinç altının işlevi ve yapısı MÖ.750 yıllarından önce Raja Yoga adı altında metinlere geçirildiğini biliyoruz. Batıda ise Freud ve Yung ile başlar. Karşılaştığımız insanlardaki değişik davranışların temellerini bu tür birikimler oluşturur.

Yetişkin bireylerde gördüğümüz aşırılığa kaçan, zengin olma, ilgi görme, hükmetme, kendini beğenme, gününü gün etme davranışlarını psikanaliz yöntemleriyle incelediğimizde, ailenin, çevrenin ve inanç modellerinin belleğe kazılmış olumsuz yüzleriyle karşılarız. Dövülen, sövülen, horlanan, yokluk içinde yetişen bir çok kimsenin, çevresine aynı şekilde davrandığını görmemizin temelinde bu gerçek yatar.

Bu ruhsal durumu vurgulayan çarpıcı bir öykü vardır. "Günün birinde, doğuştan kambur birisi bir ermişle karşılaşır. Kamburun haline acıyan ermiş ona şöyle der. İstedğin sadece bir tek şeyi yerine getireceğim. İyi düşün, dile benden ne dilerse. Kambur hiç düşünmeden şöyle yanıt verir. HERKESE KAMBUR".

Kamburdan kurtulma, ya da servet sahibi olma varken, herkese kambur isteği, yıllarca alaya alınma, horlanma birikiminin sonuçlarıdır. Kambur olmanın nasıl bir şey olduğunu ancak yaşayan bilir mesajı.

Son yıllarda sempati ve antipati sözcüklerini sık sık kullanır olduk. Bilindiği gibi sempati duymak sevimli, şirin ve olumlu bulmak, insanın içinde dostluk ve yandaşlık duyguları uyandırır. Antipati ise tamamen karşıtı... Bir de pek kullanılmayan **empati** kavramı var.

Sempati ve antipati'de düşünce ve eylemlere akıl ve bilimden çok duygular egemen olur. Empati ise kendisini ötekilerden yerine koyup düşünme ve durumu yeniden değerlendirmedir.

Empati, yalın bir yaklaşımla başkalarının duygularını anlamak,

onuru kırılanların psikolojik durumunu değerlendirmek, öğretmenin iken öğrencisinin, savcı iken sanığın içinde bulunduğu koşulları ve sorunları görebilmektir.

Konumuza empatik açıdan baktarsak hoşgörünün ne olduğu ya da olması gerektiğini kavrayabiliriz.

Deli ya da çok içkili birinin davranışlarını, durumları nedeniyle zorunlu bir hoşgörü ile karşılarız. Fakat önceden biriken olumsuzluklar sonucu patlama durumuna gelen birini anlayışla karşılamayız. Halbuki olaya empatik baksak çok faydalı sonuçlara ulaşabiliriz.

Sonuç olarak hepimizin, her dönemde hoşgörüye gereksinimiz var. Sevgi arttıkça hoşgörü, hoşgörü arttıkça sevgi gelişir. Bazen ikisini biri birinden ayırmak zorlaşır. Fakat empatideki akılsal ve bilimsel temel, hoşgörüyle bilinçli olarak kavramamızı sağlar.

Konuyu yeterli bir şekilde açıklayabilirmiyim diye içimdeki kuşuklara sessizce şöyle seslendim. "Konu hoşgörü olduğuna göre, hoşgörülür, elbet".

MASONLUKTA HARİCÎ TEKLİFİ

Murat DUYGAN

Kardeşlerim, Masonluk bir anda ortaya çıkan, belirli bir tarihte kurulan topluluk ya da kurum değildir.

Masonluğun hakikî tarihi ve doğuş şartlarını anlamak, ancak insan ırkının ruhî, moral, sosyal gelişimini incelemekle mümkün olabilir. Ruh ve ideal itibariyle gerçek Masonluk evrimde aranmalıdır.

Buna paralel olarak Masonluk ilke ve öğretilerinin sembollere, destanî anlatımlara, bunlardan önemlisi insanlık ihtiyaçlarına kaynak duyduğu, daha gerçekçi bir yaklaşımdır.

Bu itibarla Masonluğun ruhunu, ışığını kuşaktan kuşağa yüzyıllar boyu aktarabilmek için insan kaynağına olan ihtiyaç da kendiliğinden su yüzüne çıkmaktadır.

Diğer bir deyişle, eski üstadlarımızdan eserlerin, düşüncelerin, taşıdığımız ışığın ölümsüz kalabilmesi, bizden sonra gelecek nesillere aktarılabilmesi için yeni kardeşlerimize gereksinim doğmaktadır. Bunu karşılayabilmek de haricilerin (adayların) teklifi ve Derneğimize kazandırılması ile mümkün olacaktır.

Kimler mason olabilir? Mason olmanın şartları B.L.T. 2., L.G.T. 59. maddelerinde açıklanmış. "Masonluğa sadece medenî haklara sahip, 21 yaşını doldurmuş, hür, iyi ahlâklı, namuslu, şerefli ve aydın erkekler kabul edilir. Mason çocukları 18 yaşında tekris edilebilirler fakat 21 yaşını tamamlamadan üst derecelere geçemezler."

Teklif talebi L.G.T. nün 60. maddesinde ele alınmış olup, bir önceki maddede çizilen çerçeveye yetinilmeyerek, teklif sahibi üstadımızın haricîyi, her özelliğini bilecek kadar iyi tanınması ve bundan önemlisi dostluğuna, ahlâk sağlamlığına ve kardeşlik muhabbetini benimseyebilecek karakterine kefil olması aranmaktadır.

Aslında, Masonluğa yukarıda sıralanan özellikleri taşıyan adayların teklif ve kabul edilebileceği tüm kardeşlerce bilindiği için, bu aşamada teklif sahibi kardeş kefâleti de, kendiliğinden yüklenmektedir. Akabinde ise haricîyi oylayacak kardeşlerimizi bir seçenek beklemektedir. Kefâletin getireceği güven duygusu, insan olmanın gereği midir, yoksa kardeş olacağımız için midir?

Kalplerimizi kardeşlik sevgi ve güvenine açık tutmamız gerektiği gibi, kapımıza kadar gelen, Hakikatı arayan bir adaya da güven duymak ayrıca kefil olmak masonların kaçınılmaz görevlerindedir.

Haricî teklifiyle bir ilginç nokta daha ortaya çıkmaktadır. Biz masonlar karındaşlarımızla tesadüfler sonucu kardeş olurken, mason adaylarıyla ise bunun tam karşısı, kendilerini arayıp, seçmek suretiyle kardeş oluyoruz. Demek ki kader sonucu değil, bir değerlendirme süreciyle sorumluluğu hepimiz yüklenmekteyiz.

Zincirimize katılacak halkaları ocaktan ham taş olarak almaktayız. Ancak ham taş diye nitelendirdiğimiz haricînin fikrî, ruhî, ahlâkî durumu ne olursa olsun, onu bünyemize alıp terbiye veya islah etmek zorunda değiliz. Çünkü, bu müessese islahatı veya aradığımız vasıflara sahip olmayan bir kimseyi eğitecek okul değildir. Bu nedenle, nasıl olsa yontarız diye ocaktan rastgele bir taş almayı onları seçmemiz gerektiği bir zorunluluktur.

Seçim esnasında en çok dikkat edilecek konu, herhangi bir taş almak yerine, içinde bir cevher olanı arayıp bulabilmektir. Bir örnekle açıklamak istersek, maden mühendisleri sıradan bir kütleyi ele alıp ondan maden üretmeye girişmez, bilâkis öncelikle o kütlenin bir cevher taşıdığına dair sağlam izler bulup, kanaat getirdikten sonra, o cevheri çıkartmaya yönelik güç ve zaman harcar. Bazen de, ele alınan küttelede cevher tesbitine rağmen, oranı ve işlendikten sonra elde edilecek ekonomik kıymet ile buna karşın harcanacak zaman ve maddî değer gibi kriterlerin karşılaştırılması nedeniyle cevherin çıkarılması da gözardı edilebilir.

Cevher olan taşı aldıktan sonra, etrafını saran yabancı, maddelerden arındırmak ise kesinlikle Masonluğun değil, aksine, bizzat adayın kendi görevi, kendi amacıdır. Çünkü, Masonluk araç ve yöntem gösterir, uygulamak ve başarmak her bir kardeşin kendi yükümlülüğüdür.

Diğer bir ifadeyle, haricî seçiminde bizlere düşen görev, topluma yararlı olamayacak kişileri aramıza kabul edip, normal insan formuna getirmek değil, bilâkis topluma yararlı fertleri alıp, onlarla omuz omuza ideale ulaşmak gayretidir.

Yine Tüzüğümüzdeki sırayı takiben 61. maddeye göre, Üstadı Muhterem teklif sahibinin ismini açıklamaksızın, haricî hakkında gizli bir ön soruşturma yaptırmaktadır.

Belki günümüzde haricen gelişen olumsuz şartların gereği eskiden uygulanmakta olan usul, titizlik maalesef gösterilememekle beraber, bu görevi yüklenen kardeşin kendi beceri ve istihbarat olanaklarını zorlayarak elinden gelenin en iyisini yapmaya çaba sarfetmesi gerekmektedir.

Ön soruşturma neticesi olumsuz çıktığı takdirde Üstadı Muhterem teklif sahibini uyarır. Ancak buna rağmen kardeşimizin teklifinde ısrar etme serbestisi vardır. Acak bu soruşturma resmî celselerde görülemeyeceği için Üstadı Muhteremle teklif sahibi arasında cereyan eden konuşmalardan Loca kardeşlerinin haberi olmaz.

L.G.T. nün takip eden 62. maddesinde, teklif sahibi üstad kardeşimiz teklif varakası doldurarak imza eder, teklif kesesine atar. Bundan sonra Üstadı Muhterem haricî hakkında Büyük Locadan Engelsizlik Levhasını ister. Bahse konu levha, haricînin vaktiyle reddedilenler, ertelenenler veya dernekten çıkarılanlar arasında bulunup bulunmadığını belirten yazı olup, yazıldığı tarihten itibaren 2 yıl süreyle yürürlükte kalır. Ancak, bu yazı olmadıkça haricî teklifi gündeme alınmaz.

Bu noktadan itibaren haricî hakkında işlemeye başlayan süreç, bir istisnası dışında, her ne kadar konumuzla iç içe ve devamı mahiyetinde olsa dahi, direkt olarak üstad kardeşimizin görev ve sorumluluk alanına girmesi nedeniyle bu oturumda ele alınmayacaktır.

İstisnaî olan madde ise şudur. L.G.T. 66. maddesine göre Büyük Sekreterlik her vadede, tüm kardeşlerin görebileceği konumda bir yere haricîlerin fotoğrafı, adı soyadı, adres ve telefonlarını belirten askı evrakını 1 ay müddetle astırır, her üç derecedeki kardeşlerimiz 67. maddeden aldıkları yetkiyle, herhangi bir haricînin üye olarak alınmasını mahzurlu görüyorlarsa bu konuyu gerekçeleri ile birlikte doğrudan veya Üstadı Muhteremleri aracılığıyla ilgili Loca Üstadı Muhteremine veya Büyük Sekreterliğe bildirmekle yükümlüdürler. Görülmektedir ki bu maddede çirak ve kalfa kardeşlere dahi genel tahkikat görevi verilmiştir.

Kardeşlerim, bu toplantıda incelemeye çalıştığımız, tarifleri ve tefsirleri engin, üzerinde yazılacak, söylenecek çok şey olan, fakat mesleği-

mizin geleceği açısından da bir o kadar önem arz eden, haricilerde bulunması gereken özellikleri özetleyip kısaca sıralamağa çalışırsak;

Masonluğa alınacaklarda, dostluğu, ahlâk sağlığını ve kardeşlik duygularını benimseme çabasında olan karakter ve iyi şöhret sahiplerini aramaktayız.

Fakat altını çizerek belirtelim ki, mesleğimize sadece mükemmel yakın insanları aday görmekteyiz. Aday kendisini eğitmek, olgunlaştırmak için fırsat bulamamış olabilir.

Bizim için önemli olan, adayın kendisini hatâlarından, kötü yönlere sevk edecek duygularından, hırslarından arındıracak zekâ ile muhakeme ve temyüz yeteneğine sahip olmasıdır. Yani burada aranan, Masonluk prensip ve meselerinin kavrayabilecek kıvraklıkta zekâ ve genel bilgidir. Ayrıca dikkatle incelenirse zekâdan ve temyüz yeteneğinden yoksun kişiler vicdandan da yoksundurlar.

Hemen yeri gelmişken belirtelim ki, bilgi ile zekâ ayrı şeylerdir. Profesyonel mesleğinden bilgisi üst düzeyde olan kişi bahse konu edilen zekâ kıvraklığına sahip olmadığında belirli sınırları aşamayacak, kendini geliştiremeyecek demektir. Halbuki mason adaylarında aranan özellik gelişmedir.

Yine haricilerde aranan özelliklerden iyi ahlâklı ve kişiliği bulup ortaya çıkarabilmek, gerek teklif sahibi, gerekse tahkikatla görevli kardeşlerimizin en çok zorlandıkları konulardan biridir. İnsanlar bu vasıflarını inanılmaz kolaylıkla gizlemeyi başarabilir. Böyleleri ham taşını yontamayacağı gibi locanın ahengini de bozacaktır.

Haricilerin, Masonluğa ve Masonluk ilkelerine inanmış, onları sevmiş olması da gerekiyor. Çünkü idealist olanın, katlanacağı ferakârlıklar, üstleneceği görevler, kendisinde manevî haz duygusu yaratır. Kendisinden verdiği oranda sevgisi artar. İşte o zaman üstleneceği görevi, karşılıklı beklemezsizin zevkle, şevkle yerine getirir.

Ayrıca, aday olarak düşünülen harici çevresinde kötü tanınmamalıdır. Çünkü toplum kötü şöhretlileri ve dedikoduları asla hatırdan çıkartmadığı gibi sürekli de izler. Unutulmamalıdır ki yüzyıllardır Masonluğu boğmak isteyen her türlü karanlık görüş tetikte beklemektedir. Halbuki Masonluk toplum nezdinde kendisini her yönüyle seçkin insanlardan oluşan bir kurum olarak tanıtmak, bu niteliğiyle manevî otorite oluşturmak ve bu haklı saygınlığını ilelebet sürdürmek iddiasındadır. Kötü şöhretli tanınanların bu müessesede yer alması Masonluğun itibarını sarsacağı gibi gerçekten kıymetli insanların bu topluluğa girmesine de engel oluşturur.

Bundan sonra sıra toplantılara, Masonluk yararına ayrılacak süre ile parasal durumun elverişliliğine geliyor. Devam, masonik eğitimi alabilmek için gereken şartlardan biri olmasına karşın makul ve muteber mazeretlerimizin önceden haber verilmek kaydıyla kardeşlerimizce her zaman hoşgörülebilir.

Ancak bizler her kardeşten aynı derecede ilgi ve hizmet bekleriz. Mesleğimizi seven, ona inanan her kardeşimiz haricî âlemdeki işinden ve evinden artan zamanı evvela buraya ayırır. Fakat haricînin bu uğurda sarfedecek zamanı yoksa ya da boş zamanı bizim çalışma saatlerimize uyum gösteremiyorsa aramıza katılması fayda sağlamayacaktır.

Bunun dışında haricînin maddî ve malî olanaklarını da aramak durumundayız. Çünkü topluluğumuzun kendisine yükleyeceği malî külfetleri, sorumluluğunu taşıdığı ailesinin bütün gereksinimlerini karşıladıktan sonra geriye kalacak maddî olanaklarıyla yerine getirmesi şarttır. Bizler biliriz ki, para bizim için bir amaç değil, fakat amaçlarımıza ulaştıran araçlardan biridir.

Nihayet, çalışmalarımıza katılmayacak ancak manen aramızda yer alacak müstakbel hemşiremizin muvafakati de aranacak bir noktadır. Doğaldır ki, zamanımızın en az 1/3'nü geçirdiğimiz yuvamızdaki mutluluğu bozmak pahasına devamı, ne düşünür ne de arzu ederiz.

Son olarak vurgulamak istediğim bir husus da, ham taş ararken haricîyi keşfettiğimizde, onu bizim aramızda mutlaka katılması için zorlamaya hakkımız yoktur ve olamaz da. Haricî, vereceği taahhütleri bilerek, anlayarak, kendi isteği ile aramıza katılmalıdır.

Haricîlerde, tüzüklerimizde yer alan genel şartlarla yetinmeyerek Masonluğun geleceği ve esenliği açısından çok daha özel şartlar arıyoruz. Fakat aday bu özel şartlara uyamıyorsa bu onun kötü veya hayırsız bir insan olduğu anlamına gelmemelidir. Sırf bu nedenlerle Masonluğa kabul edilmeyenlere dahi saygı göstermek durumundayız. Böyle bir kişinin onurunu kıracak hareketlerden sakınmalıyız.

Adayı teklif eden kardeş, peşinden, adaya red cevabı ile karşılaşabileceğini mutlaka hatırlatmalı, ancak bunun asla, namus, onur ve ahlakına yönelik bir sebepten değil sadece Masonluk ilkelerinin kendine has özelliklerinden kaynaklanabileceği bilhassa söylenmelidir.

Masonluk kültüründe dillerden düşürmediğimiz bir deyiş vardır. "Her zincir en çürük halkası kadar sağlamdır." Kardeşlik zincirimize çürük bir halka eklemek istemiyorsak öncelikle teklif sahibi kardeşimizin hem Masonluğu hem de haricîyi çok iyi tanıması gereğine yürekten inanıyoruz.

Yararlanılan Kaynaklar:

- 1) *B.L.T.*
- 2) *L.G.T*
- 3) *1. Derece Ritüeli*
- 4) *Hür Masonluğun Temel Prensipleri*
- 5) *Masonlukta Tahkikat ve Haricinin Evsafi - V. Şefik Gizer, 1955*
- 6) *Gerçek Yüzüyle Masonluk - E. Necdet Egeran, 1972*
- 7) *Aday Soruşturması Üzerine - Üner Birkan, Mimar Sinan Dergisi 18.Sayı*
- 8) *Masonun Oy Kullanması - Ziya Umur, Mimar Sinan Dergisi 2.Sayı*
- 9) *Haricinin Teklifi ve Tahkiki - Reşit Ata, 1979*
- 10) *Tekliften Tekrise - Ayhan Onum, 1989*
- 11) *The Qualifications of Candidates - Jurisprudence of Freemasonry, pages62-63*

Localarda Verilen Konferanslar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
İDEAL	Başar Mumoğlu, Atilla Erdemli, Ahmet Han	Önümüzdeki Karanlık	16.06.1997
KÜLTÜR	Ali Nahit Babaoğlu	Firavun 4. Amentotep	13.06.1997
SEVGİ	Rıfat Gençel	Yaşamamızda Daima Bir M.:a Yakışacak Şekilde Davranalım	23.16.1997
HÜMANİTAS	Maks Abenyakar	İçkin ve Tanrısal Adâletin Varlığı Üzerine Düşünceler	10.06.1997
PİRAMİT	Haluk Sezgin	1. D.: Sembolizması	13.06.1997
GÜNİŞİĞİ	Yusuf Can Gedik, Göksel Yücel, İskender Targaç	Ham Taşın Kalitesi	15.06.1997
YAKACIK	Ahmet Örs	W.A. Mozart'ın M.:luğu ve M.:ik Müziği	16.06.1997
DORUK	Oğuz Yılmaz	Lâiklik	10.06.1997
ÖRS	Hüsrev İsfendiyaroğlu	Mozart	19.06.1997
SABAH YILDIZI	Ekrem Ülkü	Ketumiyet	23.06.1997
KÜRE	Yusuf Nomal	Masonik Âdâp, Erkân, Etiket	16.06.1997
TAŞOCAĞI	Ergun Zoga	Değişim Sürecinde Çağdaş Düşünce Açısından Masonluğu Nasıl Anlıyorum?	18.06.1997

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ANKARA			
YÜKSELİŞ	Mazhar Hiçşaşmaz	M.aların, Çalışmalarına Ara Verdiklerinde Yükümlülükleri Vardır	19.06.1997
İNANIŞ	Yılmaz Kocabaş	Ateş-Su-Toprak Sembolizması	09.06.1997
BİLGİ	Yücel Ataün	M.lik Davranışlar ve Prensipleri	18.06.1997
	Okan Işın	Seotch Ritinde Ölümsüzlük Anlayışı	04.06.1997
BARIŞ	Orhan Tung	Nato'nun Genişlemesi	16.06.1997
YILDIZ	Aykut Çınaroğlu	Anadolu Uygarlıkları	26.06.1997
ÇANKAYA	Ekrem Gürenli, Ömer Lalik	M.uluğumuz	13.06.1997
	Bozkurt Güvenç	Temiz Toplum	
ÜÇGÜL	Cemalettin Çelebi, Mustafa Aydoğdu	Türkiye'nin Gündeminden "Toplum ve Estetik"	25.06.1997
AHİLER	Ünsal Yavuz	Çağdaşlaşma Modelinin Temelleri ve Gelişim	12.06.1997
GÖNÜL MİMARLARI	Gürkaynak Alpay	Astroloji	03.06.1997
ANKARA	Eralp Özgen	Cumhuriyet Döneminde Eğitim Siyaseti	06.06.1997
ATANUR	Doğan Çapan, Erol Yücesan	Düşünce Özgürlüğü ve İnsan Haklarının	02.06.1997
	Haluk Bulucu, Ahmet Tanyeloğlu Refik Ali Uçarıcı	Tarihi Gelişimi, Lâiklik ve M.uluk	09.06.1997
DOĞAN GÜNEŞ	Arda Esen	Çırac Derecesinin Renkleri	09.06.1997
HOŞGÖRÜ	Atalay Tarhan	Ham Taşın Seçimi	04.06.1997
ANTALYA	Ertuğrul Bülent Eyiler	Neden Masonluk	05.06.1997
	Ayhan Dündar	Operatif M.uluk Öncesi M.lik Düşünceler	19.06.1997
PERGEL	Yusuf Ersoy	Türkiye'de Erezyon	17.06.1997
AND	Ünsal Yavuz	Çağdaşlaşma Modelinin Temelleri ve Gelişimi	12.06.1997
	Lütfü Metin, Zafer İlıkıncı, Yenal Ünseli	İnsan Hakları Oluşumunda M.uluğun Etkileri	26.06.1997
ÇINAR	İzzet Salah	İnsan Hakları	18.06.1997
EVRİM	Tuncay Kesim	M.uluk Kökü Geçmişte Olan Gelecektir	15.06.1997
	Tamer Yılmaz	Yeni Yüzyıl ve Kimlik	11.06.1997

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
PUSULA	Metin Morris	Evrensel Kardeşlik	25.06.1997
	Hadi Akay	Tıp Tarihinde Önemli Gelişmeler	04.06.1997
ODAK	Ersin Evranos	Tekris İntibaları	05.06.1997
	Osman Cem Kazmaz	Melik Davranış	05.06.1997
İZMİR			
İZMİR	Onur Ötkeren	İzafiyet Teoresi ve Bilinç	19.06.1997
NUR	Suat Şehirlioğlu	Erdeme Ulaşmak	13.05.1997
	E. Aziz Peker	Ham Taş Kimdir?	13.05.1997
	Aykut Tatudil	Dünya Gündemi ve M.:luk	10.06.1997
GÖNÜL	Mehmet Nezh Altın	Tenkit Sanatı	12.06.1997
ÜMİT	Ufuk Üner	Bir Kardeşin Kefil Olması Bize Yeter	24.06.1997
	Taner Oruğ	Taassup ve Boş İnanç	10.06.1997
	Erhan Bayol	Tatili Haketmek	18.06.1997
MANİSA	Mehmet Ali Oral	Hakikat ve M.:luk	10.06.1997
KARŞIYAKA	Sezgin Gökmen	Yaşamak	22.06.1997
	Esat Keskin	Atatürk ve Lâiklik	12.06.1997
BODRUM	Şefik Taşlioğlu	M.:ların Çalışmalara Katılma Gereği	18.06.1997
	Münir Kınay	İlerlemenin Birinci Koşulu Kendini Bilmektir	18.06.1997
	Ufuk Nalbantoğlu	Beyaz Eldivenin Düşündürdükleri	15.05.1997
OCAK	Lütfü Er	M.:lukta Kendini Bilmek	02.06.1997
NOKTA	Cahit Akyol	Mâbed	03.06.1997
İMBAT			

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Teoman Tanak	İstanbul 1933	15.03.1983	Hürriyet	15.05.1997
Erol Karasu	İşkence 1937	18.09.1979	Hürriyet	21.05.1997
A. Rasim Akalp	İstanbul 1917	29.06.1964	Şefkat	31.05.1997
Yani İşçen	İstanbul 1936	22.06.1977	Hakikat	03.06.1997
Fatih Ünsal	Burhaniye 1956	19.10.1993	Hisar	01.06.1997
Oğuz Altan	Ankara 1926	15.11.1967	Bilgi	28.05.1997
M. Semih Göğdün	İstanbul 1947	10.04.1991	Libertas	20.05.1997
Zeki Taçbaş	İstanbul 1938	16.02.1987	Yıldız	10.06.1997
Ata Gökçe	İstanbul 1947	02.10.1966	Freedom	03.07.1997
K. Gani Narazan	İstanbul 1912	21.12.1954	Antalya	29.07.1997
İrfan Türkay	İstanbul 1938	25.04.1994	Günışığı	30.07.1997

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

**Eb.: Maş.: a İntikal eden kardeşlerimize Ev.: in U.: Mi.: ndan sonsuz mağfaret
ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.**

MİMAR SİNAN

Organ of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

6. Message of the M.W. Grand Master Tunç TİMURKAN
7. Past Master: History and Symbolism..... Tamer AYAN
19. From Templars to Nur'u Ziya Street 25..... Kerem DOKSAT
33. Human Rights..... Ahmet ERMAN
46. The Grand Architect of the Univers
of Philosophical World..... Haluk FEYZİOĞLU
55. Masonic Instruction..... A. Doğan YALIM
60. God and Religion in Freemasonry Raşid TEMEL
65. Discipline in Freemasonry Cihat BEŞE
72. Masonic Level..... Sinan GÜRMENT
75. On the Masonic Thought..... Yavuz GÜNTEKİN
90. Tolerance..... Özkan ARAS
95. Candidate Proposing in Masonry..... Murat DUYGAN
101. News from Lodges Mimar SİNAN
104. Obituaries Mimar SİNAN

Adress : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 1997

NO : 105